

Adli Yardım
Alanında Çalışan
Avukatlar İçin

MÜLTECİ HUKUKU REHBERİ

Av. Ayşegül Yılmaz
Av. Çisem Aylanç
Av. Eda Bekçi
Av. Emine Sarı
Av. Gizem Öykü Başkaya
Av. Gizem Metindağ
Av. Hatice Sönmez
Av. İrem Geçmez
Av. Şenol Karaaslan
Av. Taner Kılıç

İZMİR 2023

Adli Yardım
Alanında Çalışan
Avukatlar İçin

MÜLTECİ HUKUKU REHBERİ

İZMİR 2023

Adli Yardım Alanında Çalışan Avukatlar İçin Mülteci Hukuku Rehberi

Yayına hazırlayanlar (alfabetik sırayla)

Av. Ayşegül Yılmaz
Av. Çisem Aylanç
Av. Eda Bekçi
Av. Emine Sarı
Av. Gizem Öykü Başkaya
Av. Gizem Metindağ
Av. Hatice Sönmez
Av. İrem Geçmez
Av. Şenol Karaaslan
Av. Taner Kılıç

ISBN: 978-605-65304-4-9

İlk Baskı: Haziran 2020
Güncelleştirilmiş 2. Baskı: Temmuz 2023

Yayınevi: Mültecilerle Dayanışma Derneği
Uğur Mah. 848 Sok. No:16 Konak-İZMİR
Tel: 0 232 483 54 21
Yayıncı Sertifika No: 71394

Dizgi ve Basım: EYS Basım Yayın Amb. San. Tic. Ltd. Şti.
855 Sok. No: 51 Konak - İZMİR
Tel: 0 232 484 64 71
Matbaa Sertifika No: 44670

Kapak Tasarım: Ayşegül Yılmaz

Bu çalışma, İnsan Hakları Savunucularının Desteklenmesi Projesi kapsamında Avrupa Birliği desteği ile hazırlanmıştır. İçeriğin sorumluluğu yalnızca Mülteci-Der'e aittir ve hiçbir koşulda Avrupa Birliği'nin ve proje ortaklarının görüşlerini yansıtmaz.

GİRİŞ:

Mülteci Hukuku Rehberi, adli yardım alanında çalışan avukatlar için, İzmir Barosu Göç ve İltica Komisyonu'nun aşağıda adı geçen üyeleri tarafından hazırlanmış ve İzmir Barosu tarafından Haziran 2020'de yayınlanmıştır. O zamandan bu güne hem mevzuatta hem uygulamada değişiklikler olmuş ve bu rehber kitapçığı yeniden düzenleme, güncelleme ihtiyacı doğmuştur.

Rehber kitapçığı yayına ilk hazırlayan alfabetik sırayla; Av. Ayşegül Yılmaz, Av. Eda Bekçi, Av. Emine Sarı, Av. Gizem Öykü Başkaya, Av. Hatice Sönmez, Av. İrem Geçmez, Av. Şenol Karaaslan ve Av. Taner Kılıç'a teşekkür ederiz. Yayının yeniden düzenlenmesi ve güncellenmesi için yine alfabetik sırayla; Av. Ayşegül Yılmaz, Av. Çisem Aylanç, Av. Eda Bekçi, Av. İrem Geçmez, Av. Gizem Metindağ, Av. Şenol Karaaslan ve Av. Taner Kılıç'a katkıları için teşekkür ederiz.

İnsan Hakları Savunucularının Desteklenmesi Projesi kapsamında, Avrupa Birliği'nin finansal desteği ve Türkiye İnsan Hakları Vakfı'nın işbirliği ile beraber Mültecilerle Dayanışma Derneği olarak İzmir Barosu'nun bu kıymetli rehber kitabının güncellenmesine aracılık ettiğimiz için mutluluk duyuyoruz.

Mültecilerle Dayanışma Derneği

ÖNSÖZ

*“Yolunmuş bir çiçeğin vazodaki rolünü biçiyoruz yaşamlara
Koparılmış, dört yana savrulmuş”*

Bir an için düşünün; bir top mermisiyle ya da uçaktan atılan bombalarla evinizin, işyerinizin, doğduğunuz yerin, yani kısacası yaşamınızın darmadağın olduğunu.

Bir an için düşünün; yurt bellediğiniz, çocukluğunuzun ayak izlerini taşıyan ve bütün bir yaşamınızı geçirdiğiniz toprakların artık size yaşam imkânı tanımadığını.

Bir an için düşünün; en yakınlarınızı, sorumlusu olmadığınız ve olamayacağınız bir savaşta kaybettiğinizi.

Düşünmesi bile zor... Değil mi?

İşte bu zorda kalınmışlığa, parçalanmış ve çalınmış hayatlara umut olabilmek adına “Göç ve İltica Komisyonu” nu kuran ilk baro olarak, hak savunucusu avukatlara, çoklukla karşılaşılan sorunlarla ilgili olarak pratik bilgiler vermek amacıyla bir el kitabı hazırladık.

Emeği geçen tüm arkadaşlarımıza sevgi ve teşekkürlerimizle...

Avukat Özkan Yücel
İzmir Barosu Başkanı

İKİNCİ BASKIYA ÖNSÖZ

Türkiye doğu ve batı arasında yer alan özel coğrafi konumu nedeniyle tarihsel olarak pek çok mülteci ve göç akınına tanıklık etmiştir.

Ülkemizin göç veren ülke konumundan göç alan bir ülkeye, geçiş ülkesi niteliğinden hedef ülkeye dönüşmesi ise son döneme has bir durumdur.

Ülkemiz 2011 yılında başlayan Suriye İç Savaşı'na kadar iltica alanını düzenleyen detaylı bir iç mevzuata sahip olmamıştır. Bunda 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin coğrafi sınırlamayla uygulanmasının ve dolayısıyla ülkemizin büyük oranda son hedef ülkesi niteliği taşımamasının etkisi büyüktür.

11 Nisan 2014 tarihli Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile 22 Ekim 2014 tarihli Geçici Koruma Yönetmeliği'nin kabulüne kadar AKP iktidarı, krizi kamuoyu ile paylaşılmayan genelge ve yönergelerle yürütmeye çalışmıştır.

Bugün uygulamada olan iç mevzuatın özellikle mülteci, şartlı mülteci ve ikincil koruma gibi en önemli tanımları dahi evrensel ilkelerle çelişmekte, kendine özgü bir nitelik taşımaktadır.

Elinizde bulunan bu değerli çalışma işte bu arka plan dahilinde ülkemizde kısa bir sürede gelişen yasal mevzuat, içtihat ve fiili uygulama karşısında İzmir Barosu üyesi meslektaşlarımızın mesleki deneyimlerinden süzölmüş çok kıymetli bir eserdir.

Bu çalışmanın başta dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle zulüm gören veya zulüm görme korkusu yaşayarak ülkelerini terk etmek zorunda kalan tüm insanlara ve özellikle bu alanda çalışma sürdürerek temel bir insan hakkı olan iltica hakkının kullanılmasını garanti altına almaya çalışan kıymetli meslektaşlarımıza faydalı olmasını diliyorum.

Av. Sefa Yılmaz
İzmir Barosu Başkanı

İZMİR BAROSU

GÖÇ VE İLTİCA KOMİSYONU HAKKINDA

Göç ve iltica hukuku Türkiye'de özellikle son zamanlara kadar pek bilinmeyen bir hukuk alanı olmasına rağmen konusu itibariyle son derece hayati bir öneme sahiptir. İltica hukuku temel ve birinci kuşak bir insan hakkı alanına dayanmakta ise de çok yakın zamana kadar ülkemizde bir yasal düzenlemesi bile bulunmamakta idi. Yine, yakın zamana kadar bir çok Hukuk Fakültesi'nde ders konusu bile olmaması ve kısa bir yazıda sayılamayacak birçok nedenden ötürü bu temel insan hakkı alanı Türkiye'deki hukukçular nezdinde olması gereken ilgi ve önemi kazanamamıştır.

Ancak bu alana ilişkin ilk yasal düzenleme olan 6458 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesi ve ülkemizdeki YUKK kapsamındaki yabancıların özellikle 2011 yılından itibaren dramatik bir şekilde yükselmesi ile biz hukukçuların bu alana daha fazla süre kayıtsız kalabilme lüksü kalmamıştır. Özellikle yasanın Avukatlık Kanunu ve Baroların adli yardım hizmetlerine iki ayrı maddesinde atıf yaparak adeta pozitif sorumluluk yüklemesi ile yasa ve oluşturduğu koruma alanı hakkında çalışmak adeta bir hukuki görev olmuştur.

Birçok hukuki durum ve özellikle insan hakları alanında olduğu gibi iltica alanında da ancak bir avukatın zamanında ve nitelikli başvurusu ile konu yargı önüne getirilebilmekte, yargının o konuda olması gereken kararı vermesi sağlanabilmektedir. İltica alanında hukuki yardıma ihtiyacı olan kişilerin ülkemizde dil ve hukuk sistemi bilmeyen, bazen kendi dillerinde bile okuma-yazması olmayan, çoğu zaman insan kaçakçılarının ve insan tacirlerinin sömürüsü ve manipülasyonu altında, yine çoğu zaman özgürlüklerinden alıkonulmuş halde tutuldukları Geri Gönderme Merkezlerinde çok hayati hukuki yardıma ihtiyacı olduklarını iyi düşünmemiz, empati geliştirmemiz gerekmektedir. Bu nedenle klasik adli yardım çalışmasından farklı olarak kişilerin adli yardıma erişimini beklemeksizin adli yardımın bu kişilere ulaşmasını sağlamak gerekmektedir. Ancak bu şekilde kişilerin yararlanması gereken ve

oldukça hayati sonuçları olan yargısal denetime erişimleri ve bundan yararlanmaları mümkün olabilecektir.

İşte bu farkındalık ve duyarlılık ile Türkiye'de 6458 sayılı Yasa henüz yürürlüğe girmeden önce Türkiye'de ilk oluşan Baro Göç ve İltica Komisyonu İzmir Barosu'nundur. Komisyon sayısız kez meslektaşlarına mülteci hukuku eğitimi semineri vererek bugün kendi bünyesinde 400 civarı meslektaşın bu alanda adli yardımdan hizmet vermesini koordine etmektedir. Düzenlediği çok sayıda ulusal ve uluslararası çalıştay, panel, konferans, söyleşi ve hazırladığı pek çok rapor, basın açıklaması ve ilgili kurumlara yazılı başvuruları ile bu alanda sadece şehrimizde değil, ülkemiz ve hatta uluslararası konumda söz sahibi bir aktör olduğunu göstermiştir. Komisyon, Göç İdaresinin özellikle İzmir ilindeki uygulamasını dikkatli bir şekilde takip etmeye çalışmakta, uygulamanın olabildiğince çok sayıda kişi için nitelikli yargısal denetimini sağlamaya gayret etmektedir.

İşte elinizde tuttuğunuz bu el kitabı Komisyonumuz tarafından Avukatların 6458 sayılı YUKK kapsamında çoklukla karşılaştıkları konu ve yargı alanları hakkında kısa, önemli ve büyük oranda uygulamaya yönelik pratik bilgiler vermek amacıyla hazırlanmıştır. Bu çalışma hem İzmir Barosundaki meslektaşlarımız hem de tüm il barolarına kayıtlı meslektaşlarımız tarafından iltica hukukunun yargısal denetiminde etkili birer aktör olarak yer almalarında yardımcı bir kaynak olursa Komisyon bu çalışmada amacına ulaşmış olacaktır.

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ.....	3
ÖNSÖZ.....	4
İZMİR BAROSU GÖÇ VE İLTİCA KOMİSYONU HAKKINDA.....	7
İÇİNDEKİLER.....	9
KISALTMALAR.....	14

I. İLTİCA/ULUSLARARASI KORUMA.....15

A.Giriş.....	15
B.Temel Kavramlar.....	16
1. Mülteci.....	16
2. Şartlı Mülteci.....	17
3. İkincil Koruma.....	17
4. Geçici koruma.....	17
5. Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi.....	18
6. Göçmen.....	18
7. Düzenli Göçmen.....	19
8. Düzensiz Göçmen.....	19
9. Vatansız.....	20
10. İnsan Ticareti Mağduru.....	20
11. İnsani İkamet.....	21
12. Geri Göndermeme İlkesi (Non-refoulement ilkesi).....	21
C. Uluslararası Koruma Normal Prosedür.....	22
D. Uluslararası Koruma Hızlandırılmış Prosedür.....	32
E. Geçici Koruma.....	35
1. Geçici Koruma Yönetmeliği.....	36
a. Geçici Koruma Yönetmeliğinin Uygulama Alanı.....	36
a.1. Geçici Korumadan Yararlanacaklar.....	36
a.2. Geçici Koruma Kapsamı Dışında Tutulanlar.....	36
2. Geçici Korumanın Şartları.....	37
a. Kitleysel Akınla veya Kitleysel Akın Döneminde Bireysel Olarak Gelmek.....	37
b. Geçici Korunanların Bireysel Koruma Dışında Tutulması.....	37

c. Cumhurbaşkanı Tarafından Geçici Koruma Kararının Alınması.....	37
3. Geçici Koruma Altına Alma Usulü.....	38
4. Geçici Koruma Altına Alınanlara Sağlanan Hizmetler.....	39
a. Sağlık, Eğitim, Sosyal Yardım Hizmetlerinden Yararlanma ve Çalışma Hakları.....	39
b. Özel İhtiyaç Sahiplerine Sağlanan Hizmetler.....	39
c. Geçici Korunanların Aile Birleşimi.....	40
d. Geçici Korunanların Avukatlık Hizmetlerinden Yararlanması.....	40
5. Geçici Korumanın Sona Ermesi.....	40
a. Geçici Korumanın Cumhurbaşkanı Kararıyla Sonlandırılması.....	40
b. Geçici Korumanın Geçici Korunanlara Bağlı Sebeplerle Sona Ermesi.....	41
c. Geçici Korumanın İptali.....	41
d. Gönüllü Geri Dönüş.....	43
e. Geçici Koruması Sona Erenler Hakkında Yapılacak İşlemler.....	44
e.1. Pasaport veya Pasaport Yerine Geçen Belgesi Olmayanların Durumu.....	44
e.2. Geçici Koruması Sona Eren Yabancıların Türkiye'den Geçici ve Daimi Çıkışı.....	44
e.3. Geçici Koruması Sona Eren Yabancıların Türkiye'ye Girişinin Yasaklanması.....	44
f. Geçici Koruması Sona Eren Yabancıların Tekrar Türkiye'ye Gelmesi.....	45
F. Sınır Dışı Etme Prosedürü.....	45
G. İdari Gözetim Prosedürü ve İdari Gözetime Alternatif Tedbirler.....	49
1. İdari Gözetim Prosedürü.....	49
2. İdari Gözetime Alternatif Tedbirler.....	53

II. YARGISAL BAŞVURU YOLLARI.....54

A. UK Başvurusuna İlişkin Olumsuz Kararlara Karşın İptal Davaları.....	54
--	----

1. Uluslararası Koruma Başvurusunun Reddine İlişkin (Menfi) Karara Karşı İdari İtiraz Ve Yargı Yolu.....	58
2. Hızlandırılmış Değerlendirmede Olumsuz Statü Kararına Karşı Yargı Yolu.....	60
3. Kabul Edilemez Başvuru Kararına Karşı Yargı Yolu.....	62
4. Başvurunun Geri Çekilmiş Sayılması Kararına Karşı Yargı Yolu.....	63
B. İdari Gözetim Kararlarına Karşı İtiraz Yolu.....	66
1. Sulh Ceza Hakimliklerine İtiraz Prosedürü.....	66
2. İdari Gözetim Kararının Gözden Geçirilmesi Talebi.....	70
3. Sulh Ceza Hakimliklerine Yapılan İtirazlarda ve İdareye Yapılan Başvurularda Kullanılabilecek Argümanlar.....	72
a. Özel İhtiyaç Sahiplerinin İdari Gözetimi.....	72
b. Süresi İçerisinde, Usulüne Uygun Alınmış Bir İdari Gözetim Kararının Olmaması.....	72
c. İdari Gözetim Gerekçesinin İdarece İspatlanması Gerektiği.....	73
d. 6 Aylık İdari Gözetim Süresi İçerisinde Sınır Dışı İşleminin Gerçekleştirilememesi.....	73
e. Uluslararası Koruma Başvurucusu Hakkında Alınan İdari Gözetim Kararı.....	74
f. İdari Gözetim Koşullarının Kanunda ve Uluslararası Anlaşmalarda Belirtilen Standartları Taşımaması.....	75
g. İdari Gözetime Alternatif Tedbirlere İtiraz.....	77
C. Sınır Dışı Kararlarına Karşı İptal Davası.....	77
D. Anayasa Mahkemesi Bireysel Başvuru ve Tedbir Talebi Usulleri.....	85
E. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Başvuru ve Tedbir Usulleri....	92

III. ADLİ YARDIM İŞLEYİŞİ VE TEMEL SORUN ALANLARI103

A. Genel Olarak.....	103
1. Amaç.....	103
2. Kapsam.....	103
3. Adli Yardım/ Avukatlık Mesleği.....	104

B. Adli Yardım Mevzuat.....	106
1. Adli Yardım Genel.....	106
2. Yasal Düzenleme.....	106
a. Anayasa ve Uluslararası Belge.....	106
b. 1136 sayılı Avukatlık Kanunu.....	107
c. 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu.....	107
d. 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu..	109
e. Türkiye Barolar Birliği Adli Yardım Yönetmeliği.....	109
C. Adli Yardım Sistemi Uygulamaları.....	110
1. Adli Yardım Bürosunun Yapılanması.....	110
2. Görevlendirme Esasları ve Adli Yardımın Kapsamı.....	110
3. Adli Yardım Bürosu'na Başvuru İçin İstenen Belgeler.....	111
4. Başvuruların Değerlendirilmesi.....	112
5. Görevlendirme Üzerine Yapılacak İşlemler.....	114
a. İşe Başlama Yükümlülüğü.....	115
b. Haklı Neden Olmaksızın Çekilme Hali.....	115
c. İş Takip Zorunluluğu.....	115
d. Bilgi Verme Yükümlülüğü.....	116
e. Ücrete Hak Kazanma ve Ödenecek Ücret.....	116
f. Haklı Neden Olmadan İşin Tamamlanmaması Hali.....	116
g. Görev Konusu İş ile İlgili Olarak Başka Bir Avukatın Yetkilendirilmesi.....	117
D. Denetim.....	117
E. Raporlar.....	118
F. Mülteciler ve Adli Yardım.....	118
1. İzmir Barosu Göç ve İltica Komisyonu.....	118
2. Adli Yardım Göç ve İltica Listesine Dâhil Olma.....	119
3. Adli Yardım Başvurularının Geldiği Yollar.....	120
4. Tercüman.....	122
5. Vekaletname.....	123
a. Vekaletname Sorunu.....	124
b. Vekâletnamesiz Dava Açılması ve İşlem Yapılması.....	124

IV. Belge Örnekleri.....	127
V. İzmir Geri Gönderme Merkezi Yol Şeması, İletişim Bilgileri....	127
VI. Yararlı Bilgiler.....	129
A. Göç İdaresi Başkanlığı.....	129
B. İzmir Valiliği.....	129
C. İzmir Adnan Menderes Havalimanı Mülki İdare Amirliği.....	129
D. İzmir Barosu Başkanlığı.....	130
E. Tercüme Hattı (TBB).....	130
F. Yabancı İletişim Merkezi (YİMER).....	130
G. Yararlı Linkler.....	130
1. Menşe Ülke Bilgileri İçin.....	130
2. İltica Hukuku Alanda Hak Temelli Çalışan STKlar.....	131
3. İltica Hukuku Alanında Siteler.....	131
VII. Mevzuat Bankası.....	132
VIII. Karar Bankası.....	132

KISALTMALAR

BMGK	: Birleşmiş Milletler Genel Kurulu
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
EXCOM	: Executive Committee (Yürütme Komitesi)
GGM	: Geri Gönderme Merkezi
GİB	: Göç İdaresi Başkanlığı
GK	: Geçici Koruma
HAGB	: Hükümün Açıklanmasının Geriye Bırakılması
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HSK	: Hakimler Savcılar Kurulu
İHEB	: İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi
İG	: İdari gözetim
İİGİM	: İzmir İl Göç İdaresi Müdürlüğü
İYUK	: İdari Yargılama Usul Kanunu
KYOD	: Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair
SD	: Sınır dışı
UK	: Uluslararası Koruma
UKDK	: Uluslararası Koruma Değerlendirme Komisyonu
YD	: Yürütmeyi durdurma
YUKK	: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

I. İLTİCA/ULUSLARARASI KORUMA

A.GİRİŞ

İltica hukuku, göç alanı içerisinde kendine özgü kuralları olan genç bir hukuk alanıdır. Diğer bir adıyla uluslararası koruma olarak da adlandırabileceğimiz iltica süreci ise zulümden kaçan insanların sığınma talebinde bulunmasıyla başlayan bir süreçtir. İnsanların zulüm veya ciddi zararlar nedeniyle kendi devletlerinden alamadığı ya da almak istemediği koruma yerine bir başka devlete sığınarak o devletten uluslararası koruma talep etmesidir. Zorunlu göç hareketliliği, çok eski zamanlardan günümüze kadar var olsa da ilticanın uluslararası hukukta çerçevesinin çizilmesi ve uluslararası koruma arayan bu kişilere koruma sağlanması çalışmaları nispeten daha yenidir. Uluslararası toplumda bu alana yönelik düzenlemelere ihtiyaç duyulmuştur. Bu durumdan kaynaklı uluslararası kuruluşlar öncülüğünde iltica alanına yönelik düzenlemelere başlanmıştır. Bu düzenlemelerden ilki sayabileceğimiz ve sığınma hakkını düzenleyen uluslararası metin, İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi (İHEB) olup, İHEB'in 14'üncü maddesinde, “*1. Herkes zulüm karşısında başka memleketlere iltica etmek ve bu memleketler tarafından mülteci muamelesi görmek hakkına haizdir.*” hükmü yer almaktadır. (T.C. Resmî Gazete, 1949). Böylelikle sığınma hakkı, 10 Aralık 1948 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda (BMGK) kabul edilmiş ve İHEB'de düzenlenerek evrensel nitelik kazanmıştır.

Sığınma hakkının detayları, mülteciliğin kriterleri ve iltica hukukuna esas alınacak temel hususlar 1951 yılında, Türkiye'nin de yürütme komitesinde (EXCOM) bulunduğu Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme ile belirlenmiştir. (T.C. Resmi Gazete, 1961). 1951 yılında imzalanan sözleşmenin ilk maddesi ile mültecinin tanımı yapılmış ve 1 Ocak 1951'den evvel, Avrupa'da meydana gelen olaylar ibaresine de yer verilmiştir. Daha sonraki yıllarda sözleşmenin kapsayıcılığını arttırmak üzere

1967 yılında taraf devletler, New York'ta bir araya gelerek Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolünü imzalayarak zaman ve coğrafi bakımdan kısıtı kaldırmışlardır. Türkiye bu protokolde, zaman bakımından değil; ancak coğrafi bakımdan sınırı korumuştur. (T.C. Resmi Gazete, 1968) Dolayısıyla sadece Avrupa Konseyine üye ülkelerden gelenlere mültecilik statüsü sağlayacağını belirtmiştir.

Türkiye, her ne kadar sözleşmenin yürütme komitesinde yer alsaydı ve sözleşmeyi iç hukukta yürürlüğe koysaydı da ulusal bir mevzuat hazırlamamıştır. Nitekim 1994 yılında yayımlanan 32 maddelik bir yönetmelik¹ ile bu alanı düzenlemeye çalışmıştır. Yönetmeliğin yetersiz olmasının yanı sıra kanun ile düzenlenmesi gereken hususların yönetmelikle düzenlenmesi pek çok ihlali de beraberinde getirmiştir.

4 Nisan 2013 yılında Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu² yayınlanmış ve 4 Nisan 2014 yılında da Kanun yürürlüğe girmiştir. Bu kanun ile beraber ilk adı ile Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuş; daha sonra kurumun adı ve teşkilatlanması 2021 yılında Göç İdaresi Başkanlığı şeklinde değiştirilmiştir.

B. TEMEL KAVRAMLAR³

1. Mülteci

Avrupa (Avrupa Konseyi üyesi⁴) ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle **ırk, din, milliyet, siyasi düşünce ya da belirli bir sosyal gruba mensubiyet** nedeniyle ölüm, zulüm veya kötü muamele tehlikesi altında olan ülkesi tarafından korunama-

¹ Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, (22127 sayılı, 30.11.1994 tarihli, T.C. Resmi Gazete)

² 28165 sayılı, 11.04.2013 tarihli, T.C. Resmi Gazete

³ Temel kavramlarda uluslararası hukuk değil Türkiye mevzuatı ve terminolojisi baz alınmıştır.

⁴ Üye ülkeleri öğrenmek için <https://www.coe.int/en/web/portal/46-members-states> internet adresini ziyaret edebilirsiniz.

yan, korunmayan veya haklı nedenlerle korku yüzünden korunmak istemeyen ve ülkesinin dışında bulunan kişidir. Devlet ve devlet dışı aktörler korkunun kaynağı olabilir. Kaynağını 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin 1. maddesinden alır. YUKK m. 61'de de iç hukuk düzenlemesi mevcuttur.

2. Şartlı Mülteci

1951 Cenevre Sözleşmesi'ne ek 1967 Protokolü'nde Türkiye'nin koruduğu **coğrafi sınırlandırma neticesinde** Avrupa'dan (Avrupa Konseyi üye ülkeleri) olmayan kişiler bakımından Türkiye'de uygulanan statüdür. Kriterleri “mülteci” ile aynıdır; fakat bu statüdeki kişilere -Türkiye'nin 1951 Sözleşmesi'ne koymuş olduğu coğrafi sınırlama nedeniyle-Türkiye kalıcı çözümler ve kalıcı ikamet bulma hukuki yükümlülüğü altında değildir; sadece üçüncü ülkeye yerleşmeye kadar ülkede geçici süre kalışlarına izin vermek ve buna bağlı imkanlar sunmak yükümlülüğü altındadır. YUKK m. 62'de düzenlenmiştir.

3. İkincil Koruma

Mülteci veya şartlı mülteci kriterleri taşımayan (dolayısı ile sadece siyasi değil, adi suçlu veya herhangi bir tehlike nedeniyle ülkesinden kaçan herkesi kapsar); fakat ülkesine geri gönderildiği takdirde **ölüm, zulüm, işkence veya insanlık dışı muameleye maruz kalacak, ülke genelinde silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri** nedeniyle kişiye yönelik ciddi tehlike varsa bu statüye başvurulabilir. YUKK m. 63'te düzenlenmiştir.

4. Geçici Koruma

Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, **acil ve geçici koruma** bulmak amacıyla **kitlesel**

olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılar geçici koruma kapsamına alınabilir. YUKK m. 91'de yasal düzenlemesini bulmuştur. Kanun maddesinin 2. fıkrası ile bu kapsamdaki tüm kişilerin durumu Geçici Koruma Yönetmeliği ile düzenleneceği hüküm altına alınmıştır. Geçici Koruma Yönetmeliği 22 Ekim 2014 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmeliğin geçici 1. maddesi ile; 28.04.2011 tarihinden itibaren Suriye Arap Cumhuriyeti'nde meydana gelen olaylar sebebiyle Suriye'den geçici koruma amacıyla gelen “vatandaş, vatansız ve mülteci”lere “geçici koruma” rejiminin Cumhurbaşkanlık tarafından sonlandırılıncaya değin uygulanacağı hüküm altına alınmıştır.

5. Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi

Mülteci, şartlı mülteci veya ikincil koruma bakımından başvuru yapmış; fakat başvurusu henüz sonuçlanmamış kişinin durumudur. Uluslararası literatürde “**sığınmacı**” olarak geçer. YUKK sığınmacı lafzını kullanmamış, “*uluslararası koruma başvuru sahibi*” tabirini kullanmıştır. Başvurunun nasıl yapılacağı YUKK m. 65'te düzenlenmiştir.

6. Göçmen

Uluslararası korumadaki nedenleri taşımayan, bir zulüm tehlikesi altında olmayan, hala ülkesinin korumasından yararlanan; evlilik, eğitim, iş gibi nedenlerle başka bir ülkeye geçici veya kalıcı süreli olarak giden kişiyi ifade eder. Düzenli ve düzensiz olarak başlıca ikiye ayrılır. Uluslararası koruma arayan kişilerin ülkeye giriş ve başvurularının alınmasında yasal sorumluluk ve zorunluluk olmasına rağmen, göçmen hareketlerinde ülkelerin egemenlik hakkı doğrultusunda daha geniş bir inisiyatif alanları söz konusudur. Ülkeler düzenli ve düzensiz göçe yönelik engelleyici veya düzenleyici tedbirler alabilirler; politikalar oluşturabilirler.

7. Düzenli Göçmen

Göçmenlikteki saiklerle bir ülkeye giriş, kalış ve çalışma konularında yasal mevzuata uygun davranan, süreç içinde de yasal mevzuatın gereklerini takip eden kişileri ifade eder. İsteddiği zaman kendi ülkesine yasal yollardan gidip gelebilecek kişi durumundadır. Ülkeler egemenlik hakkı gereğince ikamet ve çalışma izni verilmesi, bu konuda meslek ve kişi bazında kotalar koyması konusunda prensip itibariyle yetki sahibidir. Ancak elbette bu yetkileri yasalar nezdinde idari işlemlere karşı yürütülen idari yargı denetimine açıktır.

8. Düzensiz Göçmen

Göç ettiği ülkeye yasadışı şekilde (pasaport, vize ve/veya çalışma izni olmadan) gümrük kapısı olmayan bir yerden veya gümrük kapısından sahte belgelerle giriş yapan veya yapmaya çalışan ya da ülkeye yasal yollardan girmiş olsa bile sonradan o ülkede kalmak için yasal hakkı olmayan kişi durumuna düşen veya o ülkede ilgili otoriteden alınmış bir çalışma izni olmadan yasadışı şekilde çalışan veya yasadışı bir şekilde (resmi gümrük kapısı olmayan bir yerden) çıkmaya çalışan kişiyi ifade eder.

Uygulamada çoğu zaman düzensiz göçmenler ile uluslararası koruma arayan kişiler birbirine karışabilecek durumdadır; dikkatli ve özenli bir şekilde ayrılımlarının sağlanması gerekmektedir. Bazen kişinin kendisi bile kendisinin hukuki statüsünü iyi belirleyemeyebilir; bunu iyi ifade edemeyebilir. Bu nedenle **kişi ile yapılan görüşmede o kişinin kendi ülkesinden ayrılışının tam olarak nedenleri, kaçış motivasyonu tespit edilmeye çalışılmalıdır.** Bu işlem ciddi ve titiz bir şekilde yapılmaz ise aslında uluslararası koruma aramak amaçlı olarak ülkesinden ayrılan bir kişi düzensiz göçmen (ve çoğunlukla medya haberlerinde görüldüğü üzere "kaçak") olarak nitelendirilebilirler ve onları koruyan mülteci hukukundan yararlanamayabilirler. Bu nedenle Geri Gönderme Merkezlerinde "düzensiz göçmen"

kategorisinde olan bir kişi ile görüşürken öncelikle o kişinin uluslararası koruma kapsamında bir kişi olup olamayacağı değerlendirilmeli; buna göre sorular sorulmalıdır. Ülkemizde henüz UK başvurusunu kayda aldırılmamış bir kişi hem kolluk hem Göç İdaresi hem de genel bürokrasi nezdinde öncelikle 'düzensiz göçmen' olarak tanımlanmakta ve ona göre davranılmaktadır. Bu nedenle mülteci hukukundan yararlanması gerektiği düşünülen kişi öncelikle bu kategoriden çıkarılarak hukuki durumuna uygun bir kayıt yapılması için acilen uğraş verilmelidir.

9. Vatansız

Hiçbir devlete vatandaşlık bağıyla bağlı olmayan kişiyi ifade eder. Bir kişi, yasaların uyumsuzluğu, toprakların devredilmesi, devletlerin çeşitli idari uygulamaları, bireylerin işlemleri gibi ve başka değişik sebeplerle vatansız statüsünde olabilir. Türkiye'nin de taraf olduğu Vatansız Kişilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme, vatansızlık konusunun uluslararası hukuktaki düzenlenmesini oluşturur. Vatansız kişilerle ilgili hükümler YUKK m. 50-51'de düzenlenmiştir. Başka bir ülkece vatansızlık işlemi görmesi hariç, vatansızlığı tespit edilen kişilere Göç İdaresi Başkanlığı tarafından “Vatansız Kimlik Kartı” verilir ve bununla beraber Kanun'daki haklardan yararlandırılır.

10. İnsan Ticareti Mağduru İnsani İkameti

İnsan ticareti mağduru olduğu veya olabileceği yönünde kuvvetli şüphe duyulan yabancılara süreli olarak verilen ikamet iznidir. YUKK m. 48 – 49'da düzenlenmiştir. 17 Mart 2016 tarihli İnsan Ticareti İle Mücadele ve Mağdurlarının Korunması Hakkındaki Yönetmelik bu hususu daha kapsamlı ele almıştır. Bir kişinin insan ticareti mağduru olduğunun tespiti zordur. Böyle bir şüphenin varlığında dikkatli ve özenli bir süreç yürütülmesi gerekmektedir.

11. İnsani İkamet

Kanunda sayılan çocuğun yüksek yararı, sınır dışı kararı alınamaması veya sınır dışı kararının uygulanamaması gibi çeşitli nedenlerle, (uygulama itibariyle Göç İdaresi Başkanlığı tarafından) Bakanlık tarafından belirlenen sürelerle kısıtlı olmak üzere verilebilen ikamet türüdür. YUKK m. 46-47'de düzenlenmiştir. Kanunun Yabancılar kısmında yer almaktadır. Somut olayın niteliklerine göre uluslararası koruma hükümlerinin yanı sıra insani ikamet hükümleri de hatırdta tutulmalıdır. Uygulamada UK başvuru süreci olumsuz sonuçlanmış ve buna ilişkin idari yargısal denetim yolları da tüketilmiş kişiler için -eğer durumlarında YUKK madde 72/1-a kapsamında 'farklı gerekçeler ile yeniden başvuru yapma' ihtimali yoksa- haklarında henüz YUKK madde 54/1-(i) bendi kapsamında sınır dışı etme kararı alınmadan önce bu ikamet türüne başvurulması tavsiye edilir. Bu kişiler için hem bu ikamet türünü elde etmede ciddi bir şansları vardır hem de olası olumsuz karara karşı yeniden idari yargı yollarını işletme imkanı bulunmaktadır (aksı YUKK'da belirtilmediği için iki dereceli idari yargı yolu söz konusudur).

12. Geri Göndermeme İlkesi (Non-refoulement İlkesi)

Tarihi geleneksel hukuk ve 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin 33. maddesinden kaynağını alıp YUKK m. 4'te düzenlenen ve YUKK m. 55'te daha geniş kapsamda yansıması görülen ilkedir. Buna göre YUKK madde 4'te daha geniş haliyle düzenlemesinde görüldüğü üzere hiç kimse, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye tabi tutulacağı veya ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatının veya hürriyetinin tehdit altında bulunacağı bir yere gönderilemez. (YUKK madde 4'teki düzenleme hem HERKES için olması hem de işkence, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza ve muameleye uğrayacağı düşünülen kişileri de içermesi nedeniyle Cenevre Sözleşmesi'nin 33. maddesinden daha

geniş bir koruma sağlamaktadır). **İltica hukukunun en önemli yapı taşı ilkesidir.**

Ayrıca AİHS m. 3, İşkenceye ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşme m. 3, Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesinin 61. maddesinde de bu ilkeye yönelik düzenlemeler mevcuttur.

Başkaca bazı temel tanım ve kavramlar YUKK madde 3 ve YUKK Uygulama Yönetmeliği madde 3'te yer almaktadır. Özellikle dava dilekçelerinde bu maddelere atıf yapılarak konunun ele alınmasında çok büyük fayda umulmaktadır.

C. ULUSLARARASI KORUMA NORMAL PROSEDÜR

Türkiye'de uluslararası koruma (UK) (iltica) hususu, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 3. kısmında 'Uluslararası Koruma' başlığı altında 4 bölümde yer almaktadır. İlk bölüm, uluslararası koruma çeşitleri ve hariçte tutulmayı; 2. bölüm genel usulleri; 3. bölüm hak ve yükümlülükleri ve son olarak 4. bölüm geçici koruma ve uluslararası korumaya ilişkin diğer hükümleri düzenlemektedir.

Öncelikle belirtmek gerekir ki, Kanunun dili ve anlatımı çok açık olup aşağıda ifade edilenler de çoğunlukla kanun metninden alınmış ve bazı eklemeler içermektedir. Bu nedenle Kanunun 3. kısmının bir bütün olarak öncelikle okunmasında fayda vardır.

Kanuna göre; uluslararası koruma ile 'mülteci', 'şartlı mülteci' ve 'ikincil koruma' statüleri ifade edilmektedir. Uluslararası koruma talebinde bulunan ancak henüz başvurusu hakkında "son karar" verilmemiş olan kişilere 'Başvuru sahibi' denmektedir ("Son karar" YUKK madde 3/ö ve YUKK Uygulama Yönetmeliği 3/1-ç maddesinde tanımlanmıştır. Buna göre dikkat edilmesi gereken husus idarenin vermiş olduğu olumsuz

kararlarda yargı önüne götürülen işlemlerde 'temyiz edilmesi mümkün olmayan karara' kadar (yani kararın hukuken kesinleşme aşamasına kadar) **UK Başvuru Sahibi Statüsü devam etmektedir**. Birçok uygulamada idarenin bu duruma dikkat etmeyip verdiği ilk olumsuz karar sonrasında bile örneğin kişiye verdiği UK Başvuru Sahibi kimlik belgesini geri istemektedir. Bu durum kesinlikle anılan mevzuat gereğince yanlıştır, bu doğrultuda mevzuata atıf yaparak talepte bulunulması gerekir. Uygulamada birçok ilde UK başvurusuna karşı verilen olumsuz (menfi) karar tebliği ile birlikte kişinin kimliği elinden alınmakla birlikte bu olumsuz karara karşı iptal davası açıldığına dair 'Dava Bilgi Formu' ile İl Müdürlüğe başvuru yapılması halinde kişiye kimliği iade edilmektedir.

YUKK m. 61'de Mülteci; “**Avrupa ülkelerinde** meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişi” olarak tanımlanmaktadır.

Şartlı mülteci ise YUKK m. 62'de “**Avrupa ülkeleri dışında** meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişi”leri ifade etmektedir.

Yukarıda temel kavramlarda anlatıldığı üzere, YUKK'da

düzenlenen şekliyle, mültecilik ve şartlı mültecilik arasında 1951 Cenevre Sözleşmesinde belirlenen mültecilik kriterleri arasında bir fark bulunmamaktadır. Ancak, ülkemize uluslararası koruma talebiyle gelen kişinin geldiği ülkeye göre bir fark bulunmaktadır. Bu durum, 1951 Cenevre Sözleşmesine Türkiye tarafından konulan coğrafi sınırlama sebebiyle doğmaktadır.

Bu coğrafi sınırlamanın anlamı; ülkemizde Avrupa'dan gelmiş olup 'mülteci' statüsünü alanlar için daimi kalış ve çözüm olanakları taahhüdü verilmiş iken Sözleşmeye konulan coğrafi sınırlama nedeniyle Avrupa dışından gelmiş olup 'şartlı mülteci' statüsünü alanlar için ise daimi kalış ve çözüm olanaklarının taahhüd edilmemiş olmasıdır. Ülkemizin bu taahhüdü vermemesinden dolayı bu durumda olan kişilerin akıbeti Birleşmiş Milletler (BM)'in alanda çalışmak üzere ihtisas kurumu olarak kurulan Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK)'nin çalışmasına bağlıdır. BMMYK bu kişileri -bu kişileri almayı kabul eden- üçüncü ülkelere 'yeniden yerleştirme' işlemi yapana dek bu kişilerin ülkemize kalmasına izin verilmektedir. 1951 Sözleşmesi'ne coğrafi sınırlama ile taraf olmak bu anlam ve taahhüdü ifade etmektedir.

Bir diğer önemli nokta ise; Kanun'da 'Avrupa ülkeleri' deyimiyile kastedilenin coğrafi anlamda Avrupa kıtası ülkesi olması değil, Avrupa Konseyi'ne üye ülkeler olmasıdır.

YUKK m. 63'te yer alan "İkincil koruma" ise; "Mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde;

a) Ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek,

b) İşkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak,

c) Uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak,

olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişi” şeklinde ifade edilmiştir.

İkincil koruma, mülteci ve şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen kişiler bakımından söz konusu olmaktadır. Tanımından da anlaşılacağı üzere bu statü, tali bir koruma şeklidir. Öncelikle, mültecilik/şartlı mülteciliğe ilişkin bir değerlendirme yapılmalı, kişinin bu statülerle nitelendirilememesi durumunda ikincil korumaya ilişkin bir inceleme yapılmalıdır. Bu statü, 1951 Cenevre Sözleşmesi ve YUKK m. 4'te düzenlenen 'Geri Gönderme Yasağı'nın da bir yansımasıdır. Başta Avrupa ülkeleri olmak üzere bazı ülkelerde bu statüde olan kişilerin mültecilik statüsünde olan kişilerden çok daha fazla sayıda olduğu bilinmektedir. Ancak Türkiye'de bu statünün olması gereken korumasının kullanıldığını söyleyebilmek henüz mümkün değildir.

YUKK 65. maddesine göre, uluslararası koruma başvuruları BİZZAT valiliklere yapılır. Bunun anlamı vekaletname ile vekil olarak bu başvurunun yapılamayacağıdır. Valiliğe başvuru ise o ildeki kamu otoritesine başvuru anlamındadır ve prensip itibarıyla o ildeki her kamu görevlisi, kolluk mensubu, sınırdaki askeri personel ve hatta muhtarlara dahi bu başvuru iletilebilir. Uygulamada yapılmak istenen başvurular o ildeki hiyerarşide Valiliğe bağlı olarak çalışan Göç İdaresi İl Müdürlüğüne yönlendirilmekte ve Göç İdaresi Başkanlığı nezdindeki Uluslararası Koruma Daire Başkanlığına bağlı İl Müdürlüğündeki çalışma grubu bu kayıtları almaktadır.

Başvuruların ülke içinde veya sınır kapılarında kolluk birimlerine yapılması hâlinde, bu başvuruların YUKK madde 65/2 gereğince "derhal" Valiliğe bildirilmesi gerekir. Ancak uygulamada kolluğun bu konuda bir farkındalığı ve bilgisi olmadığı için genellikle haklarında 'düzensiz göçmen' kategorisinde ve bu kategori için hazırlanmış 2019 Düzensiz Göçmenler Genelgesi'ne göre işlem yapılmaktadır. Kişi kendi adına başvuru yapabileceği

gibi aynı saikle gelen ve aynı başvuru gerekçelerine dayanan aile üyeleri adına da başvuru yapılabilir. Adına başvuru yapılacak aile üyesi ergin ise, muvafakati alınır.

Prensip itibariyle başvuruda -önceki mevzuat olan 1994 Yönetmeliğinde belirtildiği ve bir dönem çok katı uygulanarak çok büyük mağduriyetlere neden olan- bir süre şartı ve sınırı yoktur ancak bu başvurunun "makul süre içinde" yapılması beklenir. Bu başvuru ve sonrasında kayıt işlemi yapıl(a)madan kolluk tarafından kişinin yakalanması durumunda 'düzensiz göçle mücadele' kapsamında bir takım müeyyideler uygulanması ve hemen hakkında YUKK madde 54/1-(h) kapsamında sınır dışı etme kararı ve idari gözetim kararı alınması yüksek ihtimal olmasından dolayı bu başvurunun 'olabilecek en kısa sürede içinde' yapılması tavsiye edilmektedir.

Makul süre içerisinde uluslararası korumaya başvuranlar hakkında, düzensiz giriş/kalış nedenleri ile ilgili cezai işlem yapılmaz (YUKK madde 65/4). Bu durum kaynağını 1951 Sözleşmesinin 31. maddesinden almaktadır. Zira bilinmektedir ki yasadışı ülkeye giriş UK arayan kişiler için adeta doğal, hatta zorunlu bir durumdur. Bu nedenle bu mevzuata hakim olmayan kolluk tarafından bu hususta bir idari para cezası uygulanmış ise (Pasaport Kanununa muhalefetten) bu idari para cezasına, bu madde fıkrasına istinaden iptal ettirmek için yetkili Sulh Ceza Hakimliği nezdinde başvuru yapmak gerekmektedir (bu Sulh Ceza Hakimliği itirazında olumlu sonuç alabilmek için elbette bu süreçte kişinin UK başvurusunu kayda aldirmek ve buna ilişkin belgenin ilgili Sulh Ceza Hakimliğine ulaştırmak önemli olacaktır).

Uluslararası koruma başvurusunda bulunan refakatsiz çocuklarla ilgili tüm işlemlerde çocuğun yüksek yararının gözetilmesi esastır. Başvuruları alındıkları andan itibaren, haklarında 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu hükümleri uygulanır. YUKK madde 3/1-1 kapsamında refakatsiz çocuklar "özel ihtiyaç sahibi" olarak değerlendirilen grup içindedir ve

yasanın özel ihtiyaç sahiplerine uyguladığı ayrıcalıkların refakatsiz çocuklar için de YUKK madde 66 ve 67 gereğince uygulanması gerekmektedir.

Eğer başvuran YUKK m. 3/1-1'de tanımlanan özel ihtiyaç sahiplerinden ise; hak ve işlemlerde öncelik tanınır. İşkence, cinsel saldırı ya da diğer ciddi psikolojik, bedensel ya da cinsel şiddete maruz kalan kişilere, bu türden fiillerin neden olduğu hasarlarını giderecek yeterli tedavi imkânı sağlanır.

Uluslararası Koruma kaydına ilişkin hükümler, YUKK m. 69'da düzenleme bulmuştur. Buna göre; başvurular valiliklerce (uygulamada İl Göç İdaresi Müdürlüğü nezdinde faaliyet gösteren UK Grup Başkanlığı çalışanları tarafından) kaydedilir. Başvuru sahibi kayıt esnasında kimlik bilgilerini doğru olarak bildirmek ve varsa kimliğini ispatlayacak belge ve seyahat dokümanlarını yetkili makamlara teslim etmekle yükümlüdür. Bu yükümlülüğün yerine getirilmesini sağlamak amacıyla, başvuru sahibinin üzerinde ve eşyalarında kontrol yapılabilir. Kayıt esnasında başvuru sahibinin kimliğine ilişkin belge olmaması hâlinde, kimlik tespitinde kişisel verilerinin karşılaştırılmasından ve yapılan araştırmalardan elde edilen bilgiler kullanılır. Kimlik tespit araştırmaları sonucunda da kimliğine dair bilgi elde edilememesi hâlinde, başvuranın beyanı esas alınır.

Kayıt esnasında; başvuru sahibinin menşe veya ikamet ülkesini terk etme sebepleri, ülkesini terk ettikten sonra başından geçen ve başvuru yapmasına neden olan olaylar, Türkiye'ye giriş şekli, kullandığı yol güzergâhları ve vasıta bilgileri, daha önceden başka bir ülkede uluslararası korumaya başvurmuş veya korumadan yararlanmışsa, bu başvuru veya korumaya ilişkin bilgi ve belgeleri alınır. Bunlar temel bilgiler olup uluslararası koruma başvurusu mülakatı değildir.

Başvurucunun, kayıt esnasında mülakat zamanı ve yeri konusunda prensip itibarıyla bilgilendirilmesi gerekir. Ancak uygulamada çoğunlukla öncelikle kaydın alındığı, kişinin kayıttan

sonraki bir tarihte mülakat tarihi hakkında bilgilendirildiği görülmektedir. Başvuru sahibi, başvurusuyla ilgili takip edilecek usuller, başvurusunun değerlendirilmesi sürecindeki hak ve yükümlülükleri, yükümlülüklerini nasıl yerine getireceği ve bu yükümlülüklere uymaması ya da yetkililerle iş birliğinde bulunmaması hâlinde ortaya çıkabilecek muhtemel sonuçlar, itiraz usulleri ve süreleri konusunda kayıt esnasında bilgilendirilmelidir. Ancak, uygulamada bu bilginin ya hiç verilmediği ya da eksik verildiği görülmektedir. Özellikle, kanun ve yönetmelikle kendilerine yüklenen yükümlülüklerden haberdar olamayan ve bu sebeple bu yükümlülüklere aykırı davranan veya ihlal eden başvuru sahiplerinin dosyaları için hayati sonuçlar doğabilmektedir.

Başvuru sahibinin talep etmesi hâlinde, tüm bu süreçte kendisine tercümanlık hizmeti sağlanır.

Kayıt işlemleri tamamlanan başvuru sahibine ve varsa birlikte geldiği aile üyelerine, uluslararası koruma talebinde bulunduğunu belirten ve yabancı kimlik numarasını içeren altı ay süreli Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi Kimlik Belgesi düzenlenir. Kimlik belgesinin geçerlilik süresi ile uzatılmasına ilişkin usul ve esaslar Bakanlıkça düzenlenir. Kimlik belgesi, hiçbir harca tabi olmayıp ikamet izni yerine geçer.

YUKK m. 71/1'ye göre; başvuru sahiplerine, bir kabul ve barınma merkezinde, belirli bir yerde veya ilde ikamet etme zorunluluğu ile istenilen şekil ve sürelerde bildirimde bulunma gibi idari yükümlülükler getirilebilir.

Uygulamada, başvuru sahipleri “uydu kent” olarak adlandırılan belli illere yönlendirilerek bu illerde, illere göre değişen sıklıklarda imza yükümlülüğü getirilmektedir. Başvuru sahipleri, ancak yönlendirildikleri bu illerde, kimlikleri bulunması şartıyla hak ve hizmetlerden yararlanabilmektedir. Acil sağlık hizmetleri bu kuralın istisnası olup kimlik veya başka bir şart aranmaksızın acil sağlık hizmetlerinden yararlanılmasına engel olunmaması gerekmektedir. Başvuru sahipleri, Göç İdaresi İl

Müdürlüklerinden yol izni almaksızın belirlenen bu uydu kentten çıkamazlar. Ayrıca, başvuru sahipleri, başka bir uydu kente -başta eğitim, sağlık ve akrabalık bağları gibi nedenlerle- nakil talep edebilir. Bu kapsamda bir başvurunun red ile sonuçlanmasında idari yargı yoluna başvurulabilir.

YUKK m. 75'te UK başvuru sürecindeki en önemli adım ve görüşme olan MÜLAKAT ve mülakatta izlenecek prosedür ayrıntılı şekilde düzenlenmiştir. Yasal düzenlemeye göre; başvuru sahibiyle kayıt tarihinden itibaren otuz gün içinde bireysel mülakat yapılır. Mülakatın mahremiyeti dikkate alınarak, kişiye kendisini en iyi şekilde ifade etme imkânı tanınır. Ancak, aile üyelerinin de bulunmasının gerekli görüldüğü durumlarda, kişinin muvafakati alınarak mülakat aile üleriyle birlikte yapılabilir. Yasaya göre başvuru sahibinin talebi üzerine avukatı gözlemci olarak mülakata katılabilir. Yasa bu konudaki talebi bir usule bağlamamış ise de YUKK Uygulama Yönetmeliği madde 82, başvuru sahibinin yazılı talebini esas almıştır.

İzmir'deki uygulamada Noter vekaletnamesi, hatta bu vekaletnamede özel yetki istenmekte olup idarenin bu taleplerinin yasal dayanağı yoktur. Kanaatimizce, noter onaylı vekaletname aranmaksızın yetki belgesi veya başvuru sahibinin, vekil olarak avukatı yetkilendirdiğine ilişkin beyanın tutanağı geçirilmesi suretiyle avukatın mülakata katılımı sağlanmalıdır. YUKK'ta bu konuda bir şekil ve ispat şartı düzenlenmemiş olmasına karşılık YUKK Uygulama Yönetmeliği madde 82/1-b'ye göre asilin avukatın mülakatta hazır bulunmasını istediğine dair yazılı bir talepte bulunması gerekmektedir. Yazılı talebe rağmen avukatın mülakata alınmaması halinde, bu durumun bir tutanak ile tespit edilmesi ve UK başvurusu hakkında red kararı verilir ise bu karara karşı bu gerekçe ile dava yoluna gidilmesi halinde sadece mülakata avukatın alınmaması nedeniyle bazı mahkemelerin usulden kararın iptali yönünde karar verdiği bilinmektedir.

Avukatların mülakata katılmasına ilişkin bir diğer sıkıntı ise, mülakat tarihlerine ilişkin avukata uygun süre önce

bilgilendirme veyahut tebligat yapılmaması sonucu avukatın mülakata katılamamasıdır. Çözüm olmak üzere, müvekkili uluslararası koruma talebinde bulunan avukat, müvekkilinin kuruma vereceği yazılı talebi üzerine bir dilekçe ile tüm sürece ilişkin tebligatların YUKK madde 100 atfı ile Tebligat Kanunu m. 11 gereğince vekil olarak kendisine yapılmasını ve mülakata katılma talebi ile mülakat tarihi hakkında bilgilendirilmesi hususunu içeren bir dilekçeyi dosyaya sunabilir.

Mülakatlarda yaşanan bir diğer sıkıntı ise, mülakat yapan yetkilinin ve tercümanın yetkinliğidir. Yetkilinin soracağı sorular ve aldığı cevapları değerlendirmesi, kişinin uluslararası koruma ihtiyacı olup olmadığının tespitinde önem taşımaktadır. Ayrıca, tercümanın her iki dile ve bazı durumlarda kişinin konuştuğu lehçeye hakim olması da yetkilinin sorularının kişiye, kişinin beyanlarının yetkiliye tam ve doğru iletilmesi bakımından elzemdir. Ayrıca, özel ihtiyaç sahipleriyle yapılacak mülakatlarda, bu kişilerin özel durumları göz önünde bulundurulur. Çocuğun mülakatında psikolog, çocuk gelişimci veya sosyal çalışmacı ya da ebeveyni veya yasal temsilcisi hazır bulunabilir.

Mülakatın gerçekleştirilememesi hâlinde, yeni mülakat tarihi belirlenir ve ilgili kişiye tebliğ edilir. Mülakat tarihleri arasında en az on gün bulunur. Gerekli görüldüğünde başvuru sahibiyle ek mülakatlar yapılabilir. Mülakat yapılan kişinin bilgilendirilmesi şartıyla, mülakatlar sesli veya görsel olarak kayıt altına alınabilir.

Kanunun 78. maddesinde uluslararası koruma başvurusu sonunda verilen KARAR düzenleme bulmuştur. Bu düzenlemeye göre; uluslararası koruma başvuruları kayıt tarihinden itibaren en geç altı ay içinde GİB tarafından sonuçlandırılır. Kararın bu süre içerisinde verilememesi hâlinde başvuru sahibi bilgilendirilir. Uygulamada çoğunlukla, bu süreye uyulmadığı ve uzamaya ilişkin de kişilere bilgi verilmediği gözlenmektedir.

Kişinin uluslararası koruma ihtiyacı olup olmadığı bireysel

olarak değerlendirilir ve kararlar bireysel olarak verilir. Kanunun hariçte tutulmaya ilişkin 64. maddesinin 4. fıkrası saklı kalmak şartıyla, aile adına yapılan başvuru bütün olarak değerlendirilir ve verilen karar tüm aile üyelerini kapsar. Bu fıkraya göre, başvuru sahibinin uluslararası korumadan hariçte tutulması, hariçte tutma nedenlerinden herhangi birinin diğer aile üyeleri için oluşmaması halinde, başvuru sahibinin aile üyelerini kapsamaz.

Başvuru değerlendirilirken menşe veya önceki ikamet ülkesinin mevcut genel şartları ve başvuru sahibinin kişisel şartları göz önünde bulundurulmalıdır. Bu hususta, başvuru veya avukatı tarafından menşe ülke bilgisi içeren raporlar, haberler vb. dosyaya sunulabilir.

Başvuru sahibine, zulüm veya ciddi zarar görme tehdidine karşı vatandaşı olduğu ülke veya önceki ikamet ülkesinin belirli bir bölgesinde koruma sağlanabiliyorsa ve başvuru sahibi, ülkenin o bölgesine güvenli bir şekilde seyahat edebilecek ve yerleşebilecek durumdaysa, başvuru sahibinin uluslararası korumaya muhtaç olmadığına karar verilebilir. Bu durumların ortaya çıkması, başvurunun tam bir incelemeye tabi tutulmasını engellemez.

Son olarak, karar, ilgiliye veya yasal temsilcisine ya da avukatına tebliğ edilir. Olumsuz kararın tebliğinde, kararın maddi gerekçeleri ve hukuki dayanakları da mutlaka belirtilmelidir. Uygulamada maalesef bu karar matbu bir form olarak, gerekçesiz ve sadece kişi bilgileri değiştirilmek suretiyle tebliğ edilmektedir. İlgili kişi bir avukat tarafından temsil edilmiyorsa, kararın sonucu, itiraz usulleri ve süreleri hakkında kendisi veya yasal temsilcisi ayrıca bilgilendirilir. Önemle belirtmek isteriz ki burada bilgilendirmeden kasıt, herhangi bir tebligat yapılması ile sınırlı olmayıp yapılan tebligat ile birlikte yazılı veya sözlü olarak kişiye kararın sonucu, itiraz usulleri ve süreleri hakkında tam bir bilgi verilmesidir. Bu hükümle, avukat desteğinden yoksun olan, Türk hukukunu ve hatta Türkçe bilmeyen başvuru sahipleri korunmak istenmiştir. Bilgilendirme için bir şekil şartı öngörülmemekle beraber, yargı kararlarında da değinildiği üzere bu bilgilendir-

menin yapıldığına ilişkin ispat yükü idarede olup bilgilendirmenin yapıldığı hususu tutanak altına alınmalıdır. Dosyada bu tutanağın bulunmaması halinde, YUKK m. 78/6 gereğince bilgilendirmenin yapılmadığı iddia edilebilir ve bu husus karara karşı itiraz ve dava açma süreleri bakımından önem taşır.

YUKK m. 85'te uluslararası koruma statüsünün sona ermesi ile m. 86'da uluslararası koruma statüsünün iptali düzenlenmiştir.

YUKK m. 79/1-f atfıyla başvurunun geri çekilmiş sayılması kararından sonra aynı veya farklı gerekçelerle tekrar başvuru mümkün olduğu gibi menfi (olumsuz) karar sonrasında ortaya çıkan yeni sebeplerle de tekrar başvuru mümkündür. Ancak bu tür durumlarda önceki kararın kesinleştiğinden öncelikle emin olmak gerekir; eğer önceki karar henüz kesinleşmemiş ise özellikle yargı yoluna gidilebiliyorsa öncelikle bu karara karşı yargı yolunun tüketilmesi gerekmektedir.

D. ULUSLARARASI KORUMA HIZLANDIRILMIŞ PROSEDÜR

Kanun'un 79. maddesinde 'Hızlandırılmış değerlendirme' başlığı altında hızlandırılmış prosedür düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre, kanunda sınırlı sayılı hallerde başvuru yukarıda anlatılandan daha hızlı bir usul ile değerlendirilecek ve karara bağlanacaktır.

Buna göre; başvurusu hızlandırılmış olarak değerlendirilen başvuru sahibiyle, başvuru tarihinden itibaren en geç üç gün içinde mülakat yapılır. Başvuru ise, mülakattan sonra en geç beş gün içinde sonuçlandırılır. Refakatsiz çocukların başvuruları ise, bu şartları sağlıyor bile olsa hızlandırılmış olarak değerlendirmeye tabi tutulamaz.

Hızlandırılmış prosedür, değerlendirme sürecini etkilediği gibi itiraz sürecini de etkilemektedir. Kanun'un 80. maddesinde,

hızlandırılmış olarak değerlendirilen kararlara karşı dava açma süresi 15 gün olup ayrıca mahkemenin bu başvuruları on beş gün içinde sonuçlandıracağı öngörülmüştür. İdare mahkemesinin, bu başvurular hakkında verdiği karar kesin niteliktedir. Normal prosedürden farklı olarak, hızlandırılmış olarak değerlendirilen kararlara karşı Uluslararası Koruma Değerlendirme Komisyonuna da başvurulamaz.

Bu usul ile ilgili önemli noktalardan biri; hızlandırılmış değerlendirilen başvurulardan, incelenmesinin uzun süreceği anlaşılanlar, hızlandırılmış değerlendirmeden çıkarılabilir. Uygulamada, hızlandırılmış değerlendirmeye alınan başvurular hakkında İl Göç İdarelerince kanunda öngörülen mülakat ve karar sürelerine uyulmadığı gözlenmekte; ancak menfi (olumsuz) karara itiraz aşamasında hızlandırılmış değerlendirme olduğundan bahisle 15 günlük dava süresi ve mahkeme kararının kesin olduğu ileri sürülmektedir. Her ne kadar, başvurucunun hak kaybına uğramaması adına 15 günlük dava süresi içinde dava açılması gerekse de, dava açma süresinin geçtiği durumlarda, idarece hızlandırılmış değerlendirme için öngörülen sürele uyulmadığından bahisle kişinin başvurusunun normal prosedürde incelendiği ve bu sebeple dava açma süresinin ve itiraz usulünün normal prosedüre tabi olduğu ileri sürülebilir. Bu durum, idare mahkemesinin başvuru hakkında verdiği kararın niteliğini de değiştirecek; hüküm kesin nitelikte değil, itiraz edilebilir olacaktır.

YUKK m. 79/1' e göre; başvuru sahibinin;

a) Başvuru sırasında gerekçelerini sunarken, uluslararası korumayı gerektirecek konulara hiç değinmemiş olması,

b) Sahte belge ya da yanıltıcı bilgi ve belge kullanarak veya kararı olumsuz etkileyebilecek bilgi ve belgeleri sunmayarak yetkilileri yanlış yönlendirmesi,

c) Kimliğinin ya da uyruğunun tespit edilmesini güçleştirmek amacıyla kimlik ya da seyahat belgelerini kötü niyetle imha etmesi veya elden çıkarması,

ç) Sınır dışı edilmek üzere idari gözetim altında olması,

d) Sadece, Türkiye'den gönderilmesine yol açacak bir kararın uygulanmasını erteletmek ya da engellemek amacıyla başvuruda bulunması,

e) Kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından tehlike oluşturması ya da bu nedenlerle Türkiye'den daha önce sınır dışı edilmiş olması,

f) Başvurusunun geri çekilmiş sayılmasından sonra yeniden başvuruda bulunması,

hâllerinde, başvurusu hızlandırılmış olarak değerlendirilir.

Hızlandırılmış değerlendirme, YUKK m. 79/1-ç atfıyla sınır dışı edilmek üzere idari gözetim altında tutulan başvuru sahipleri için de uygulama bulmaktadır. Kanun'un 65. maddesine göre; hürriyeti kısıtlanan kişilerin uluslararası koruma başvuruları, valiliğe DERHAL bildirilir. Başvuruların alınması ve değerlendirilmesi, diğer adli ve idari işlemlerin ya da tedbir ve yaptırımların uygulanmasını engellemez.

YUKK m. 65/1 gereğince, uluslararası koruma başvurusu, ancak başvuru tarafından ŞAHSEN / BİZZAT yapılabilir. Başvuru, vekil veya yasal temsilci aracılığıyla yapılamaz. Bu anlamda, kişiler geri gönderme merkezlerinden veyahut yabancıların idari gözetim altında tutulmakta olduğu diğer yerlerden yapacakları uluslararası koruma talebini Türkçe veya kendi dillerinde bir dilekçe ile veya sözlü olarak beyanda bulunarak kurumda bulunan memurlara iletebilir. Bu başvurunun, derhal ilgili merciye iletilmesi gerekir. Ancak bu başvurular, yukarıda anlatılan hızlandırılmış prosedür ile değerlendirmeye tabi tutulacaktır. Uygulamada özellikle GGM'lerde yapılan UK başvurularının kayda alınması konusunda sorun yaşanmaması, yazılan dilekçelerin yırtılıp atılmamasını temin için avukatların bu dilekçelerin akıbetini iyi takip etmesi, mümkünse GGM evrak kayıt defterine kaydının sağlandığından emin olması, bunun için bir kayıt numarası veya teslim edilen dilekçenin bir fotokopisinin

kurum tarafından teslim alındığına dair bir şerh ve imza içeren beyanın alınması -sonradan yaşanabilecek olası ispat sorunları açısından- önemli olacaktır.

E. GEÇİCİ KORUMA

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda düzenlenen uluslararası koruma türlerinden biri de geçici korumadır. Geçici koruma; Türkiye sınırlarına KİTLESEL akın halinde yani toplu bir şekilde gelen yabancılar için öngörölmüş bir koruma olup Kanunun 91. Maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre;

“Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılar geçici koruma sağlanabilir.

Bu kişilerin Türkiye'ye kabulü, Türkiye'de kalışı, hak ve yükümlölükleri, Türkiye'den çıkışlarında yapılacak işlemler, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirlerle ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki işbirliği ve koordinasyon, merkez ve taşrada görev alacak kurum ve kuruluşların görev ve yetkilerinin belirlenmesi, Cumhurbaşkanı tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.”

Esasen 1951 Sözleşmesi'nde gelişler bireysel veya kitlesel bir ayrıma tabi olmaksızın hepsi aynı kategoride değerlendirilmiştir. Ancak daha sonradan -özellikle Yugoslavya ve Kosova iç savaşlarından itibaren- gelişlerin kitlesel olması durumunda mülteci hukuku korumasını kısmen yumuşatmak ve daha az imkan tanımak amacıyla bu tür bir başka ara rejim düşünülmüştür. Geçici Koruma Yönetmeliğine eklenen Geçici 1. Maddeye göre Türkiye'de günümüzde Suriye'den gelen kişilere sağlanan uluslararası koruma türü geçici korumadır.

1. Geçici Koruma Yönetmeliği

Kanunun 91. maddesi geçici koruma ile ilgili konuların yönetmelikle düzenleneceğini öngördüğünden 22.11.2014 tarihinde Resmi Gazete'de Geçici Koruma Yönetmeliği yayımlanmıştır.

a. Geçici Koruma Yönetmeliği'nin Uygulama Alanı

a.1. Geçici Korumadan Yararlanacaklar

Yönetmeliğe göre geçici koruma, ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen ve uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayan yabancılara sağlanmaktadır. Yönetmelikte kişilerin giriş yapacakları coğrafi alan ya da giriş şekli bakımından bir sınırlama getirilmemiştir.

a.2. Geçici Koruma Kapsamı Dışında Tutulanlar

Geçici korumadan yararlanamayacak yabancılar, Yönetmeliğin 8. maddesinde sıralanmıştır. Buna göre; savaş suçu işleyenler, barışa veya insanlığa karşı suç işleyenler, BM'nin genel ilkeleriyle bağdaşmayan suçları işleyenler ya da bu suçları işleyenlere iştirak edenler; ülkesinde silahlı çatışmaya katılmış olup da bu faaliyetlerini kalıcı olarak sonlandırmayanlar; terör eylemlerinde bulunan veya bu eylemlere iştirak edenler; ciddi bir suçtan mahkum olan ve durumları toplum açısından tehdit oluşturanlar; milli güvenlik ve kamu düzeni açısından tehlike oluşturanlar; hapis cezasını gerektiren bir suçu ülkesinde işleyip de bu suçun cezasını çekmemek için bulunduğu ülkeyi terk edenler; devlet güvenliği aleyhine suç işleyenler geçici koruma kapsamına alınmazlar.

2. Geçici Korumanın Şartları

a. Kitlese Akınla veya Kitlese Akın Döneminde Bireysel Olarak Gelmek

Yönetmeliğin 3/1. Maddesinin (j) bendine göre kitlese akın; aynı ülkeden veya coğrafi bölgeden kısa bir süre içerisinde ve yüksek sayılarda gerçekleşen ve söz konusu sayılar nedeniyle bireysel olarak uluslararası koruma statüsü belirleme işlemlerinin usulen uygulanabilir olmadığı durumları ifade eder. Dolayısıyla bu sebeple gelen kişiler geçici korumadan faydalanabilecektir.

b. Geçici Korunanların Bireysel Koruma Dışında Tutulması

Yönetmeliğin 16. Maddesine göre, geçici korumanın uygulandığı süre içinde, yabancıların bireysel uluslararası koruma başvuruları, geçici koruma tedbirlerinin etkin bir şekilde uygulanabilmesi amacıyla işleme konulmayacaktır.

c. Cumhurbaşkanısı⁵ Tarafından Geçici Koruma Kararının Alınması

Yönetmeliğin 9. maddesine göre, geçici koruma kararı, Bakanlığın teklifi üzerine **Cumhurbaşkanı** tarafından alınır. Yönetmeliğin 7/2. Maddesine göre ise, Cumhurbaşkanı tarafından aksi kararlaştırılmadıkça geçici korumanın ilanından önce gelenlerin geçici korumadan yararlanması mümkün değildir. İlandan önce gelen kişiler YUKK'ta yer alan diğer uluslararası koruma hükümleri kapsamında değerlendirilecektir. Ancak 22.10.2014 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Geçici Koruma Yönetmeliğinin Geçici 1. Maddesine göre 28.04.2011 tarihinden itibaren Suriye'de yaşanan olaylardan dolayı Türkiye'ye sığınan kişiler bu koruma kapsamına

⁵ 25.10.2019 tarih ve 30989 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 1851 sayılı Cumhurbaşkanısı kararı ile Yönetmelikte geçen 'Bakanlar Kurulu' ibareleri '**Cumhurbaşkanı**' şeklinde değiştirilmiştir.

alınmışlardır. Geçici 1. Maddenin 2. fıkrasına göre 28.04.2011 tarihinden önce Suriye'den gelen UK başvuru sahipleri isterlerse bu hukuki durumlarını sürdürebilecek, isterlerse geçici koruma altına alınabileceklerdir.

Yönetmeliğin Geçici 1. Maddesine göre 28/4/2011 tarihinden itibaren Suriye Arap Cumhuriyeti'nde meydana gelen olaylar sebebiyle geçici koruma amacıyla Suriye Arap Cumhuriyeti'nden kitlesel veya bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşları ile vatansızlara (Suriye'de yerleşik olarak yaşayan -özellikle bir kısım Kürtler olmak üzere- bazı kişilerin Suriye'de vatandaşlığı olmadığı, eskiden beri vatansız olarak ülkede yaşamakta oldukları bilinmektedir) ve mültecilere (Suriye'yi transit olarak geçen mülteciler değil, eskiden itibaren Suriye'de yerleşik mülteci nüfustan olanlar; örneğin Suriye'de yaşayan Filistinli mülteciler gibi) sağlanan uluslararası koruma türü, geçici korumadır.

3. Geçici Koruma Altına Alma Usulü

Kitlesel akın sebebiyle Türkiye'ye gelen yabancılardan, yasal olmayan yollardan giriş yaparken idari para cezası uygulanmaz. Ancak Yönetmeliğin 5. Maddesine göre makul süre içinde geçerli bir neden bulunmadığı halde yetkili birimlere kayıt için başvuru yapmazlarsa idari para cezası uygulanır.

Yönetmeliğe göre geçici koruma amacıyla gelenler, önce sevk merkezlerine alınır ve geçici barınma merkezi ya da kalacakları illere sevk edilinceye kadar burada kalırlar. Sevk merkezleri valilikler tarafından kurulur ve yönetilir. Burada kimlik tespiti ve kayıt işlemleri yapılır. Uygulamada kayıtlar İl Göç İdaresi Müdürlüklerinde yapılmaktadır. Kaydı tamamlananlara Geçici Koruma Kimlik Belgesi ve yabancı kimlik numarası verilir (md. 22). Bu belge sahibine, Türkiye'de kalma hakkı verir ancak ikamet izni yerine geçmez ve Türk vatandaşlığına başvuru hakkı sağlamaz.

4. Geçici Koruma Altına Alınanlara Sağlanan Hizmetler

a. Sağlık, Eğitim, Sosyal Yardım Hizmetlerinden Yararlanma ve Çalışma Hakları

Geçici korunanlara sağlanan hizmetler Yönetmeliğin 26-32. maddelerinde düzenlenmiş olup sağlık ve eğitim hizmetlerinden yararlanırlar.

Geçici korunanlar, Cumhurbaşkanlığı tarafından belirlenecek sektörlerde, iş kollarında ve coğrafi alanlarda çalışma izni almak için Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına başvurabilirler. Çalışma izninin süresi geçici koruma süresini aşamaz. Geçici koruma süresi yönetmelikte öngörülmemiş olmakla beraber Cumhurbaşkanı tarafından belirlenebilir. Kanunlarla yabancılara yasaklanan meslek ve işleri yapamazlar. Yine sağlık meslek mensupları için, Yabancı Sağlık Meslek Mensuplarının Türkiye'de Özel Sağlık Kuruluşlarında Çalışma Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik bulunmakta olup, bu yönetmelik hükümlerine göre çalışabilmektedirler.

b. Özel İhtiyaç Sahiplerine Sağlanan Hizmetler

Yönetmeliğin 3/1. Maddesine göre özel ihtiyaç sahibi, refakatsiz çocuk, engelli, yaşlı, hamile, beraberinde çocuğu olan anne ya da baba veya işkence, cinsel saldırı ya da diğer ciddi psikolojik, bedensel ya da cinsel şiddete maruz kalmış kişiyi ifade eder. Yönetmeliğin 48. maddesine göre özel ihtiyaç sahibi olanlara başta sağlık hizmetleri, psiko-sosyal destek, rehabilitasyon olmak üzere her türlü yardım ve destek imkanlar ölçüsünde öncelikli ve bedelsiz olarak sağlanır. Çocuklarla ilgili işlemlerde çocuğun yüksek yararı gözetilir. 6284 sayılı Kanun ve ilgili yönetmelik kapsamında şiddet mağduru olduğu değerlendirilen yabancılar hakkında önleyici ve koruyucu tedbirler alınır. İnsan ticareti mağduru olabileceği değerlendirilenler hakkında da ilgili mevzuat kapsamında gerekli tedbirler alınır.

c. Geçici Korunanların Aile Birleşimi

Yönetmeliğin 49. maddesine göre, geçici korunanlar, başka bir ülkede bulunan eşi, ergin olmayan çocukları ve bağımlı ergin çocukları ile Türkiye'de bir araya gelmek üzere aile birleşimi talebinde bulunabilirler.

d. Geçici Korunanların Avukatlık Hizmetlerinden Yararlanması

Yönetmeliğin 53. maddesine göre, geçici korunanlar ücretleri kendileri tarafından karşılanmak kaydıyla idari işlemler sırasında da avukat tarafından temsil edebilirler. 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun adli yardıma ilişkin hükümleri saklıdır.

5. Geçici Korumanın Sona Ermesi

Yönetmeliğin 11-12. maddelerinde geçici korumayı sonlandıran sebeplere yer verilmiştir. Geçici koruma idari kararlar sona erebileceği gibi korunanın isteği üzerine de sona erebilir:

a. Geçici Korumanın Cumhurbaşkanı⁶ Kararıyla Sonlandırılması

Yönetmeliğin 11. maddesine göre, İçişleri Bakanlığı, geçici korumanın sona erdirilmesi için Cumhurbaşkanlığı'na teklifte bulunabilir. Bu teklif üzerine Cumhurbaşkanlığı geçici korumayı sonlandırabilir. Bu durum bu hukuki statüyü çok ciddi oranda siyasi iradeye bağlamaktadır.

Geçici koruması Cumhurbaşkanlığı kararıyla sonlandırılanlar için takip edilebilecek yollar şunlardır:

1-Türkiye'den ayrılmalarının sağlanması;

⁶ 25.12.2019 tarihli ve 30989 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 1851 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile Geçici Koruma Yönetmeliğinin ilk halinde yer alan "Bakanlar Kurulu" ibaresi "Cumhurbaşkanı" şeklinde değiştirilmiş ve bu kısım buna göre yeniden düzenlenmiştir.

- 2-Koşullarını taşıdıkları statünün toplu olarak verilmesi;
- 3-Uluslararası koruma başvurusunda bulunanların başvurularının bireysel olarak değerlendirilmesi;
- 4-YUKK'ta yer alan koşullarla Türkiye'de kalmalarına izin verilmesi.

b. Geçici Korumanın Geçici Korunanlara Bağlı Sebeplerle Sona Ermesi

Geçici koruma, geçici korunanlara bağlı sebeplerle de sona erebilir. Yönetmeliğin 12. maddesinde sayılan sebepler şunlardır:

- 1-Geçici korunanların kendi istekleriyle Türkiye'den ayrılmaları;
- 2-Geçici korunanın üçüncü bir ülkenin korumasından faydalanması;
- 3-Geçici korunanın, insani nedenlerle veya yeniden yerleştirme kapsamında gitmesi;
- 4-Geçici korunanın ölmesi.

c. Geçici Korumanın İptali

Yabancıнын, geçici korumanın kapsamı dışında tutulması gerektiğinin sonradan anlaşılması halinde geçici koruma kararı Göç İdaresi Başkanlığı veya valilik tarafından iptal edilebilir. (md. 12/2)

Uygulamada bu durum özellikle son yıllarda gittikçe artan ivmede GK Yönetmeliği'nin madde 8/1-(e) bendinin oldukça geniş yorumlanmaya başlaması ile Suriyeli bir kişi hakkında verilen sınır dışı etme kararı ile birlikte (ama ondan ayrı bir idari işlem olarak) yaygın olarak uygulanmaktadır. Kişinin adli veya siyasi bir suçla bağlı olarak hakkında Savcılık soruşturma

dosyasının açılmış olması veya Göç İdaresine sonradan erişim imkanı getirilen UYAP sorgulamasında hakkında bir kovuşturma dosyasının olduğunun görülmesi ile hem Suriyeli kişi hakkında YUKK madde 54/1-d bendi (siyasi suçlamalarda ayrıca belki b ve k bendleri de eklenerek) sınır dışı etme kararı alınmakta, hem de GK statü ve kimlikleri iptal edilmektedir.

Yakın zamana kadar GÖÇ NET veri tabanı üzerinden ve kişi dosyasında iptal edilen GK statüleri ve idarenin bu işlemine dair gidilebilecek yargı yolları konusunda kişiye bir tebligat yapılmazken uygulamada bir süredir incelenen GGM dosyalarında kişiye -aşağıda ayrıntılı açıklanacak olan Sınır Dışı (SD) ve İdari Gözetim (İG) kararları ile bunların yanı sıra GK statülerinin de iptal edildiğine dair yazılı tebligatların yapıldığı gözlemlenmektedir. Bu tebligatların bazılarında bu işleme karşı idari yargı yolu için 30 gün, bazılarında ise 60 gün süre verildiği görülmektedir.

GK statüsünün iptali ve buna ilişkin idari yargı yolu YUKK'ta özel olarak düzenlenmediği için bu konuda açılacak davalar İYUK genel hükümlere tabidir. Bu nedenle açılan davaların otomatik yürütmeyi durdurma (YD) etkisi olmadığı için bu davaların YD talepli açılması gerekmektedir. İdare Mahkemesi'nin bu konuda vereceği karar süresinde istinaf edilmesi üzerine Bölge İdare Mahkemesi denetimine tabidir.

SD kararı ile birlikte tebliğ edilen GK statü iptallerine dair karar tebliğlerine açılan davalar aynı İdare Mahkemesi'nde tabiri caizse birbirine paralel olarak yürürler. Ancak hem SD iptal davasının açma süresinin hem de yargılama süresinin daha kısa olmasından dolayı çoğunlukla SD davası daha önce sonuçlanır. Bu sonuç GK davasının sonucu açısından da birinci derecede önemlidir.

Eğer SD kararı ile birlikte GK statüsünün de iptal edildiğine dair bir karar tebliği söz konusu değilse tavsiyemiz öncelikle SD davasının akıbetinin ciddi olarak takip edilmesi,

ancak SD davasının kazanılmasından sonra bu karar (ve varsa bu kararlara neden olan ceza soruşturma veya kovuşturmalardaki KYOD veya BERAAT, HAGB gibi kararlar) ile birlikte yeniden GK statüsünün sağlanması konusunda kişinin kayıtlı olduğu İl Müdürlüğü'ne başvuru yapılmasıdır. İlgili İl Müdürlüğü bu süreçte kişi ile yeniden mülakat yapacak, hakkında olumlu veya olumsuz bir karar verecektir. Olumsuz kararlara yönelik yukarıda açıklanmaya çalışıldığı üzere YD talepli olarak iptal davaları kararı veren İl Müdürlüğü'nün bağlı olduğu idari yargı çevresinde açılacaktır.

Geçtiğimiz yıllarda bir dönem İl Müdürlüğü'ne bu kapsamda yapılan başvurularda, İl Müdürlüklerinin başvuruların değerlendirmeye alınması için öncelikle kişiyi BİR BAŞKA İLE SEVK kararı verdikleri şeklinde bir uygulama geliştirdikleri gözlenmiştir. Ancak gerek bu uygulamanın kaldırılması hakkında Baromuzun GİB nezdindeki girişimleri, gerekse bu sevk işleminin kendisine yönelik açılan davalarda verilen YD ve sonrasında iptal kararları ve bu kararların Bölge İdare Mahkemesi tarafından onanmaları ile bu uygulamaya bir süre sonra son verilmiştir.

d. Gönüllü Geri Dönüş

Yönetmeliğin 42. maddesine göre, geçici korunanın gönüllü olarak Türkiye'den ülkesine dönüş yapması halinde geçici koruma sona erer. Kişiye bu madde kapsamında dönüş için destek sağlanabilecektir. Geçici koruma rejimi altında bulunan bir kişinin ülkesine sınır dışı edilmesinin tek yasal imkanını bu durum oluşturmaktadır.

Bu nedenle bu konuda uygulama kişilerin iradeleri hilafına ve irade fesadı hallerini oluşturacak şekilde psikolojik veya fiziki zorlama ve kandırma vb. yöntemlerle 'gönüllü geri dönüş' formunun imzalatılması ile Suriye'ye sınır dışı edilmeleri durumu söz konusudur. Bu kişilerin çıkış yaptırılan hudut kapısı personeli tarafından GÖÇ NET veri tabanına V-87 (Gönüllü Geri Dönüş

Yapan Geçici Koruma Sahibi) kodu işlenmektedir. Bu kişilerin bir süre sonra bir şekilde tekrar ülkemize gelmeleri halinde yeniden GK statüsüne başvurma hakları mevzuatta vardır; ancak uygulamada bu başvurular ya fiilen kayda alınmak istenmemekte ya da çoğunlukla olumsuz karar ile sonuçlanmaktadır. Haklarında olumlu karar verilenler için olumlu karar veren İl Müdürlüğü V-87 kodunu re'sen kaldırır. Verilen olumsuz kararlara karşı yukarıda açıklanmaya çalışılan şekilde İYUK genel hükümler kapsamında YD talepli iptal davaları açılabilir.

e. Geçici Koruması Sona Erenler Hakkında Yapılacak İşlemler

e.1. Pasaport veya Pasaport Yerine Geçen Belgesi Olmayanların Durumu

Yönetmeliğin 43. maddesinde bu durumda olan kişilerin talepleri 5682 sayılı Pasaport Kanunu çerçevesinde GİB tarafından değerlendirilecektir. Bu kişilere Pasaport Kanunu'nun 18. maddesi kapsamında yabancılara mahsus damgalı pasaport verilebilecektir. Uygulamada bu tür durumdaki kişilerin çıkışları için seyahat belgesi düzenlenebilmektedir.

e.2 Geçici Koruması Sona Eren Yabancıların Türkiye'den Geçici ve Daimi Çıkışı

Geçici koruması sona eren yabancıların Türkiye'den geçici ve daimi çıkışı GİB'in iznine bağlıdır.

e.3. Geçici Koruması Sona Eren Yabancıların Türkiye'ye Girişinin Yasaklanması

Yönetmeliğin 45. maddesinde geçici koruması sona eren ya da sonlandırılan kişinin hangi hallerde Türkiye'ye

giriş yapmayacakları konusunda YUKK'a atıf yapılmıştır. Bu durumda genel hükümler uygulanacaktır.

f. Geçici Koruması Sona Eren Yabancıların Tekrar Türkiye'ye Gelmesi

Yönetmeliğin 13. maddesine göre, geçici koruma uygulamasının devam ettiği süre içinde, geçici koruma kapsamında olduğu halde 12. maddeye göre geçici koruması sona eren yabancıların, geçici korumadan faydalanmak üzere tekrar sınırlarımıza gelmesi veya sınırlarımızı geçmesi halinde, geçici koruma hükümlerinin uygulanıp uygulanmayacağına GİB bireysel olarak karar verir. GİB bu yetkisini, kısmen veya tamamen valiliklere devredebilir.

F. SINIR DIŞI ETME PROSEDÜRÜ

Devletler egemenlik hakkı gereği yabancıların ülkeye girişi, ülkede bulunması ve ülkeden çıkarılması konusunda yetkiye sahiptir. Bu yetki temel hak ve özgürlüklerin kısıtlanması anlamına gelmekle birlikte, devletin ülkesel egemenlik yetkisinin doğal bir sonucu olup ulusal mevzuatımızdaki kaynağı, Anayasa'nın 16, 19 ve 23'üncü maddeleridir. Bu yetki sınırsız ve denetimsiz olmayıp genel anlamda insan hakları hukuku, özel olarak da mülteci hukuku ile sınırlıdır.

Sınır dışı etme kavramı, her devletin kendi ülkesi vatandaşlarından olmamak koşuluyla, ülkenin güvenliğini ve düzenini sağlamak amacıyla varlığı veya davranışları tehlikeli olarak değerlendirilen yabancıları ülkelerinden çıkarmaları anlamına gelir. Bu bağlamda, bir kişinin birden fazla vatandaşlığı varsa ve bunlardan biri Türk vatandaşlığı ise, bu durumda yabancılar hukuku uygulanamaz yani kişi sınır dışı edilemez.

Sınır dışı etme işleminde değerlendirilmesi gereken hususlardan biri de aile hayatına saygı ilkesidir. AIHS'in "özel ve

aile hayatına saygı hakkı”nı güvence altına aldığı 8'inci maddesinde, herkesin özel yaşamına, konutuna ve haberleşmesine saygı gösterilmesini isteme hakkı vardır. Anayasa'nın 20'nci maddesinde de herkesin özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkı olduğu ifade edilmiştir.

Devletlerin, yabancıları sınır dışı etme konusunda geniş takdir yetkileri bulunmaktadır. Bununla birlikte sınır dışı etme kararı alınacak olan yabancıların ülkede güçlü ailevi bağlara sahip olduğu durumlarda aile hayatı ile sınır dışı işleminin uygulanması bağlamında gözetilen kamusal menfaat arasında adil bir denge kurulması gerekmektedir.

AİHM, sınır dışı işlemi gibi aile hayatına saygı hakkına yönelik müdahaleleri Sözleşme'nin 8. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan kanunilik, meşru amaç, demokratik toplumda gereklilik ve orantılılık ilkeleri bakımından incelemeye tabi tutmaktadır. Söz konusu değerlendirmede dikkate alınması gereken unsurlar arasında başvurucunun işlediği suçun niteliği ve ağırlığı, sınır dışı edilmeden önce başvurucunun ülkede ikamet süresi, suçun işlenmesinin ardından geçen süre, aile durumu, evliliğinin süresi, çiftin gerçek ve hakiki bir aile yaşamı sürdürüp sürdürmediğini gösteren diğer etkenler, eşin aile yaşamını kurduğu anda söz konusu suçtan haberdar olup olmadığı, evlilikte çocuk sahibi olup olmadıkları ve varsa çocukların yaşı gibi hususlar yer almaktadır. Eğer bu değerlendirme neticesinde, kişinin eylemi ile hakkında idarece tesis edilen işlem arasında bir orantısızlık söz konusuysa bu durumda sınır dışı işlemi “aile hayatına saygı” hakkının ihlaline neden olacaktır.

Sınır dışı etme ile ilgili hükümler YUKK'un ikinci kısmının dördüncü bölümünde m. 52- 60 arasında yer almaktadır. Buna göre yabancılar, menşe ülkesine, transit gideceği ülkeye veya üçüncü bir ülkeye sınır dışı edilebilir (madde 52). Yabancıların sınır dışı edileceği ülkenin tespitinde; vatandaşlık durumu, gönderilmesi planlanan ülkeye kabul edilip edilmeyeceği ve varsa gidebileceği üçüncü bir ülkeye ilişkin talebi göz önünde bulundurulur. (YUKK

Uygulama Yönetmeliği m.51)

Sınır dışı etme kararı Göç İdaresi Başkanlığı'nın talimatı üzerine veya resen Valilikçe alınır ve kişiye ya da varsa avukatına tebliğ edilir (YUKK m. 53). Kanun burada tebligatı yeterli görmemiş ve avukatı olmayan yabancıyı ayrıca bilgilendirilmesini de emredici şekilde hükme bağlamıştır. Gerekçe sadece bir kanun maddesine atıf olarak değil; o kişinin neden sınır dışı edilmesi gerektiğine ilişkin spesifik bir gerekçe olmalıdır. Tebligat işlemi YUKK madde 100 göndermesi ile 7201 sayılı Tebligat Kanunu hükümlerine göre yapılır. Yani kişinin anladığı bir dilde tebligat yapılması, tebligat metninden bir nüshanın kendisine teslimi ve bilgilendirilmesi gerekmektedir. Kararın tebliğ edilmesinin yanı sıra bu bilgilendirmenin yapıp yapılmadığı da incelenmelidir. Zira bilgilendirmenin yapılmaması da tıpkı tebligatın usulüne uygun yapılmaması gibi bir usuli eksikliktir.

Hakkında sınır dışı kararı alınabilecek kişiler detaylı olarak Kanun'un 54. maddesinde sayılmıştır. Hakkında sınır dışı kararı alınamayacak kişiler de 55. Maddede sıralanmıştır. Kanunun m. 55/1 fıkrası, Kanun'un 4. Maddesinde de hüküm altına alınan geri gönderme yasağının (geri göndermeme ilkesi/non refoulement) bir tezahürüdür. Sınır dışı etme kararı alınmadan evvel İdare tarafından 55. maddenin öncelikle değerlendirilmesi gerekmektedir.

Sınır dışı kararının her yabancı için ayrı ayrı alınacağı YUKK m. 54'te düzenlenmiştir. Yani toplu sınır dışı etme yasağı mevcuttur. İltica edilen ülkenin topraklarına erişimi engelleme (sınır kapılarını açmamak, geri itme/push back) de geri göndermeme ilkesinin bir ihlali ile birlikte toplu sınır dışı yasağının da çiğnenmesi anlamına gelir.

Hakkında sınır dışı etme kararı alınan kişiler bakımından idari gözetim kararı alınabileceği gibi 15 – 30 gün arasında süre tanınarak ve bu süre içerisinde “Çıkış İzin Belgesi” verilerek ülkeyi terke de davet edilebilir (YUKK m. 58). Bu işlem bir serbest bırakma işlemi gibi görünse de esasen sınır dışı kararının

varlığının devam ettiği ve buna göre yasal sürelerin işlediği gözden kaçırılmamalıdır.

Sınır dışı etme kararına karşı tebliğden itibaren 7 gün içerisinde dava açılabilir. Bu 7 gün içerisinde yabancı bu konuda ayrıca ve açıkça rıza göstermedikçe sınır dışı edilemez. Burada esas olan ve araştırılması gereken yabancının gönüllü geri dönüş beyanını özgür iradesiyle vermiş olmasıdır. Gönüllü geri dönüşe ilişkin düzenlemeler YUKK 60/A maddesi ile YUKK'un Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin 63. ve 121. maddesinde yer almaktadır. Buna göre, gönüllü geri dönüş yöntemi ile ülkeyi terk etmek, sınır dışı edilmeye göre bir takım avantajlar içermektedir.

Sınır dışı etme kararına karşı dava açıldığında, YUKK 53/3 fıkrası uyarınca dava açıldığının sınır dışı etme kararını veren makama bildirilmesiyle sınır dışı işlemi kanunen otomatik olarak durmaktadır. Dolayısıyla, sınır dışı etme kararının YUKK 54. maddesinin hangi bendine dayalı olarak verildiği fark etmeksizin dava açıldığının kararı veren makama bildirilmesiyle sınır dışı işlemi durur. Kararı veren makama yapılacak bildirim kanunen yüklenen bir yükümlülük olup yalnızca davanın açılması sınır dışı işlemi durdurmayacağından makama bildirim yapılması sınır dışı işleminin durdurulması bakımından zorunludur. Ayrıca yürütmenin durdurulması talebinde bulunulmasına gerek yoktur.

Yabancı eğer idari gözetim altındaysa sınır dışı işlemleri kolluk birimlerince yabancının sınır / gümrük kapısına götürülmesiyle gerçekleşir. İdari gözetim altına alınmadan sınır dışı edilecek yabancılar, Göç İdaresi Başkanlığı (GİB) taşra teşkilatı koordinesinde kollukça sınır kapılarına götürülür. Sınır dışı seyahat masrafları yabancıların kendilerine aittir; karşılayamamaları halinde Başkanlık bütçesinden ödenir. Masrafların geri ödenmemesi sonradan Türkiye'ye giriş izni verilmesine engel olabilir; giriş izni verilmeyebilir. Sınır dışı etme kararının yerine getirilmesine ilişkin hükümler YUKK m. 60 ve Yönetmelik'in 62/3 ve 4. fıkrasında detaylı olarak düzenlenmiştir.

G. İDARİ GÖZETİM PROSEDÜRÜ ve İDARİ GÖZETİME ALTERNATİF TEDBİRLER

1. İdari Gözetim Prosedürü

İdari gözetim kararı iki nedenle alınabilir: Birincisi sınır dışı etmek üzere (YUKK madde 57), diğeri -istisnai bir işlem olarak- uluslararası koruma başvurusunda bulunan kişinin idari gözetimi (YUKK madde 68) şeklindedir.

İstisnai olarak uygulanan uluslararası koruma başvuru sahibinin idari gözetim süresi 30 günü geçemez (YUKK m. 68). YUKK 68 kapsamında idari gözetim altına alınan yabancılar veya yasal temsilcileri bu karara karşı sulh ceza hakimliğine itiraz yoluna başvurabilirler. Geri Gönderme Merkezlerinden yapılan uluslararası koruma başvuruları bakımından bu 30 günlük sürenin geçerli olmadığına ilişkin Yönetmeliğin 96/7'de düzenleme mevcuttur; fakat bu düzenlemenin Kanun'a aykırı olduğu tartışmaya açıktır.

Daha yaygın şekilde görülen sınır dışı etmek üzere idari gözetimin koşulları da Kanun'un 57/2 maddesinde belirtilmiştir. Hakkında idari gözetim kararı alınan yabancılar yakalamayı yapan kolluk tarafından 48 saat içerisinde Geri Gönderme Merkezine sevk edilirler (YUKK 57/2-son cümle).

İdari gözetime alınan yabancılar YUKK madde 58 gereğince Geri Gönderme Merkezi (GGM) denilen bir çeşit kapatma / özgürlükten alıkoyma merkezlerinde tutulurlar. Bu merkezler her ilde olmayıp Bakanlığın ihtiyaç duyduğu illerde ve gittikçe artan sayıda bulunmaktadır.

Bazı durumlarda kişiler GGM'ye sevk edilmeyip uzun süre tutulma koşullarına aykırı mekanlarda hürriyetlerinden yoksun bırakılabilmektedir. GGM'ye sevk edilmeden önce başka bir yerde hürriyetinden yoksun kalıp kalmadığı da kişi ile yapılan görüşmede teyit edilmelidir. Geri Gönderme Merkezleri dışında

kişinin tutulma halinin olduğunun tespiti halinde haksız tutulma (bu hallerde tesis edilmiş bir tutulma kararı mevcut olmuyor) ve işkence yasağı kapsamında şikayet ve başvuruların yapılması gerekir.

İdari gözetim süresi prensip itibariyle maksimum altı aydır (YUKK madde 57/3). Geri Gönderme Merkezinde tutulan yabancılar hakkında uygulanan idari gözetim kararı bir altı ay daha uzatılabilir; fakat bu durum istisnaidir ve ancak kişinin sınır dışı işlemleri konusunda işbirliği yapmaması veya ülkesiyle ilgili doğru bilgi yada belgeleri vermemesi nedeniyle tamamlanamaması halinde en fazla altı ay olarak mümkündür. (YUKK m. 57/3) Dolayısıyla bir yabancı GGM'de en fazla bir yıl süre ile idari gözetim altında tutulabilir. Bu sürenin sonunda serbest bırakılması zorunludur ancak elbette bir takım idari yükümlülükler getirilebilir. 14.09.2022 tarihli 31693 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan İdari Gözetime Alternatif Yükümlülüklerle İlişkin Yönetmelik kapsamında idari gözetime alınmasına gerek görülmeyen veya idari gözetimi sonlandırılan yabancılar hakkında idari nitelikte yükümlülükler karar verilebilir.

İdari gözetim altındaki yabancılar hakkında aylık olarak valilikçe idari gözetimin gerekliliği konusunda değerlendirme yapılmalıdır (madde 57/4). Bu değerlendirme kendiliğinden yapılır ve gerek görüldüğünde bu 30 günlük süre beklenmez. Kanunda ardı ardına ilk cümlede aylık ve ikinci cümlede 30 günlük sürelerden bahsetmektedir. Somut olayın niteliğine göre lehe olan sürenin uygulanacağı kabul edilebilir; zira kişi hürriyeti ile ilgili bir husustur. Bu zaruret değerlendirmelerinin yapılmaması veya kanunda belirtilen sürelerden sonra yapılması kanunilik şartına aykırılık teşkil etmektedir. (AYM Abdulkadir Yapıquan kararı 2016/35009 parag.121). Zaruret değerlendirmeleri sonucunda kişinin sabit ikamette bulunması, belirli süre ve şekilde bildirimde bulunması gibi yükümlülükler getirilmek suretiyle idari gözetim kurum tarafından re'sen sonlandırılabilir (YUKK m. 57/4 ve 57/A). Bu nedenle aşağıda açıklanacak olan idari gözetim

işlemine Sulh Ceza Hakimliği nezdinde yapılacak itiraza paralel olarak kuruma avukatı sıfatı ile müvekkilin bazı öznel ve idari gözetime son verilmesini gerektirir hususların bir şekilde iletilmesinde fayda ve gereklilik vardır.

Hakkında sınır dışı kararı alınan kişiler hakkında idari gözetim kararının alınması bakımından kanunda emredici hükümlerle belirlenen kırk sekiz saatlik sürenin hak ihlali bakımından önemi vardır. Bu süreler bilhassa dikkat edilmesi gerekmektedir. Ayrıca özellikle idari gözetim altında tutulan kişilere haklarında alınan kararların derhal tebliğ edilmesi de gerekmektedir. Bu hususta YUKK'ta bir açıklık yoktur; fakat hürriyetinden yoksun bırakılan kişinin hangi gerekçe ile yoksun bırakıldığı ve bu karar ile ilgili olarak nerelere başvurabileceği derhal kendisine bildirilmelidir (AİHS m.5). Anayasanın 13. ve 16. maddelerinde temel hakların kısıtlanması halinde usuli güvenceler açıklanmıştır. Bu kapsamda hakkında idari gözetim kararı alınan yabancıların bu özgürlüğünden yoksun kalması halinde usuli güvencelerden yararlanabilmesi imkanı tanınmalıdır. İdari gözetim altındaki yabancıya gecikmeksizin özgürlüğünden yoksun bırakılmasının gerekçesi açıkça aktarılmalı, itiraz mekanizmaları açıklanmalı ve bu tutulma hali azami süreyi geçmemelidir. İdari gözetim kararının tebliği; iç hukukumuzda alışılmış olan tebligat hükümlerinin yanı sıra özel olarak kişinin “bilgilendirilmesi” koşulunu içerir (YUKK 57/5-son cümle).

İdari gözetim altına alınan kişi veya yasal temsilcisi ya da avukatı, idari gözetim kararına karşı Sulh Ceza Hakimliğine başvurabilir. Başvuru idari gözetimi durdurmaz. Dilekçenin idareye verilmesi halinde, dilekçe yetkili Sulh Ceza Hakimliğine derhal ulaştırılır. HSK kararı gereğince her ildeki 2 numaralı Sulh Ceza Hakimliği incelemeyi beş gün içinde sonuçlandırır. Sulh Ceza Hakimliğinin kararı kesindir. İdari gözetim altına alınan kişi veya yasal temsilcisi ya da avukatı, idari gözetim şartlarının ortadan kalktığı veya değiştiği iddiasıyla yeniden Sulh Ceza Hakimliğine başvurabilir (YUKK 57/6).

İdari gözetim kararı ve aylık değerlendirme kararları gerekçeleri ile birlikte tebliğ edilmesi gerekir. Gerekçe kanun maddesine bir atıf olarak değil; kişi özelinde nedenleri içermelidir. Ayrıca kanunda tebligatların kişinin kendisine veya avukatına tebliğ edilebileceği düzenlendiğinden İl Göç İdaresi Müdürlüğüne tebligatların kişinin avukatı olarak tarafınıza yapılmasını istediğinizin bildirilmesinde fayda vardır. Kanundaki diğer tebligatlar bakımından da aynısı geçerlidir. Uygulamada "veya" kelimesinden dolayı çok zorunda kalınmadıkça idare avukata tebligat yapmamaya çalışmaktadır. Ancak YUKK madde 100 göndermesi ile Tebligat Kanunu 11. madde gereğince her zaman için tebligatın tarafınıza yapılmasını istemekte fayda ve gereklilik vardır.

Geri Gönderme Merkezleri (GGM) ve buralarda sağlanacak hizmetlere ilişkin düzenlemeler de YUKK m. 58 ve 59'da yer almaktadır. Bu asgari hizmetlerin karşılanıp karşılanmadığı konusunda da yabancıyla görüşebilir, gözlem ve notlarınızı, hak ihlallerini yetkililerle paylaşabilirsiniz. Geri Gönderme Merkezlerindeki tutulma koşullarının CPT (İşkencenin Önlenmesi Komitesi)'nin şartlarına uygun olup olmadığını hak ihlali olup olmadığının tespiti bağlamında görüşebilirsiniz. Ayrıca BMMYK'nın Gözaltı Klavuz İlkeleri (Sığınmacıların Gözaltına Alınmasına ve Gözaltı Alternatiflerine İlişkin Geçerli Kriterler ve Standartlar Hakkında Kılavuz İlkeler) gözetilmelidir. Bilhassa telefon hakkına erişim, temiz havaya erişim, hijyen koşulları, beslenme, çocukların eğitimi gibi başlıca hususlara dikkat edilmeli, ihlalin türü ve yoğunluğuna göre gerekirse Savcılığa suç duyurusu gibi yargısal ve İl İnsan Hakları Kurulu, TİHEK veya Kamu Denetçiliği Kurumu gibi insan hakları alanında çalışan bazı denetim mekanizmalarına idari başvurular ile bu konularda denetimler yapılması istenmelidir.

2. İdari Gözetime Alternatif Tedbirler

06.12.2019 tarihli yapılan kanun değişikliğiyle YUKK'a “58/A İdari Gözetime Alternatif Yükümlülükler” maddesi eklenmiştir. Bu kanun maddesi dayanağı ile 14.09.2022 tarihli 31693 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan İdari Gözetime Alternatif Yükümlülüklerle İlişkin Yönetmelik yayımlanmıştır. Bu kanun maddesi ile hakkında sınır dışı kararı mevcut olan yabancılar hakkında idari gözetime alternatif olarak “belirli bir adreste ikamet etme, bildirimde bulunma (imza yükümlülüğü), aile temelli geri dönüş, geri dönüş danışmanlığı, kamu yararına hizmetlerde gönüllülük esasıyla görev alma, teminat ve elektronik izleme” yükümlülüklerine karar verilebilir. Ayrıca yönetmelik içerisinde “ses tanıma ve mobil uygulama” yükümlülükleri düzenlenmiştir.

YUKK 58/A/2 ve Yönetmeliğin 20/1 maddesi ile bu yükümlülüklerden bir veya birkaçının beraber uygulanabileceği ve toplam sürenin 24 ayı geçemeyeceği düzenlenmiştir.

Hakkında sınır dışı kararı verilen yabancılardan YUKK m. 57/2 kapsamında (kaçma ve kaybolma riski bulunan, Türkiye'ye giriş veya çıkış kurallarını ihlal eden, sahte ya da asılsız belge kullanan, kabul edilebilir bir mazereti olmaksızın Türkiye'den çıkmaları için tanınan sürede çıkmayan, kamu düzeni, kamu güvenliği veya kamu sağlığı açısından tehdit oluşturanlar) olup da idari gözetim altına alınmayan yabancılar alternatif yükümlülüklerden birinin ya da birkaçının getirilmesi zorunlu tutulmuştur (YUKK 58/A/3).

Kanun maddesinde (58/A/5) sadece elektronik izleme şeklinde uygulanan yükümlülüğe dair itiraz mercii gösterilmiştir. Diğer yükümlülükler bakımından itiraz mercii gösterilmemiştir.

İdari gözetime alternatif yükümlülüklerle uymayan yabancılar idari gözetim altına alınabilir (YUKK 58/A/6).

II. YARGISAL BAŞVURU YOLLARI

A. ULUSLARARASI KORUMA BAŞVURUSUNA İLİŞKİN OLUMSUZ KARARLARA KARŞI İPTAL DAVALARI

Uluslararası koruma prosedüründe karşımıza çıkabilecek olumsuz kararlar aşağıdaki gibidir:

1. Normal Değerlendirmede Olumsuz Statü Kararı (YUKK m. 78, m. 80)

2. Hızlandırılmış Değerlendirmede Olumsuz Statü Kararı (YUKK m. 79, m. 80)

3. Kabul Edilemez Başvuru (YUKK m. 72, m. 80)

4. Başvurunun Geri Çekilmiş Sayılması (YUKK m. 77, m. 80)

5. Statünün Sona Ermesi (YUKK m. 85, m. 80)

6. Statünün İptali (YUKK m. 86, m. 80)

6458 sayılı Yabancılar Ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun "Karar" başlıklı 78. maddesine göre "Uluslararası Koruma Başvurularının, kayıt tarihinden itibaren en geç altı ay içinde Başkanlıkça sonuçlandırılacağı, kararın bu süre içerisinde verilememesi hâlinde başvuru sahibinin bilgilendirileceği, Başkanlığın bu yetkilerini Valiliklere devredebileceği, kararların bireysel olarak verileceği, uluslararası korumanın haricinde tutulan yabancılar saklı kalmak kaydıyla, aile adına yapılan başvuruların bütün olarak değerlendirileceği ve verilen kararın tüm aile üyelerini kapsayacağı hüküm altına alınmıştır. Başvuru hakkında karar verilirken menşe veya önceki ikamet ülkesinin mevcut genel şartları ve başvuru sahibinin kişisel şartları göz önünde bulundurulur."

Bu karar, ilgiliye, yasal temsilcisine ya da avukatına tebliğ

edilir. Olumsuz kararın tebliğinde, kararın maddi gerekçeleri ve hukuki dayanakları da mutlaka belirtilir. İlgili kişi bir avukat tarafından temsil edilmiyorsa, kararın sonucu, itiraz usulleri ve süreleri hakkında kendisi veya yasal temsilcisi ayrıca bilgilendirilir.

Uygulamada en çok ihlal edilen hususlardan birisi de uluslararası koruma başvurusunun reddine ilişkin olumsuz (menfi) karar verilmesi halinde başvuru sahibine usulüne uygun şekilde yapılmayan tebligatlardır. Kanunda açıkça kişiye veya avukatına kararın tebliğ edileceği ve ilgili kişinin bir avukat tarafından temsil edilmemesi halinde, kararın sonucu, itiraz usulleri ve süreleri hakkında ilgilinin veya yasal temsilcisinin ayrıca bilgilendirileceği hüküm altına alınmıştır. Bu bilgilendirmenin, söz konusu kişilerin Türk hukukuna aşına olmadığı da dikkate alınarak anlayacağı bir dilde yapılması gerekmektedir. Aşağıda anlatılacak tüm kararların tebliğinde yukarıda sayılan tebligat esasları ve özellikle ayrıca bilgilendirilme hususu geçerlidir. Bu bilgilendirmenin yapıldığına ilişkin ispat külfeti ise idarededir.

Bir diğer dikkat edilmesi gereken husus ise; kararı veren merciidir. Kanun değişikliğinden önce, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün (yeni adıyla Göç İdaresi Başkanlığı), 05.06.2015 tarih ve 2015/17 sayılı genelge ile Valiliklere yetki devri yaptığı ve bu Kanun kapsamındaki yetkilerinden bir kısmını Valiliklere devrettiği bilinmektedir. 09.07.2018 tarihli ve 30473 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan KHK ile 'yetki devrini' düzenleyen YUKK'un 112. maddesi mülga edilmiş olup, artık 6458 sayılı Kanunda böyle bir düzenleme mevcut değildir. Bu durumda, yukarıda belirtilen KHK'den sonra, yani yetki devrine ilişkin hükümlerin mülga olduğu tarihten sonraki bir tarihte uluslararası koruma başvurusunun reddi kararını verme yetkisi Başkanlık'ta olup Valiliklerin yetkisi bulunmamaktadır. Bu husus, idari işlemin yetki unsuru yönünden hukuka uygunluğu için araştırılması gereken bir husustur.

Uygulamada dikkat edilmesi gereken bir diğer husus ise,

kararların maddi gerekçeden ve bu gerekçelere ilişik hukuki dayanaktan yoksun olmasıdır. Anayasa 125. maddesi uyarınca, idarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır; bir hukuka uygunluk denetimden bahsedebilmek için İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 2. maddesinde yer alan idari işlemin sebep unsurunun kararda mutlaka bulunması gerekir.

Bir diğer önemli husus ise, YUKK'un ilgili maddelerinde, yukarıda sayılan her karar çeşidinin hangi hallerde alınabileceğine ilişkin nedenler tek tek sayılmıştır. Kararların, Kanunda sayılı bu hallere uygun olarak verilmesi gerekmektedir.

Son olarak, yetkili idare mahkemesinin belirlenmesi hususunda, kararın Göç İdaresi Başkanlığı tarafından mı yoksa İl Müdürlüklerince mi verildiği hususuna dikkat edilmesi önem taşımaktadır. Karar her zaman (özellikle GGM'lerde) İl Müdürlüğü çalışanları tarafından ve o ilde tebliğ edileceği için bu hususun yanıtıcı olmamasına dikkat edilmelidir. Tebliğ eden değil, kararı veren makam yetki açısından önemlidir.

Olumsuz kararlara ilişkin idari ve yargısal yollar ile başvuru süreleri aşağıda tabloda gösterildiği gibidir:

1. Normal Değerlendirmede Olumsuz Statü Kararı (YUKK m. 78, m.80)		İdari İtiraz: UKDK - 10 gün (Dava sürelerini kesmez,
		Yargı Yolu: İdare Mahk. - 30 gün (Karar kesin değil, istinaf mümkün)
2. Hızlandırılmış Değerlendirmede Olumsuz Statü Kararı (YUKK m. 79, m.80)		Yargı Yolu: İdare Mahk. - 15 gün (Karar kesin)
3. Kabul Edilemez Başvuru (YUKK m. 72, m.80)		Yargı Yolu: İdare Mahk. - 15 gün (Karar kesin)
4. Başvurunun Geri Çekilmiş Sayılması (YUKK m. 77, m.80)		İdari İtiraz: UKDK - 10 gün (Dava sürelerini kesmez, durdurmaz)
		Yargı Yolu: İdare Mahk. - 30 gün (Karar kesin değil, istinaf mümkün)

1. Uluslararası Koruma Başvurusunun Reddine İlişkin (Menfi) Karara Karşı İdari İtiraz Ve Yargı Yolu (YUKK m. 80)

İdari itiraz ve yargı yolu, 6458 sayılı Yabancılar Ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 80. maddesinde düzenlenmiştir.

Eğer normal prosedür kapsamında değerlendirilen uluslararası koruma başvurusuyla ilgili verilen olumsuz karara itiraz etmek istiyorsanız Uluslararası Koruma başvurusunun reddine ilişkin olumsuz (menfi) kararın tebliğinden itibaren kararı veren idarenin bulunduğu ildeki 1. İdare Mahkemesi nezdinde 30 gün içerisinde iptal davası açılması gerekmektedir. Yetkili 1. İdare Mahkemesi'nin kararı da olumsuz olursa, İdare Mahkemesi kararına karşı Bölge İdare Mahkemesi'ne istinaf kanun yoluna başvuruda bulunabilirsiniz. Ancak Bölge İdare Mahkemesi tarafından verilen kararlar kesin olup, Danıştay'da temyiz yolu kapalıdır. İdare Mahkemesi'nin karar verme süresi herhangi bir düzenlemeyle sınırlandırılmamıştır.

Burada dikkat edilmesi gereken bir husus, YUKK madde 78 ile UK başvurularını değerlendirmek ve karar vermek konusunda yetkili olan GİB'in, YUKK madde 112'nin verdiği imkan ile sonradan bu konudaki yetkisini zaman içinde büyük oranda İl Müdürlüklerine bırakmış olmasıdır. Buna göre yetki devrinin geçerli olduğu zaman diliminde açılan davalarda yukarıdaki paragrafta dikkat çekildiği şekilde davaların açılması gerekmektedir. Ancak YUKK madde 112'nin 02.07.2018 tarihli 703 sayılı KHK ile mülga olmuş olmasıyla oluşan yasal boşluk nedeniyle yetki devrinin mümkün olmadığına dair yargı kararları da söz konusudur. Bu durumda buna göre karar veren İl Müdürlükleri kararlarına karşı açılan davalarda öncelikle usulen bu yetki durumuna dikkat etmek gerekmektedir.

Göç İdaresi Başkanlığı başvurusunun uluslararası koruma başvurusuyla ilgili yapılan inceleme ve değerlendirmeler neticesinde Türkiye'de uluslararası korumadan yararlanma

kriterlerini taşımadığına kanaat getirmesi halinde başvuru sahibinin başvurusuyla ilgili olumsuz bir karar vermekte ve bu olumsuz (menfi) kararı da yazılı olarak tebliğ etmektedir. Başvuru sahibi olumsuz karara karşı itiraz etme ve yargı yoluna başvurma hakkına sahiptir.

Normal değerlendirmede olumsuz statü kararları için İDARİ İTİRAZ yolu da öngörülmüştür. Uluslararası koruma başvurusunun reddine ilişkin olumsuz karara karşı 10 gün içinde Uluslararası Koruma Değerlendirme Komisyonu'na itiraz edilmesi halinde, Komisyonun 15 gün içinde itirazı sonuçlandırması gerekmektedir. Ancak Uluslararası Koruma Değerlendirme Komisyonu bir mahkeme olmadığı gibi sadece Göç İdaresi Başkanlığı bünyesinde kurulmuş olan ve uluslararası koruma başvurusu bulunanların haklarında verilen olumsuz karar ya da diğer işlemler için başvurabilecekleri bir itiraz makamıdır. Komisyon, GİB ya da İl Göç İdaresi Müdürlükleri tarafından verilen olumsuz kararı usul ve esas yönünden inceleyecektir. Komisyon başvuru sahibinin itirazını reddetme yönünde veya verilen olumsuz statü kararının usul veya esas yönünden gözden geçirilmesi yönünde karar alabilir. Komisyonun yapılan itirazları, kendisine ulaşma tarihinden itibaren en geç 15 gün içerisinde sonuçlandırması gerekmektedir. Komisyon, bu süreyi en fazla beş gün daha uzatabilir. Komisyon kararları kişiye, yasal temsilcisine veya avukatına tebliğ edilecektir (YUKK Uygulama Yönetmeliği m. 100/3,4).

Burada dikkat edilmesi gereken en önemli husus, bu başvurunun dava açma süresini durdurmamasıdır. Uluslararası Koruma Değerlendirme Komisyonu'na itiraz edilmesi, ilgili kişinin yetkili İdare Mahkemesi'ne başvurma hakkını engellemediği gibi dava açma süresini durdurmaz. Ancak Komisyona itiraz eden kişinin aynı zamanda İdare Mahkemesi'ne de başvurduğu anlaşılırsa, Komisyon yapılan başvuru hakkındaki incelemeyi durdurur. Eğer Uluslararası Koruma Değerlendirme Komisyonu, başvuru sahibinin itirazını reddederse, bu ret kararının tebliğinden

itibaren 30 gün içinde Ankara İdare Mahkemesi'nde (anılan Komisyon GİB nezdinde bir mekanizma olduğu için Komisyonun kararı artık o işlemde GİB'nın kararı olmaktadır ki, bu durumda yetkili İdare Mahkemesi GİB'nın bulunduğu Ankara İdare Mahkemeleri'dir) idari işlemin iptali için dava açılabilir.

Başka bir deyişle, uluslararası koruma başvurusunun reddine ilişkin olumsuz karara karşı 10 gün içinde ikamet ilindeki İl Göç Müdürlüğü'ne giderek “Uluslararası Koruma Değerlendirme Komisyonu'na” iletilmek üzere bir itiraz dilekçesi ile idari yola başvurulabileceği gibi, Uluslararası Koruma Değerlendirme Komisyonu'na hiç başvurmadan uluslararası koruma başvurusunun reddine ilişkin olumsuz (menfi) kararın iptali için kararı veren İl Müdürlüğü'nün bulunduğu ildeki 1. İdare Mahkemesi nezdinde 30 gün içerisinde iptal davası da açılabilir.

2. Hızlandırılmış Değerlendirmede Olumsuz Statü Kararına Karşı Yargı Yolu (YUKK m. 79, m. 80)

YUKK m. 79/1 uyarınca, hızlandırılmış değerlendirmeye tabi tutulmasına karar verilebilecek başvurular aşağıda sayıldığı gibidir:

"Başvuru sahibinin;

Başvuru sırasında gerekçelerini sunarken, uluslararası korumayı gerektirecek konulara hiç değinmemiş olması,

Sahte belge ya da yanıltıcı bilgi ve belge kullanarak veya kararı olumsuz etkileyebilecek bilgi ve belgeleri sunmayarak yetkilileri yanlış yönlendirmesi,

Kimliğinin ya da uyruğunun tespit edilmesini güçleştirmek amacıyla kimlik ya da seyahat belgelerini kötü niyetle imha etmesi veya elden çıkarması,

Sınır dışı edilmek üzere idari gözetim altında olması,

Sadece, Türkiye'den gönderilmesine yol açacak bir kararın uygulanmasını erteletmek ya da engellemek amacıyla başvuruda bulunması,

Kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından tehlike oluşturması ya da bu nedenlerle Türkiye'den daha önce sınır dışı edilmiş olması,

Başvurusunun geri çekilmiş sayılmasından sonra yeniden başvuruda bulunması,

hâllerinde, uluslararası koruma başvurularının hızlandırılmış değerlendirme altında ele alınmasına karar verilebilir. Başvurusu hızlandırılmış olarak değerlendirilen başvuru sahibiyle, başvuru tarihinden itibaren en geç üç gün içinde mülakat yapılır. Başvuru, mülakattan sonra en geç beş gün içinde sonuçlandırılır. Bu kapsamdaki başvurulardan, incelenmesinin uzun süreceği anlaşılanlar, hızlandırılmış değerlendirmeden çıkarılabilir. Ayrıca, refakatsiz çocukların başvuruları hiçbir suretle hızlandırılmış olarak değerlendirilemez.

Hızlandırılmış başvuru sonucunda olumsuz (menfi) karar verilmesi halinde 15 gün içerisinde kararı veren idarenin bulunduğu ilin 1. İdare Mahkemesi nezdinde iptal dava açılması gerekmektedir. Kanunda mahkemeye yapılan başvuruların on beş gün içinde sonuçlandırılacağı ifade edilmiştir. Mahkemenin bu konuda vermiş olduğu kararlar kesindir. Bu kapsamda verilen kararlara karşı idari itiraz yolu bulunmamaktadır.

Uygulamada çoğunlukla hızlandırılmış değerlendirme ile kişilerin sınır dışı edilmeye üzere idari gözetim altında tutulduğu sırada başvuruda bulunması ve başvurusunun geri çekilmiş sayılmasından sonra yeniden başvuruda bulunması hâllerinde karşı karşıya kalmaktayız.

Burada dikkat edilmesi gereken husus, özellikle dava süreleri ve mahkeme kararının kesin olup olmadığı bakımından özellik taşımaktadır. Hızlandırılmış değerlendirmede olumsuz statü kararlarına karşı itiraz süresi 15 gün olup yerel mahkemenin

vereceği karar kesin niteliktedir. Ancak, özellikle dava sürelerinin kaçırıldığı bu gibi durumlarda, hızlandırılmış değerlendirme için kanunda öngörölen sürelele (başvuru tarihinden itibaren en geç üç gün içinde mülakat ve mülakattan sonra en geç beş gün içinde karar) idarece uyulup uyulmadığına dikkat edilerek, uyulmaması halinde başvurunun hızlandırılmış değerlendirmeden çıkarıldığıın ileri sürölmesi mümkündür. Bu durumda, idarece kanunda belirtilen sürelele uyulmadığıından bahisle, başvurunun hızlandırmış değerlendirmeden çıkarılarak normal prosedürde değerlendirildiği ve bu sebeple dava açma süresinin 30 gün olduğu ve yerel mahkeme kararına karşı itirazın mümkün olduğu argümanına dayanılabilir.

3. Kabul Edilemez Başvuru Kararına Karşı Yargı Yolu (YUKK m. 72, m. 80)

YUKK m. 72 uyarınca, kabul edilemez başvuru kararı verilebilecek haller aşağıda sayıldığı gibidir:

"Başvuru sahibi;

Farklı bir gerekçe öne sürmeksizin aynı başvuruyu yenilemişse,

Kendi adına başvuru yapılmasına muvafakat verdikten sonra, başvurunun herhangi bir aşamasında haklı bir neden göstermeksizin veya başvurunun reddedilmesinin ardından farklı bir gerekçe öne sürmeksizin ayrı bir başvuru yapmışsa,

73 üncü madde kapsamında olan ülkeden (ilk iltica ülkesi) gelmişse,

74 üncü madde kapsamında olan ülkeden (güvenli üçüncü ülke) gelmişse başvurusunun kabul edilemez olduğuna ilişkin karar verilir."

Uluslararası koruma başvurusunun kabul edilemez başvuru olduğuna karar verilmeden önce başvuru sahibiyle mutlaka mülakat yapılması gerekir. Başvuru sahibinin kayıt, mülakat ve ilgili diğer evrakları incelenerek yapılan değerlendirme sonucunda verilen kabul edilemez başvuru kararına karşı 15 gün içerisinde kararı veren idarenin bulunduğu yer 1. İdare Mahkemesi nezdinde iptal davası açılması gerekmektedir. Kanunda mahkemeye yapılan başvuruların on beş gün içinde sonuçlandırılı-lacağı ifade edilmiştir. Mahkemenin bu konuda vermiş olduğu kararlar kesindir.

4. Başvurunun Geri Çekilmiş Sayılması Kararına Karşı Yargı Yolu (YUKK m. 77, m. 80)

YUKK m. 77 uyarınca, başvurunun geri çekilmiş sayılması kararı verilebilecek haller aşağıda sayıldığı gibidir:

“Başvuru sahibinin;
Başvurusunu geri çektiğini yazılı olarak beyan etmesi,
Mazeretsiz olarak mülakata üç defa üst üste gelmemesi,
İdari gözetim altında bulunduğu yerden kaçması,
Mazeretsiz olarak; bildirim yükümlülüğünü üç defa üst üste yerine getirmemesi, belirlenen ikamet yerine gitmemesi veya ikamet yerini izinsiz terk etmesi,
Kişisel verilerinin alınmasına karşı çıkması,
Kayıt ve mülakattaki yükümlülüklerine uymaması,
hâllerinde başvurusu geri çekilmiş kabul edilerek değerlendirme durdurulur.”

Başvurunun geri çekilmiş sayılması kararı, kişinin iltica başvurusunun esası ve içeriği ile alakalı olmayıp, uluslararası

koruma başvuru sahibinin, usuli yükümlülöklere uymaması sonucunda başvurusunun değerdendirilmesinin durdurulması halidir. Dolayısıyla başvurunun geri çekilmiş sayılması kararı verildikten sonra da (özellikle bu karara karşı yargı yolunu tükettikten sonra) kişi, İl Göç İdareesi Müdürlüğü'ne YUKK madde 79/1-f kapsamında yeniden uluslararası koruma başvurusunda bulunabilir. Ancak, başvurunun geri çekilmiş sayılması kararının akabinde yeniden yapılacak uluslararası koruma başvuruları hızlandırılmış değerdendirmeye alınır. Bu durumda önceki kararın usulen kesinleşmiş olup olmadığının öncelikle değerdendirilmesi, kesinleşmemiş ise buna yönelik yargı yolunun öncelikle tüketilmesi gerekmektedir.

Başvurunun geri çekilmiş sayılmasına ilişkin kararlarda idare başvuru sahibinin usuli yükümlülüklerini yerine getirmedığı için uluslararası koruma başvurusunu takip etme isteğı ve ihtiyacı olmadığı yönünde değerdendirme yapmaktadır.

Başvurunun geri çekilmiş sayılmasına ilişkin kararın verilmesinden itibaren 10 gün içinde Uluslararası Koruma Değerdendirme Komisyonuna itiraz yolu açıktır. Komisyonun itirazı 15 gün içinde sonuçlandırması gerekir. Komisyonun kararı olumsuz olursa kararın tebliğ tarihinden itibaren 30 gün içinde Ankara İdare Mahkemesi'nde (yukarıda açıklandığı üzere Komisyon GİB nezdinde bir mekanizma olduğu için Komisyonun verdiği karar GİB adına verilmektedir, bu durumda da yetkili İdare Mahkemesi GİB'in bulunduğu Ankara İdare Mahkemeleridir) dava açabilirsiniz. İdare Mahkemesi'nin karar vermesi için herhangi bir süre sınırlaması yoktur.

Uluslararası Koruma Değerdendirme Komisyonuna hiç başvuru yapmaksızın başvurunun geri çekilmiş sayıldığına ilişkin kararın tebliğ tarihinden itibaren 30 gün içinde doğrudan kararı veren idare baz alınarak o idarenin bulunduğu yetkili İdare Mahkemesi nezdinde iptal davası açılabilir. Tekrar hatırlatmakta fayda var ki, komisyona başvuru, dava açma süresini durdurmaktadır (YUKK Uygulama Yönetmeliğı madde 101/3). Burada

da İdare Mahkemesi'nin karar vermesi için herhangi bir süre sınırlaması yoktur. Eğer yetkili idare mahkemesinde açmış olduğunuz davanın da reddine karar verilirse karara karşı Bölge İdare Mahkemesi'ne istinaf kanun yoluna başvuruda bulunabilirsiniz.

Genel olarak, uluslararası koruma başvurusunun reddine ilişkin olumsuz kararlara karşı yapılan itirazlarda; öncelikle kişiye yapılan tebligatın usulüne uygun olarak yapılıp yapılmadığı, tebligatın bir suretinin kişiye verilip verilmediği, karar içeriği hakkında ayrıca bilgilendirme yapılıp yapılmadığı, kararın gerekçeli şekilde yazılıp yazılmadığı yoksa sadece kanun maddesinden mi ibaret olup olmadığı, kararda itiraz yollarına ve sürelerine ilişkin bilgilendirmenin mevcut olup olmadığı, yetkin bir tercüman tarafından kişiye evrakın içeriğinin çevrilip çevrilmediğinin detaylıca irdelenmesi gerekmektedir.

Uygulamada çoğunlukla kişi ile yapılan mülakat sırasında tutulan mülakat tutanağı ve sonrasındaki değerlendirme raporu kişi ile paylaşılmamış olduğundan, avukat olarak ya olumsuz karara karşı açılacak davadan önce eldeki vekaletname ile bunların suretleri istenmeli ya da buna zaman yoksa veya vekaletname olmadığı için suret alınamaması söz konusu ise dava dilekçesinde bu belgelerin savunma dilekçesi ekinde tebliği üzerine savunmaya cevap dilekçesinde sunulacağı bildirilmeli ve öyle yapılmalıdır.

Ardından da, davanın esasına ilişkin genel açıklamalar yapılmalıdır. Son olarak da davanın esasına ilişkin özel açıklamalar yapılarak kişinin mültecilik ve uluslararası koruma iddiasına ilişkin bilgi ve veriler sunulmalı; ırk, din, tabiiyet, siyasi görüş, belirli bir toplumsal gruba mensubiyet, genel şiddet ortamı, iç savaş, ölüm cezası ya da işkence, devlet ya da devlet dışı aktörler tarafından uygulanan insanlık dışı muameleler ve kişinin haklı zulüm korkusu/zulüm riski hakkında bilgilendirme yapılarak ardından da neden kişinin kendi ülkesinde korumadan yararlanamıyor olduğu açıklanmalıdır.

Bu hususlara işaret edecek en önemli dayanaklar ise kişinin tutarlı beyanlarını destekleyecek nitelikteki menşe ülke bilgisidir. Menşe ülke bilgisine, internet ortamında ulusal ve uluslararası sivil toplum kuruluşu raporlarından, gazete haberlerinden vb. mecralardan ulaşılabilir.

Menşe ülke bilgisi için, kitapçığın VI. kısmında yer alan Yararlı Linkler, Menşe Ülke Bilgileri İçin başlığındaki ve emsal mahkeme kararları için de VIII. kısımdaki Karar Bankası başlığındaki yönlendirmelere başvurabilirsiniz.

B. İDARİ GÖZETİM KARARLARINA KARŞI İTİRAZYOLU

İdari gözetimin sonlandırılması için;

-Sulh ceza hakimliğine yapılan itiraz başvurusunun kabul edilmesi ve kararın kaldırılması,

-İdari gözetim kararı bir idari işlem olduğundan tesis eden makamın kararı kendiliğinden geri alması ya da kaldırması,

-Kanunda öngörülen azami sürenin (6+6 ay) dolması ya da

-İdari gözetim kararının temelini oluşturan sınır dışı kararının iptali hallerinden birinin gerçekleşmesi gerekmektedir.

1. Sulh Ceza Hakimliklerine İtiraz Prosedürü

Hakkında idari gözetim kararı alınan kişi veya yasal temsilcisi ya da avukatı, idari gözetim kararına karşı sulh ceza hakimliğine başvurabilir. Yapılan bu itiraz başvurusunun idari gözetimi durdurma işlevi bulunmamaktadır (YUKK 57/6).

Eğer itiraz, idari gözetim altında tutulan kişi tarafından yapılıyorsa, itiraz dilekçesinin idareye verilmesi halinde, dilekçe yetkili sulh ceza hakimliğine derhal ulaştırılır. Kanuna göre sulh ceza hakimi incelemeyi beş gün içinde sonuçlandırır. Ancak

Kanunda belirlenen sürenin hangi andan itibaren başlayacağına dair kesin bir ifade bulunmadığından bu süre bazı hakimlikler tarafından itirazın yapıldığı andan itibaren, bazı hakimlikler tarafından ise karar vermek için gerekli tüm belgelerin tamamlanmasından itibaren şeklinde yorumlanabilmektedir. Bu sebeple karar verme süresi kimi zaman bir ayı geçebilmektedir.

Sulh ceza hakimliğinin idari gözetim kararına yapılan itiraza ilişkin olarak vermiş olduğu karar kesin olup olumsuz kararlara karşı bir itiraz mercii öngörülmediğinden ancak olağanüstü kanun yollarına gidilebilmektedir. Her ne kadar verilen karar kesin olsa da, idari gözetim devam ettiği sürece, idari gözetim şartlarının kalktığı ya da değiştiği iddiasıyla ya da aylık değerlendirmeler sonucu verilen devam kararlarına karşı yeniden itirazda bulunulabilir.

Fiili olarak idari gözetim altında tutulan kişi için öncelikle bakılması gereken husus 48 saat içerisinde usulüne uygun bir sınır dışı ve idari gözetim kararının alınıp alınmadığıdır. Yani kişi 48 saatten fazla süredir karar alınmaksızın idari gözetim altında tutuluyorsa itiraz etmek için kararın verilmesi beklenmemeli, bu husus belirtilerek itiraz edilmeli gerekli görülmesi halinde ilgili ihbarlar yapılmalıdır.

Alınan bir idari gözetim kararının usulüne uygun olması için içermesi gereken bazı noktalar bulunmaktadır. Bunlar;

- 1-Karar mercii
- 2-Kararın alınma tarihi
- 3-Karar numarası
- 4-Kararın gerekçesi
- 5-Kararın süresi
- 6-Kararı veren makam
- 7-Kararı veren makamın imzası/oluru

İdari gözetim kararlarında itiraz kişi hakkında idari gözetim veya idari gözetimin devamı kararını veren yerde bulunan sulh ceza hakimliklerine yapılır. HSK (26.11.2015 tarih ve 1860 sayılı HSYK kararı) tarafından verilen kararda kişinin tutulduğu yerde birden fazla sulh ceza hakimliği olması durumunda itiraz başvurusunun 2. sulh ceza hakimliklerine yapılacağı belirlenmiştir.

Kişi hakkında bir idari gözetim kararı alındıktan sonra başka bir ildeki geri gönderme merkezine sevk edilmesi halinde, bu il valiliği tarafından idari gözetim kararının devamına ilişkin bir değerlendirme yapılması ve 48 saat içerisinde yine usulüne uygun bir devam kararı alınması gerekmektedir. Süresi içerisinde devam kararı alınmaması halinde kişinin derhal serbest bırakılması gerekmektedir.

YUKK'ta idari gözetim kararına karşı yapılacak itirazlar bakımından itiraz eden için bir süre belirlenmemiştir. Bu nedenle karara karşı her zaman itiraz yoluna gidilebilir.

İtiraz dilekçesinde, itiraz edilen kararı veren yer il göç müdürlüğü, karar tarihi ve sayısının yazılmasında fayda vardır. Ancak bunların temin edilememesi halinde bu bilgiler olmaksızın da başvuru yapılabilir.

YUKK'a göre idari gözetim kararının gerekçeli olması gerekmektedir. İdari gözetim tedbiri, kişinin hürriyetinden yoksun kalması sonucunu doğurduğundan kural olarak neden alternatif yükümlülüklerinin yetersiz olduğunun ve kişinin idari gözetim altında tutulması gerektiğinin değerlendirilmesi ve bu iddiaların somut nedenlere dayandırılması gerekir ancak uygulamada yalnızca kanun maddesine atıf yapılmakta; kişiye özel bir gerekçe sunulmamaktadır.

Yine Kanunda idari gözetim kararlarının valilik tarafından alınacağı belirtilmiştir. Ancak il göç idaresi, kanununda valinin yetki devri yapabileceği hususlar arasında sınır dışı/ idari gözetim kararları olmamasına ve yetki devri yapılacak hususların sınırlı

sayıda olmasına rağmen uygulamada idari gözetim kararları il göç idaresi müdürlüğü tarafından bazen il göç idaresi müdürü bazen GGM müdürü, bazen de bir göç uzmanı adına alınmaktadır. Dosya içindeki kararlarda e-imza ve ıslak imza görülmemektedir. Dolayısıyla kararın vali tarafından alınmaması ya da karar alındıktan sonra valilik tarafından “olur” verilmemesi, e-imza veya ıslak imza olmaması idari gözetim kararının usulüne uygun olmadığını ortaya koyar.

İdari gözetim kararlarına karşı yapılacak itirazlarla ilgili önemli olan bir diğer nokta da itirazın sınır dışı ya da idari gözetim kararının yürütülmesini kendiliğinden durdurulmaması ve itiraza ilişkin verilecek olan kararın, sınır dışı kararına bir etkisinin olmamasıdır. Dolayısıyla kişi hakkında alınmış bir sınır dışı kararı varsa, buna karşı 7 gün içerisinde idare mahkemesinde iptal davası açılmalıdır. İdari gözetim kararıyla karşı yapılacak itirazın kabul edilerek yahut kurumun kendi kararıyla kişiyi geri gönderme merkezinden salıvermesinin, sınır dışı kararını ortadan kaldırmadığı ve açılmış bir dava varsa bu davanın devam edeceği konusunda kişilerin de bilgilendirilmesi gerekmektedir.

Sulh ceza hakimliğine yapılacak başvurularda vekaletname zorunluluğu bulunmamaktadır. Ancak kararın tebliği gibi konularda bir sorun yaşanmaması için hakkında idari gözetim kararı alınan kişiden bir yetki belgesinin alınması faydalı olacaktır. Vekaletname zorunluluğu bulunmamasına rağmen bazı il sulh ceza hakimliklerince vekaletname olmaması ya da vekaletname olup baro pulu ve/veya vekalet harcının eklenmemiş olması usuli eksiklik olarak kabul edilip üstelik tamamlanması için süre dahi verilmeksizin yapılan itirazı usul yönünden reddine karar verilebilmektedir.

Her ne kadar Kanun'da dilekçenin kişi tarafından idareye verilmesi halinde sulh ceza hakimliklerine re'sen ulaştırılacağı belirtilmişse de şu anki uygulamada çoğu geri gönderme merkezinde evrak kayıt birimi bulunmadığından veya olsa bile bu dilekçeleri adliyeye ulaştırmada yaşanan sorunlar/ gecikmeler

nedeniyle başvurunun sulh ceza hakimliğine ulaştığından emin olunması gerekmektedir. Avukatların bu kapsamdaki itirazlarını doğrudan sulh ceza hakimliğine yapması tavsiye olunmaktadır. Bu başvuru UYAP üzerinden de yapılabilmektedir. UYAP'taki sol kısımdan “sulh ceza kararlarına itiraz” sekmesinden itirazın iletileceği il ve adliye seçimi sonrasında 2 numaralı sulh ceza hakimi seçilerek dosya numarası kısmına itirazın yapıldığı yıl ile 0 (sıfır) girilerek sulh ceza hakimliğine idari gözetim itirazını yönlendirebilirsiniz.

Kanunda idari gözetim süresi altı ayı geçemez şeklinde düzenleme mevcuttur; bu düzenlemeye dayanarak idare idari gözetim kararlarını direkt altı aylık olarak almaktadır. Halbuki sadece bir idari karar ile bir kişinin hürriyetinden altı ay süreyle yoksun bırakılması özgürlük hakkının özüne aykırıdır. İdari gözetim kararının 1 aylık olarak alınması ve devamında zaruret olup olmadığına da aylık olarak değerlendirilmesi gerekir. Tüm bu değerlendirmelerle beraber idari gözetim süresi altı ayı geçemez. YUKK 57/4 kapsamında idare tarafından yapılan aylık zaruri değerlendirme kararlarına karşı da sulh ceza hakimliğine itiraz başvurusu yapılabilir.

Uluslararası koruma başvuru sahiplerinin idari gözetimi YUKK 68. maddeye göre değerlendirilecek olup itiraz prosedürü bakımından bir farklılık bulunmamaktadır.

2. İdari Gözetim Kararının Gözden Geçirilmesi Talebi

İdari gözetim, devamında zaruret olup olmadığı hususunun belirlenmesi amacıyla her ay gözden geçirilir. Bu değerlendirmelerde;

-Sınır dışı etme kararının, yabancının idari gözetime alınmasından itibaren altı ay içinde yerine getirilemeyeceğinin öngörülmesi

-İdari gözetim altında bulunan yabancının, sınır dışı etme

kararı alınmayacaklar kapsamına girdiğiyle ilgili ciddi emarelerin ortaya çıkması

-Yabancı hakkında idari gözetim kararı alınmasına esas teşkil eden kaçma ve kaybolma riskinin ortadan kalkması.

-Yabancıнын gönüllü geri dönüş desteğine başvurması halinde idari gözetimin sonlandırılmasına karar verilir.

Gerekli görülen hallerde bu değerlendirmenin yapılması için 30 günlük sürenin dolması beklenmez. Kişi hakkında idari gözetim kararı alındıktan sonra, bu kararın gözden geçirilerek sonlandırılması için kişinin tutulduğu yer il göç idaresine dilekçe veya e-posta aracılığı ile başvuru yapılabilir. Bu dilekçede sulh ceza itirazlarında olduğu gibi, tutulma koşulları ve kişinin bireysel olarak niçin idari gözetim altında tutulamayacağına ilişkin sebepler yazılabilir.

İtiraz ve salıverilme başvurularında en büyük argümanlardan biri 14.09.2022 tarihli 31693 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan İdari Gözetime Alternatif Yükümlülüklerle İlişkin Yönetmelik bakımından yapılacak değerlendirme olabilir. Kanununun 58/A maddesi ile bahse konu Yönetmelikte sayılan alternatif tedbirlerin kişi nezdinde neden yeterli görülmediğinin idarece açıklanamamış olması ve “özgürlükten mahrum bırakma” halinin her zaman ve her koşulda son çare olarak değerlendirilmesi gerekliliğine rağmen yeterli gerekçe içermeyen idari gözetim kararlarının sonlandırılması talep edilebilir.

Tüm bunlarla beraber yabancı ile yapılan görüşmelerde tutulma koşullarına ilişkin bilgi alınmalı ve bu koşulların iç mevzuatımız ile CPT ve BMMYK Gözaltı Kılavuz İlkeleri kapsamında ihlal içerip içermediği hususlarının dilekçelere yansıtılmasında fayda olacaktır. Nitekim İstanbul'daki Kumkapı Geri Gönderme Merkezinin kapatılması bu yönde yapılan başvurulardaki artış nihayetinde AYM kararına dahi yansımış bir durumdur. Geri gönderme merkezindeki tutulma koşullarına

ilişkin bağımsız kurumların yaptığı raporlardan veyahut internet sitelerine yansıyan haberlerden de faydalanılabilir.

3. Sulh Ceza Hakimliklerine Yapılan İtirazlarda ve İdareye Yapılan Başvurularda Kullanılabilecek Argümanlar

a. Özel İhtiyaç Sahiplerinin İdari Gözetimi

Geri Gönderme Merkezleri, özel ihtiyaç sahiplerinin yani refakatsiz çocuk, engelli, yaşlı, hamile, beraberinde çocuğu olan yalnız anne ya da baba veya işkence, cinsel saldırı ya da diğer ciddi psikolojik, bedensel ya da cinsel şiddete maruz kalmış kişilerin tutulması için elverişli yerler değildir. Ülkelerin pozitif yükümlülükleri sebebiyle yabancıların bu kapsamda tedaviye erişim imkanlarının sağlanması ve derhal GGM'den serbest bırakılması gerekmektedir.

Refakatsiz çocukların, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İl Müdürlüklerine bildirilerek, çocuk esirgeme kurumu ya da çocukların barınması için gerekli koşulların sağlandığı yerlere nakli gerekmektedir. Diğer özel ihtiyaç sahiplerinin de, ihtiyaç duyduğu koşulların sağlanamaması sebebiyle idari gözetiminin sonlandırılması gerekmektedir. Örneğin hasta bir yabancıнын tedavisinin, idari gözetim altındayken düzenli takibi mümkün olmadığından bu gerekçe ile sonlandırılması gerekmektedir. Yine LGBTQ+ kişilerin kurumda idari gözetim altında tutulması için yeterli koşullar sağlanmamış olduğundan, idari gözetime alternatif yöntemlerin öncelikle değerlendirilmesi gerekmektedir.

b. Süresi İçerisinde, Usulüne Uygun Alınmış Bir İdari Gözetim Kararının Olmaması

Yukarıda açıklanmış olduğu gibi kararların süresi içerisinde usulüne uygun alınmamış olması halinde idari gözetimin derhal sonlandırılması gerekmektedir. Bu hallerde kişinin özgürlüğünden hukuka ve kanuna aykırı olarak

alınarak gözetilerek her türlü adli ve idari başvuru yapılabilir.

c. İdari Gözetim Gereğesinin İdarece İspatlanması Gerektiği

İdare tarafından kişi hakkında alınan idari gözetim kararının gereğeli olması gerekmektedir. Dolayısıyla, kişi hakkında neden alternatif tedbirlerin uygulanmasının yeterli olmayacağının ve idari gözetim gereğesinin kişide gerçekteştiğinin somut olarak ortaya konulması gerekmektedir. Kişi hakkında var olduğu iddia edilen koşulların örneğin; kaçma ve kaybolma riskinin idarece somut olarak değerlendirilerek ortaya konulması halinde kararın yine iptali gerekecektir.

Özellikle YUKK madde 54/1-d bendi ve siyasi soruşturmalarda b ve k bendlerinden alınan SD ve idari gözetim kararlarında avukat olarak kişinin adli soruşturma veya kovuşturma dosyasının akıbetinin haricen takibi SD iptal davası yanı sıra yapılacak idari gözetim itirazlarının sonucu için de çok önemlidir. Buna göre özellikle temin edilebilecek KYOD veya BERAAT kararlarının sulh ceza hakimliği nezdinde yapılacak itiraz dilekçelerine eklenmesi idari gözetim işleminin sonlanmasında son derece etkili olabilirler.

d. 6 Aylık İdari Gözetim Süresi İçerisinde Sınır Dışı İşleminin Gerçekteştirilememesi

Kanunda sınır dışı etmek üzere idari gözetimin süresi en fazla 6 ay olarak belirlenmiş olup, bu sürenin sınır dışı etme işlemlerinin ancak yabancının iş birliği yapmaması veya ülkesiyle ilgili doğru bilgi ya da belgeleri vermemesi nedeniyle tamamlanamaması halinde, en fazla altı ay daha uzatılabileceği düzenlenmiştir. Dolayısıyla kişinin ilk 6 ay içerisinde sınır dışı edilemeyecek olması halinde (kişi hakkında yurt dışı çıkış yasağının olması ya da sınır dışı kararının iptaline ilişkin olarak açılan

davanın mevcut olması ya da Anayasa Mahkemesi tarafından ülkesine sınır dışı edilmemesi yönünde tedbir kararı verilmiş olması gibi) idari gözetimin sonlandırılması gerekmektedir. 6 aylık sürenin sonunda, yeniden 6 aylık bir idari gözetim kararı alınabilmesi için idarenin, kanunda öngörülen sebeplerin gerçekleştiğini somut bir şekilde ortaya koyması gerekmektedir. Aksi takdirde uzatma kararı hukuka aykırı olacaktır. Uygulamada bazı yer 2. sulh ceza hakimliklerinin ilk 6 ay için olumsuz değerlendirdikleri itiraz başvurularında, 6 aydan sonra bu kapsamda yapılan itirazlarda idarenin bu kapsamda bir delil sunmaması halinde itirazın kabulüne dair karar verdiği bilinmektedir.

e. Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi Hakkında Alınan İdari Gözetim Kararı

Uluslararası koruma başvuru sahiplerinin idari gözetimi, Kanun'un 68. Maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre; eğer kişi uluslararası koruma başvuru sahibi ise ve idari gözetim sebepleri ortaya çıkmışsa öncelikle alternatif tedbirlerin değerlendirilmesi, bunların yeterli olmayacağı değerlendirilmiş ve somut bir şekilde ortaya konulmuşsa en fazla 30 günlük bir idari gözetim kararı alınması gerekmektedir. Dolayısıyla uluslararası koruma başvuru sahibi hakkında alınan idari gözetim kararının belirlenen süreden uzun olması ya da süre dolmasına rağmen sonlandırılmamış olması halinde kararın iptali gerekir.

Kişinin geri gönderme merkezinde iken uluslararası korumaya başvurması konusunda Kanunda bir açıklık yoktur. Kanundan iki yıl sonra yürürlüğe giren Uygulama Yönetmeliğinde bu husus m.96/7'de düzenlenmiştir. Buna göre geri gönderme merkezinde iken uluslararası koruma başvurusunda bulunan kişiler bakımından m. 68'e göre değil m. 57'ye göre idari gözetim uygulaması devam edecektir. Kanun'da düzenlemesi bulunmayan bir husus yönetmelikle düzenlenemez. Dolayısıyla bu düzenleme kanuna aykırıdır.

f. İdari Gözetim Koşullarının Kanunda ve Uluslararası Anlaşmalarda Belirtilen Standartları Taşımaması

Türkiye'nin de üyesi olduğu Avrupa Konseyi tarafından Avrupa İşkencenin ve İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Ceza veya Muamelenin Önlenmesi Komitesi oluşturulmuş ve bu komite tarafından her türlü tutulmaya ilişkin belli standartlar (CPT Standartları) geliştirilmiştir. İdari gözetim kurumları da bu kapsamda yer almaktadır.

Bu standartlardan bazıları şu şekildedir;

● Tek kişilik oda için; 6m² yaşam alanı + sıhhi imkanlar [tuvalet/banyo] -çok kişilik odada mahkum başına 4m² yaşam alanı + tamamen bölünmüş tuvalet/banyo olmalı ayrıca her odanın duvarları arasında en az 2m, zemini ile tavanı arasında da en az 2.5m mesafe olması gerekmektedir.

● Odalar, eşyalar dahil, makul düzeyde bakımlı olmalı ve yaşam alanlarının temiz ve hijyenik tutulması için her türlü çaba sarfedilmelidir.

● Her türlü parazit salgınıyla etkin bir şekilde mücadele edilmelidir.

● Gerekli kişisel hijyen ürünleri ve temizlik malzemeleri tedarik edilmelidir. Doğal ışığa, havalandırmaya ve ısıtmaya erişim sağlanmalıdır.

● Kişilerin kaldığı bütün yerlerin (hem tek kişilik odalar hem de çok kişilik odalar) okumak için yeterli aydınlatmanın yanı sıra doğal ışığa erişiminin olması gerekir.

● Aynı şekilde odaların içindeki havanın sürekli temizlenmesi için yeterli havalandırma da olması gerekir.

● Odalar yeterince ısıtılmalıdır.

● CPT günde en az bir saat açık havada egzersiz imkanı tanınması gerektiğini düşündürmektedir. Açık hava avluları geniş ve

gerçek fiziksel egzersiz yapma (örneğin spor yapma) olanağı tanıyacak şekilde donanımlı olmalıdır; bu avlularda dinlenme olanağı (örneğin bir bank) ve kötü havalarda altına girilecek bir siperlik de olmalıdır.

●CPT'nin bakış açısına göre, kişileri yabancılar mevzuatına göre uzun süreli olarak özgürlüklerinden mahrum bırakmanın gerekli görüldüğü hallerde, bu kişiler özellikle bu amaç için hazırlanmış, hukuki durumlarına uygun bir programa, fiziki koşullara ve uygun nitelikli personele sahip merkezlerde tutulmalıdır.

●Ayrıca cezaevi ortamı olduğu izleniminin mümkün olduğu kadar önlenmesi için, mekan düzenlemesine özen gösterilmelidir. Program faaliyetlerine gelince, açık havada egzersiz, gün içinde zaman geçirilebilecek bir odaya, radyo/televizyona, gazete/dergilere ve diğer uygun dinlenme yollarına (örn. kutu oyunlarına, pinpon masalarına) erişimi içermelidir. Bu kişilerin tutuldukları süre ne kadar uzun olursa, onlara sunulan faaliyetler de o kadar kapsamlı olmalıdır.

●Bütün gözetim merkezlerinde tıbbi bakım imkanı bulunmalıdır.

●İdari gözetim altında tutulan kişilere haklar konusunda anladıkları lisanda derhal bilgi verilmesi şarttır. Bu amaçla onlara, uygulanabilir prosedürü açıklayan ve haklarını açık ve basit şekilde belirten bir belge sistematik olarak verilmelidir.

●Her özgürlükten yoksun kılma vakası, ilgili kişinin tutulduğu kurumda kolayca bulunabilen ve kişiye özel bir tutuklama emrini kapsmalı ve bu tutuklama emri özgürlükten yoksun kılmanın başlangıç aşamasında veya hemen sonrasında düzenlenmelidir. Tutukluluk halinin devam etmesi gereği, bağımsız bir merci tarafından düzenli aralıklarla gözden geçirilmelidir.

Kişinin idari gözetim koşulları Türkiye'nin imzaladığı uluslararası sözleşmelerde yer alan asgari koşulları sağlamıyorsa bu durumda da kararın iptal edilerek kaldırılması gerekmektedir.

g. İdari Gözetime Alternatif Tedbirlere İtiraz

06.12.2019 tarihli yapılan kanun değişikliğiyle YUKK'a “58/A İdari Gözetime Alternatif Yükümlülükler” maddesi eklenmiştir. Bu kanun maddesi dayanağı ile 14.09.2022 tarihli 31693 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan İdari Gözetime Alternatif Yükümlülüklerle İlişkin Yönetmelik yayımlanmıştır.

Bu kanun maddesi ve yönetmelik kapsamında sadece elektronik takip yükümlülüğü bakımından sulh ceza hakimliği itiraz mercii olarak gösterilmiştir (YUKK 58/A/5). Ancak temel hak ve özgürlüklerin kısıtlanması uygulamalarında kişilere tanınan usuli güvencelerin en temel koşullarından birinin etkin işleyen itiraz mercii olması sebebiyle diğer yükümlülükler bakımından kıyasen sulh ceza hakimliğine başvurunun mümkün olabileceği kanaatindeyiz. Bununla beraber uygulanmasına karar verilen tedbirin nevi dikkate alınarak temel haklar bakımından usuli güvencelerin sağlanmadığı bahsi ile AYM ve AİHM başvuru yöntemleri denenebilir.

C. SINIR DIŞI KARARLARINA KARŞI İPTAL DAVASI

Hakkında sınır dışı etme kararı alınan yabancılar için, yabancının kendisi veya yasal temsilcisi ya da avukatı tarafından bu karara karşı **YEDİ GÜN İÇİNDE** yetkili idare mahkemesine başvurulabilir (YUKK madde 53/3).

Sınır dışı etme kararına karşı açılacak davada öncelikli olarak dikkat edilmesi gereken konu, davanın süresinde açılmasıdır. Kanunda belirtilen yedi günlük süre geçtikten sonra açılan davalar usul yönünden reddedilebilmektedir. Ancak yine maddede yer aldığı gibi bu yedi günlük süre kararın “yabancı veya yasal temsilcisi ya da avukatına tebliğinden itibaren” başlamaktadır. Tebliğ işlemi olması gereken usulde yapılmamış ise öğrenme (ittıla) tarihi baz alınarak dava açılmalı ama öncelikle yapılmış gibi görünen tebliğin niçin usule aykırı olduğu iyi izah edilmelidir.

Uygulamada kararlar genellikle yabancıya usule aykırı bir şekilde tebliğ edilmektedir ya da hiç tebliğ edilmemektedir. Yani dosyada vekaleti olsun ya da olmasın kişinin vekalet ilişkisi kurduğu avukatına -zorunda kalınmadıkça- tebliğ yoluna gidilmemektedir. Her ne kadar YUKK madde 100 göndermesi ile Tebligat Kanunu'nun 11. maddesinde vekil ile takip edilen işlerde tebligatın vekile yapılacağı öngörülmüşse de bu madde göç idareleri tarafından göz ardı edilmektedir. Tebligatın, Tebligat Kanunu'nda ve mevzuatında yer alan hükümlere uygun olarak yapılması gerekmektedir. Dolayısıyla kişi dosyasında veya yabancı elinde sınır dışı etme kararının olması her zaman tebligatın usulüne uygun olarak yapıldığı anlamına gelmeyecektir.

Yapılan tebligatın yabancı, bulunduğu koşullar içerisinde sahip olduğu hakları ve uyması gereken yükümlülükleri anlayacağı dilde ve açık bir şekilde içermesi gerekmektedir.

Burada öncelikle yabancıyı anlayacağı dilde hakkında verilen kararın içeriği, kararın alınma nedeni ve başvuru yolları, bu yola kendisinin başvurmak istemesi halinde izleyeceği prosedürler ile avukat yardımıyla faydalanmak istiyor ancak ücretini karşılayamıyorsa adli yardım hizmetinden faydalanmak üzere iletişim kurabileceği kurumların bilgisi yer almalı ve bu kararın bir örneği yabancıya verilmelidir. Eğer tebligat usulüne uygun yapılmamışsa süre avukatının kararı öğrendiği andan itibaren başlaması gerekmektedir. Ancak böyle bir durumda dava dilekçesinde tebligatın usulsüz olmasının nedenleri ile kararın öğrenilme tarihi yazılmalı ve bu durum iyi izah edilmelidir. Uygulamada bazı illerin İdare Mahkemelerinin dava süresi konusunu son derece esnek değerlendirirken bazı İdare mahkemelerinin son derece katı ve sert uyguladığı bilinmektedir (İzmir 1. İdare Mahkemesi'nin de katı uygulamasına yönelik karar örnekleri olmaktadır. İzmir Bölge İdare Mahkemesi'nin tebligat ve dava süresi konusunda olumlu kararları vardır).

Avukata, noter onaylı vekaletnamesinin bulunmadığı durumlarda yabancı dosyasında tutulan belgelerden bir örnek

verilmediği gibi tebligat da yapılmamaktadır. Ancak; yabancınn elinde bulunan belgeleri avukatına vermesi konusunda bir sınırlama bulunmamaktadır. Dolayısıyla yabancınn elinde alınan sınır dışı kararına ilişkin bir belge var ise bu belgenin fotokopisi asilden alınarak avukat tarafından dava dosyasına eklenebilecektir.

İdare Mahkemesine açılan davanın dilekçesinde kişi hakkında sınır dışı kararını alan il valiliği, karar tarihi, karar numarası ve kararın hangi maddenin hangi fıkrasına ve bendine göre alındığı belirtilmelidir (mümkünse karar fotokopisinin İdare Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesi başvurularında dilekçe ekine eklenmesi çok faydalıdır). Dava, kararın alındığı ilin bağlı olduğu idare mahkemesinde açılır. HSK (o dönemki HSYK) tarafından verilen kararda kişinin tutulduğu yerde birden fazla İdare Mahkemesi bulunuyorsa dava 1. idare mahkemesinde açılır. (1. idare mahkemesinin çalışma kapasitesinin yetmediği durumlarda başkaca mahkemeler de bu kapsamda görevlendirilebilir. Örneğin, İstanbul bakımından 1, 15 ve 16 numaralı İdare Mahkemeleri bakmaktadır.) Her ne kadar idari yargılamada, davanın yanlış yerde açılmış olması durumunda resen yetkili mahkemeye sevki gerçekleşe de burada önemli olan yabancı açısından vakit kaybı olmamasıdır.

Sınır dışı etme kararına karşı açılacak davada duruşma talep edilebilir. Duruşmaya müvekkilinizin ve belki aile üyelerinin katılımı, kendilerini birinci elden heyete ifade etme imkanlarının tanınması hem dosya akıbeti açısından hem de psikolojik durumları açısından faydalı olabilecektir. Keza, duruşma aşamasına gelmiş dosyada müvekkiliniz halen GGM'de idari gözetim altında ise duruşmada hazır bulundurulmasını ilgili idare mahkemesinden talep edebilirsiniz. Müvekkilinizin Türkıçesi mahkemede konuşacak düzeyde iyi değilse yanında tercümanlık yapabilecek bir kişi veya yakınınn getirmesi tavsiye olunur. Bu kişinin yeminli tercüman sertifikası gibi belgelere sahip olması gerekmemektedir.

Sınır dışı kararının iptali davasının (ve YUKK kapsamındaki diğer davaların) ADLİ YARDIM talepli olarak açılması çoğu kişi için Mahkeme masrafları ve harçları nedeniyle çok önemlidir. Bu nedenle kişinin bunu karşılayabilme imkanı yok ise davanın adli yardım talepli olarak açılması unutulmamalıdır. Bu konuyla ilgili idare mahkemelerince uygulama birliği olmamasına rağmen YUKK kapsamında açılan davalarda, idare mahkemeleri ve AYM'ye yapılan adli yardım taleplerinin tamamına yakınının kabul edildiği gözlenmiştir. Bununla birlikte müvekkilinizin ekonomik sorunları ve GGM'de bir süredir idari gözetimde tutulmakta oluşu nedeniyle adli yardıma ihtiyacı olduğu, aile üyelerinin durumu dilekçede işlenmelidir.

Sınır dışı etme kararına karşı dava açıldığında, YUKK 53/3 fıkrası uyarınca dava açıldığının sınır dışı etme kararını veren makama bildirilmesiyle sınır dışı işlemi kanunen otomatik olarak durmaktadır. Dolayısıyla, sınır dışı etme kararının YUKK 54. maddesinin hangi bendine dayalı olarak verildiği fark etmeksizin dava açıldığının kararı veren makama bildirilmesiyle sınır dışı işlemi durur. Ayrıca yürütmenin durdurulması talebinde bulunulmasına gerek yoktur. Ancak, sınır dışı etme işlemlerinin durdurulması için dava açıldığına dair alınan belgenin, kararı alan göç idaresine ve yabancı idari gözetim altında ise tutulduğu geri gönderme merkezine faks ya da e-mail yoluyla veya elden iletilmesi gerekmektedir. YUKK m. 53/3 gereğince "bildirim yükümlülüğü" bulunmaktadır. Göç İdaresi UYAP veri tabanına bağlı olmadığı için bu bildirim hayati derecede önemlidir. Kişinin sınır dışı edilme riski yüksek ise, örneğin; kişi ile yapılan görüşmede sürekli sınır dışı edileceği, hatta biletinin alındığı, sevkinin gerçekleşeceği gibi bilgiler verilmişse bu tür durumlarda dava açıldığına dair evrakın e-mail veya faks yanında elden de teslimi önem taşımaktadır.

İdare mahkemesinde sınır dışı iptal davası açılırken kural olarak noter onaylı vekaletname sunma zorunluluğu bulunmaktadır. İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 10. Dava Dairesi'nin

2018/1387 E. sayılı dosyasında vermiş olduğu kararda da belirtil-diği üzere *“İdarenin iş ve işlemlerine karşı açacakları davalarda avukatla temsillerinin kural olarak yöntemine uygun olarak düzenlenip, onaylanmış bir vekaletnameye bağlı olduğu kabul edilmekle birlikte, kimi durumlarda avukat ve yabancı iş sahibinin yazılı ya da sözlü olarak aralarında vekalet ilişkisinin açıkça ortaya konulması koşuluyla, vekaletnamede noter onayının geçerlilik şartı değil, ispat şartına ait olduğu gibi, avukatlık mesleğinin kamu hizmeti niteliği de dikkate alınıp, yabancılara ilişkin iş ve işlemlerin dava konusu edilmesinde avukatın noter onaylı vekaleti aranmadan hukuki yardımda bulunabileceğinin kabulünün mahkemeye erişim hakkının ve sonuç olarak hak arama özgürlüğünün gereği olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.”* Dolayısıyla bazı mahkemeler kişilerin mahkemeye erişim hakkının, kimlik ya da kimlik yerine geçecek bir belgeye sahip olmamaları sebebiyle engellenmemesi amacıyla "Baro Adli Yardım Görevlendirme Yazısını" yeterli görmektedir (İzmir 1. İdare Mahkemesi bunlardan birisidir). Ancak halen noter onaylı vekaletname sunulmadığı gerekçesi ile usul yönünden davanın reddine karar veren mahkemeler de bulunmaktadır.

Yine Kanunda davanın 15 gün içerisinde sonuçlandırılacağı belirtilmiş ise de uygulamada bu sürenin başlangıcı, başvurunun yapıldığı gün olarak değil; karar vermek için gerekli olan tüm belgelerin tamamlandığı yani dosyanın karar verme aşamasına geldiği gün olarak yorumlandığı, hatta bundan çok daha uzun zamanlar değerlendirme yapıldığı gözlenmektedir.

Sınır dışı kararının iptaline ilişkin davalarda öncelikle işlemin usule ilişkin iptal sebepleri üzerinde durulmalıdır. Belirtildiği üzere, kararın gerekçesiz olarak verilmiş olması, valilik tarafından alınması gereken kararların yetkisiz olarak ya da hukuka aykırı yetki devri ile alınmış olması, tebligatın usulüne uygun yapılmamış olması, kişinin yükümlülüklerinin yanında hakları konusunda bilgilendirilmemiş olması gibi hususlar usule ilişkin red gerekçesi olabilecektir.

Davanın esasa ilişkin kısmında YUKK madde 54/1 kapsamında SD kararı alınmasına neden olan fıkra bendi tartışılmalıdır. Örneğin YUKK madde 54/1-d bendi kapsamında alınan bir SD kararına ilişkin iptal davasında o eylemin niçin kamu düzeni açısından bir tehdit sayılamayacağı açıklanmalıdır. Bu kapsamda örneğin soruşturma veya kovuşturma dosyasının akıbetinin (KYOD, BERAAT, HAGB kararları gibi) idare mahkemesi dosyasında tartışılması son derece önemli olacaktır.

Bu kapsamda YUKK'ta yer almamasına rağmen uygulamada çokça kullanılan tahdit kodları ve bu kodların sonuçlarına da dikkat etmek gerekmektedir. Özellikle haklarında siyasi bir soruşturma veya kovuşturma dosyası olan (ama bazen hiç dosyası olmayan kişiler için de uygulanan) yabancılar için kolluk veya istihbarat kurumlarının GİB'e başvurusu sonrasında konulan G-87 genel güvenlik kodu kişiler hakkında başta sınır dışı ve idari gözetim olmak üzere bir dizi olumsuz kararın alınmasında tek başlarına gerekçe olabilmektedir.

Bu kodlar kişilere tebliğ edilmediği için bu kodun varlığı ancak kişi durumunun idarenin kullandığı GÖÇ NET veri tabanı üzerinden kontrol edildiğinde görülmekte ve anlaşılmaktadır. Bu nedenle bu kod(lar) gerekçesiyle kişi hakkında oluşturulan SD kararlarına karşı süresi içinde SD iptal davaları açılmasından sonra tespit edilen kodun iptali için de dava açılmasında hukuki fayda ve gereklilik olduğu değerlendirilmektedir. Çünkü özellikle bazı İdare Mahkemeleri bu kod iptal davalarının akıbetini kendi baktıkları SD iptal davaları için bekletici mesele yapmakta ve onun sonucuna göre karar verebilmektedirler. Bazı İdare Mahkemeleri ise kodun konulmasına neden olan bilgiyi kendisi idareden sormakta ve gelen cevaba göre kendi dava dosyası nezdinde değerlendirme yapmaktadır.

G-87 kodu gibi milli güvenlik ve kamu güvenliği ile ilgili tahdit kodları kolluk veya istihbarat kurumlarının talebi üzerine GİB tarafından konulduğu için bu kodların iptaline dair davalarda yetkili Mahkeme GİB'in bulunduğu Ankara İdare Mahkeme-

leridir.

G-87 kodu gibi tahdit kodları GÖÇ NET veritabanı üzerinde kişi dosyasına GİB tarafından konulup ilgili kişiye tebliğ işlemi yapılmadığı için bu kodun varlığı öğrenildiğinde (çoğunlukla kişi dosyasının incelenme aşamasında tebliğ edilen SD kararının gerekçe kısmından, dosyadaki evraklardan ve nadiren bu konuda kişiye GGM'de yapılan ayrı bir tebligattan öğrenilmektedir) 60 gün içinde yetkili idare mahkemesinde iptal davası açılmalıdır. Bu dava YUKK'ta ayrı bir mekanizma düzenlenmediği için İYUK genel hükümlere tabidir. Eğer dava süresi bir şekilde geçirilmiş ise idareye İYUK madde 10/1 kapsamında vekil olarak bir idari başvuru yapılması; olumsuz cevaba karşı 60 gün içinde veya 30 günlük cevap süresinin geçmesi ile halen cevap verilmemiş ise İYUK madde 10/2 kapsamında 'zımnî red' üzerinden 60 gün içinde iptal davasının açılması tavsiye edilmektedir.

Yine esasa ilişkin olarak kişinin YUKK 4. madde yani “Geri Gönderme Yasağı” kapsamında olması ya da YUKK 55. madde gereğince hakkında sınır dışı kararı alınamayacak kişilerden olması üzerinde durulmalıdır. Burada dayananın hükmün gerekçelendirilmesi dava sonucu açısından belirleyici bir etkidir. Bu gerekçelendirmenin de mutlaka menşe ülke bilgisi ve var ise kişinin yaşadığı ya da yaşama ihtimalinin bulunduğu sıkıntılara ilişkin somut verileri içermesi gerekir. Özellikle 55. maddeye dayanan durumlarda kişi hakkında sınır dışı kararı alınamayacak olmasının detaylı bir şekilde açıklanması önem taşımaktadır. Her ne kadar idare tarafından verilen kararlarda ve savunma dilekçelerinde devletin egemenlik hakkı gereğince istediği kişiyi ülkede tutma ve istemediği kişiyi sınır dışı etme yetkisi bulunduğu belirtilse de bir hukuk devletinde idare tarafından alınan kararların keyfi ve sınırsız olamayacağı ve kanunun 4. ve 55. maddesinin istisnasının düzenlenmediği yani idarenin bu durumlarda takdir yetkisini kullanamayacağı belirtilmelidir.

SD kararlarına karşı iptal davası açılmadan önce önemle ve dikkatle üzerinde durulması gereken bir başka husus sınır dışı etme kararında kararı veren idare tarafından YUKK madde 4 ve 55 değerlendirmesi yapılmak suretiyle "menşe ülkesine" sınır dışı kararı verilip verilmediğidir. Son yıllardan itibaren günümüz uygulamasında örneğin Suriyeliler hakkında alınan tüm sınır dışı etme kararları -YUKK madde 4 ve 55 değerlendirmesi ile devam etmekte olan iç savaş dikkate alınarak- 'menşe ülkesine' sınır dışı edilmesi sakıncalı bulunmakla *'güvenli üçüncü ülkeye sınır dışı edilmesine veya gönüllü olması halinde menşe ülkesine çıkışının sağlanmasına'* şeklinde kararlar verilmektedir. Bazen bu tarz kararın başka ülkelerden başka bazı özne kişiler için de alındığı görülmektedir. Bu nedenle meslektaşlarımızın dava konusu edeceği sınır dışı kararlarını bu yönden de dikkatle incelemelerinde ve not etmelerinde gereklilik bulunmaktadır.

Zira, açılan SD iptal davasına konu sınır dışı etme kararı yukarıda açıklamaya çalıştığımız üzere menşe ülkesine değil, 'güvenli üçüncü ülkeye' sınır dışı edilmesine şeklinde ise bu durumda artık davacı asilin menşe ülkesi olan vatandaşı olduğu ülkeye sınır dışı edilmesi halinde karşılaşacağı riskleri davada tartışmaya gerek yoktur. Bu konu esasen o dava için dava dışı bir konu haline dönüşmüştür, zira Göç İdaresi -tam da YUKK madde 4 ve 55 gereği olması gerektiği gibi- bu risk ve değerlendirmeyi dikkate almış, kabul etmiş ve kişiyi menşe ülkesine sınır dışı ETMEMEYE karar vermiştir. Bu davalarda bu aşamada hukuken tartışılması gereken husus eğer dava konusu sınır dışı kararında somut olarak belirlenmemiş ise soyut 'güvenli üçüncü ülke' nin YUKK Yönetmeliği madde 77 ve onun göndermesi ile YUKK madde 74/2 kapsamında dosyada tartışılmasıdır. Nitekim bazı idare mahkemelerinin bu konuda verdiği iptal kararları söz konusudur ve yakın zamanda AYM'nin de bu konuda bir pilot kararı vereceği tahmin edilmektedir. Bu hususta bazı idare mahkemelerinin kararlı tutumu ile o ildeki Göç İdaresi uygulama değişikliğine gitmek zorunda kalmış ve güvenli üçüncü ülke

olarak Ekvador ülkesini belirleyerek sınır dışı etme kararlarını oluşturmaya başlamıştır.

Detaylı menşe ülke bilgilerinin nerede bulunabileceğine ilişkin kitapçığın faydalı linkler kısmına bakınız.

İdare Mahkemeleri tarafından davanın esasına ilişkin verilen karar kesindir; ancak usule ilişkin olarak verilen kararlarda istinaf yolu açıktır. Kesin karara karşı Anayasa Mahkemesi başvurusu yapılabilecektir.

Özellikle YUKK madde 54/1-d bendinden verilen SD kararlarına yönelik davalar reddedilmiş olsa bile sonradan sınır dışı kararına neden olan soruşturma veya kovuşturma dosyasından alınacak KYOD veya BERAAT kararları ile birlikte aynı idare mahkemesinde “yargılamanın yenilenmesi” yolu denenebilir. Keza o SD kararını veren il müdürlüğünden bu anılan eşliğinde evvelce verilmiş SD kararının kaldırılması talep edilebilir. İdarenin red veya 30 gün içinde cevap vermemesi durumuna bağlı olarak zımni red kabulü üzerinden yeniden SD iptal davası düşünülebilir.

D. ANAYASA MAHKEMESİ BİREYSEL BAŞVURU VE TEDBİR TALEBİ USULLERİ

23 Eylül 2012 tarihli yasal düzenleme ile Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yolu açılmış ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti sınırları içinde Anayasal hakların ihlal edildiği iddiası ile bireysel olarak başvuru hakkı vatandaş, yabancı ve tüzel kişileri kapsar şekilde genişletilmiştir.

Anayasa Mahkemesi'nin koruma alanı ortak koruma alanıdır; Anayasamız ve usulüne uygun yürürlüğe girmiş uluslararası sözleşme ve protokoller korunmaktadır.

Anayasa Mahkemesi'ne başvuru için olağan hukuk yollarının tüketilmesi gerekmektedir. Olağanüstü hukuk yollarına

başvurmuş olmanız başvuru sürenizi kesmeyecek, sonrasında başvurmanız halinde süre aşımı nedeni ile kabul edilemezlik kararı verilecektir.

İdari yargıda karar düzeltme olağan kanun yolu olarak kabul ediliyor olmasına rağmen Anayasa Mahkemesi karar düzeltmeyi tüketilmesi gereken kanun yolu olarak zorunlu tutmamaktadır; ancak bu yola gidilmesi halinde tüketilmesini beklemektedir.

Başvurularda dikkat edilmesi gereken hususlar;

1. Kanun yolu şikayeti, açıkça dayanaktan yoksunluk, temellendirilmemiş şikayetler, karmaşık ve zorlama başvurular kabul edilemezlik kararlarına konu olacaktır.
2. Usulüne uygun başvuru (formun doldurulması usulü), eklerinin ve kronolojinin korunması asıdır. Şekil koşullarına uyulmaması kabul edilmezdir.
3. Başvurularda kullanılacak vekaletnamenin Anayasa Mahkemesine başvuru yetkisi içermesi ve aslı gibidir şerhi düşülerek harçlandırılarak (harç makbuzunu eklemek zorunludur) ve vekalet pulunun olması şekil şartıdır.
4. Başvuruya eklenecek belgeler Anayasa Mahkemesi incelemesinin ardından imha edilecektir. Bu nedenle belge asıllarının verilmemesi, suretlerin kullanılmasına dikkat edilmelidir.
5. Başvurularda eksiklik bulunması halinde, Mahkemece gönderilen eksikliklerinin giderilmesi uyarılarına dikkat edilmeli süresi içinde eksiklikler tamamlanmalıdır. Eksikliklerinin tamamlanmaması halinde idari ret kararı verilecektir. (AYM Uludere Kararı , Karar No:2014/11864)
6. Sonuç ve taleplerde ne istenildiğinin açıkça belirtilmesi

gerekmektedir. AYM taleple bağılıdır. Maddi ve manevi tazminat taleplerinin, dayanaklarının ve miktarlarının açıkça yazılması gerekmektedir. Mahkemenin resen tazminata hükmetme yetkisi yoktur.

7. Tedbir talepleri AYM İç Tüzüğü gereği sadece yaşam hakkı, işkence kötü muamele hallerinde (yakın sınır dışı tehdidi altında) söz konusu olabilir. Tedbir talepleri için iç hukuk yollarının tüketilmesi koşulu aranmamaktadır.

Esasa ilişkin bireysel başvurular bakımından;

1. Olağan hukuk yollarının tüketilmesi yahut olağan etkili iç hukuk yolunun bulunmaması halinde başvuru yapılabilir.
2. Başvuru süresi kesin nitelikte kararın öğrenilmesinden itibaren başlar. (Tebliğattan önce kararın avukat yahut müvekkil tarafından UYAP'tan log kayıtları gibi dijital izi takip edilebilir nitelikte görülmesi ile süre başlar.)
3. Başvuru süresi **30 gündür** (1 ay değildir); son gününün resmi tatile denk gelmesi halinde süre takip eden ilk mesai gününe sarkmaz. Başvuru için kesinlikle tatil öncesi son gün dikkate alınmalıdır; aksi takdirde süre yönünden kabul edilemezlik kararı verilecektir.
4. Başvuru konusu edilebilecek haklar Anayasa ve taraf olduğumuz uluslararası sözleşmelerin kesişim kümesidir. Anayasamız, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve ek protokolleri ile korunan haklar kapsamdadır.

Bu bağlamda YUKK kapsamında ihlal edilen haklar;

1. Yaşam Hakkı AY 17 Madde AİHS 2. Madde
2. İşkence Yasağı AY 17. Madde AİHS 3. Madde
3. Özgürlük ve Güvenlik Hakkı AY 19. Madde AİHS

5.Madde

4. Özel ve aile hayatına saygı, sağlık AY 20.Madde AİHS 8.Madde

şeklinde sıralanabilir.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) ile birlikte sınır dışı etme işlemleri açısından esaslı bir değişiklik meydana getirilmiş, Kanun'un 53. maddesinin 3. fıkrasıyla sınır dışı kararına karşı idare mahkemesine itiraz ile sınır dışı kararının otomatik olarak yürütmesinin durdurulması (otomatik askıya alınması) mekanizması öngörülmüştür. Maddenin lafzından da anlaşılacağı üzere, yabancı hakkında alınan sınır dışı etme kararına idari yargıda dava açılması halinde yargılama sonuçlanıncaya kadar yabancı sınır dışı edilemeyecektir.

6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 49/5 maddesine göre, Anayasa Mahkemesi, “Başvurucunun temel haklarının korunması için zorunlu gördükleri tedbirlere resen veya başvurucunun talebi üzerine karar verebilir”. Yukarıda değinildiği üzere, yabancı hakkında verilen sınır dışı etme kararına karşı iptal davası açılmakla birlikte kuruma bu davanın açıldığına dair yapılacak bildirim ile birlikte sınır dışı işleminin yürütmesi kendiliğinden durmaktadır. Ancak bu durum, idare mahkemesi tarafından kesin karar verilinceye kadar geçerlidir. Anayasa Mahkemesi'ne başvuru yapılacak olması hâlinde otuz günlük başvuru süresi içerisinde yabancının sınır dışı edilme riski yüksek ise (geri gönderme merkezinde tutulması ve sınır dışı edileceği ülkeye uçak bileti alınması gibi) esas hakkındaki başvurunun hazırlığı beklenmeden öncelikle acil tedbir talepli başvuru yapılması mümkündür. Sınır dışı etme kararı dışındaki kararlara (uluslararası koruma, geçici koruma, insani ikamet izni başvurularının reddi vb.) karşı açılacak davalarda yürütmenin kendiliğinden durması söz konusu olmadığından yürütmenin durdurulması talebinin

olağan kanun yolları içerisinde kabul edilmemesi hâlinde, esas hakkında nihai karar verilmeye kadarki süreçte yabancı açısından riskler değerlendirilerek tedbir talebiyle başvurulması mümkün olacaktır. Yine olağan kanun yolu/etkili başvuru yolunun bulunmadığı hâllerde (sağlık veya avukata erişim hakkı gibi) de acil tedbir talepli başvuru yapılarak olumlu sonuçlar alınabilmektedir.

01 Ocak 2019 tarihinden itibaren uygulamaya giren Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü değişikliği ile bireysel başvuru yapılabilmemesi için AYM sitesinde (<https://www.anayasa.gov.tr/tr/bireysel-basvuru/>) bulunan Bireysel Başvuru Formu İçtüzükte belirtilen şartlara uygun şekilde doldurulması gerekmektedir. Bu form 'pdf' formatında olup Anayasa Mahkemesi sitesinden indirildikten sonra Adobe Acrobat Reader programının en son versiyonlarıyla açılabilir. Formun kaydedilmesi mümkün olmamakla birlikte yazdırılarak kayıt altına alınabilmektedir. Formun ara ara güncellenmesi sebebiyle, herhangi bir hak kaybı yaşanmaması için başvuru yapılacağı esnada internet sitesindeki güncel formun indirilerek kullanılmasına dikkat edilmelidir.

Bireysel başvuru, Anayasa Mahkemesine şahsen yapılabileceği gibi mahkemeler ya da yurt dışı temsilcilikler vasıtasıyla da yapılabilmektedir. Faks yoluyla başvuru yapmak mümkün değildir. İçtüzüğün 59. maddesi uyarınca başvuru formunda belirtilen bilgilerde ve başvuruyla ilgili koşullarda herhangi bir değişiklik olduğunda bunun Mahkemeye bildirilmesi zorunludur. Bu bildirimlerin de ancak mahkemeler ya da yurt dışı temsilcilikler vasıtasıyla yapılması gerekmektedir.

Sınır dışı işlemlerine karşı yapılan İçtüzüğün 73. maddesi kapsamında maddi ve manevi bütünlüğe yönelik tedbir talepli bireysel başvuru, acil ve ivedi bir şekilde ele alınmaktadır. Tedbir talebi sırasında tehlikenin aciliyeti, muhtemel risk, riskin kişiselliği, riskin kapsamlı dayanakları ile ortaya konulması, geriye dönülmez bir zararın varlığı ve bu zararın önlenmesi, önleyici

araçların etkisizliğine ilişkin argümanlar ortaya konulmalıdır.

Başvuru formunda, başvuru yollarının tüketilmesine ilişkin aşamaların tarih sırasına göre yazılması veyahut tüketilmemesi halinde, tüketilmesinin neden etkin bir yol olmayacağı ayrıntılı şekilde açıklanmalıdır. Adli yardım talebi varsa bu talebin de ayrıca belirtilmesi gerekmektedir. Varsa başvuruçunun yargılama giderlerini karşılayabilecek durumda olmadığını gösteren mali durumuna ilişkin belgeler ile mevzuatta adli yardım talebinde bulunabilmek için öngörülen diğer belgeler sunulmalı, bu belgelerin bulunmaması veya sağlanamaması halinde bu keyfiyet de açıklanmalıdır.

Gereğini belirtmek kaydıyla kamuya açık belgelerde başvuruçunun kimliğinin gizli tutulması talep edilebilir.

Başvuru formuna, avukat bilgilerinin yanı sıra avukatın aktif e-mail adresi de mutlaka eklenmelidir. Tedbir ara kararı, e-mail vasıtasıyla iletilebildiği gibi e-tebligat yoluyla da gönderilebilmektedir.

Anayasa Mahkemesi'ne başvuru yapılırken işin aciliyeti sebebiyle mahkemece vekaletname sunulması aranmamakta, yetki belgesiyle veya adli yardım görevlendirme yazısı ile yapılan başvurular kabul edilmektedir. Mahkeme tarafından verilen tedbir kararları, bilgi ve belgelerin toplanması amacıyla belirli süreli (1 ay, 3 ay gibi) olarak verilebileceği gibi yeniden bir karar verilinceye kadar “geçici” süreli olarak da verilebilmektedir. Eğer bir süre belirtilmiş ise, sürenin dolmasına yakın ek beyanda bulunularak sürenin uzatılmasının talep edilmesi faydalı olacaktır. Ancak uygulamada genellikle belirlenen sürenin sonunda mahkemece kendiliğinden uzatma ya da tedbirin kaldırılması yönünde karar verilmektedir. Ayrıca, anılı Kanun m. 49/5 son cümlesine göre, Anayasa Mahkemesince tedbire karar verilmesi hâlinde, esas hakkındaki kararın en geç altı ay içinde verilmesi gerekir. Aksi takdirde tedbir kararı kendiliğinden kalkar.

Tedbir taleplerinin değerlendirilmesi bakımından bazı

ilkeler benimsenmiştir. Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru tedbir taleplerinin değerlendirilmesindeki ilkeleri şunlardır:⁷

1. Anayasa Mahkemesince, mesai günlerinde saat 16.00'ya kadar Mahkemeye ulaşan tedbir talepleri prensip itibariyle aynı gün; saat 16.00'dan sonra Mahkemeye ulaşan tedbir talepleri ise ertesi gün değerlendirilecektir.

2. Cuma günleri ile bayram ve yılbaşı tatilleri öncesinde saat 17.00'ye kadar Mahkemeye ulaşan tedbir talepleri aynı gün; saat 17.00'den sonra Mahkemeye ulaşan tedbir talepleri ise tatilin bitiminden sonra ilk mesai günü değerlendirilecektir.

3. Anayasa Mahkemesine yapılan bireysel başvurularda tedbir talep edilmesi halinde, başvuru formunun tedbir talebine ilişkin bölümüne (Tedbir talebi varsa nedenleri:) bu talebin ve gerekçesinin yazılması gerekmektedir. Bu bölüme tedbir talebi ve gerekçesinin yazılmaması halinde tedbir yönünden Mahkemece herhangi bir değerlendirme yapılmayacaktır.

4. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 73. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre, başvuru kişinin yaşamına ya da maddi veya manevi bütünlüğüne yönelik ciddi bir tehlike bulunduğu anlaşıldığı takdirde tedbir kararı verilebileceği dikkate alınmalıdır.

Anayasa Mahkemesi tedbir kararını GİB'e gönderiyor olsa da vekil olarak yapılan başvurularda tedbir kararını aldıktan sonra bir mağduriyet yaşanmaması adına sınır dışı kararını veren il müdürlüğüne, idari gözetimde tutulduğu il müdürlüğüne, tutulduğu GGM müdürlüğüne elden, faksla veya e-mail adresi vasıtasıyla iletme önemlidir. Kişi sınır dışı edilmek üzere GGM'den çıkarılmış ise olabilecek en hızlı ve etkili bir şekilde AYM tedbir kararı kurum yetkililerine ulaştırılmalı ve bu ulaştırma işlemi ispat edilebilir bir şekilde yapılmalıdır.

⁷ <https://www.anayasa.gov.tr/tr/bireysel-basvuru/tedbir-taleplerinin-degerlendirilmesindeki-ilkeler/>

E. AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ BAŞVURU VE TEDBİR USULLERİ

1951 Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi mültecilerin statüsüne ve haklarına ilişkin geniş bir çerçeve sunmaktayken, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) ve ek protokolleri mülteciler hakkında doğrudan bir düzenlemeye yer vermemiştir. Ancak belirtmek gerekir ki, kişi, konu ve yer bakımından sınırlama getiren Cenevre Sözleşmesi'ne göre AİHS'in uygulama alanı daha geniştir. Şöyle ki, Sözleşmede güvence altına alınan hakların korunması bakımından AİHM'e yabancılar tarafından da başvuru yapılabilir. Ayrıca AİHS'e göre ne mülteci tanımı ne de geri göndermeme ilkesi herhangi bir sınırlandırmaya tabidir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni imzalayan ülkelerden biri tarafından Sözleşmede ve Ek Protokollerde belirlenen haklarının ihlal edildiğini düşünen herkes mahkemeye başvurma hakkına sahiptir.

AİHS'nin 35. maddesine göre başvuru sahibinin iç hukuk yollarını tüketmesi ve kesin karar tarihinden sonra **4 AY** içinde mahkemeye başvurması gerekmektedir. Ayrıca aynı maddeye göre imzasız başvurular ve önceden mahkeme veya başka bir uluslararası yargı kuruluşu tarafından karara bağlanmış olaylarla aynı ve yeni olay içermeyen başvurular reddedilmekte olup başvurunun doğrudan mahkemeye yapılması gerekmektedir.

Mahkeme içtüzüğünün 47. maddesine göre başvurunun taşınması gereken zorunlu unsurlar aşağıdaki gibidir:

Bireysel başvurunun içeriği:

1. Sözleşme'nin 34. maddesine göre yapılan bir başvuru, Mahkeme başka türlü karar vermedikçe Yazı İşleri Müdürlüğü'nün hazırladığı başvuru formu ile yapılır. Başvuru formunda formun ilgili bölümlerinde istenen tüm bilgilerin ve aşağıdaki hususların

bulunması gerekmektedir:

(a) başvuruçunun adı, doğum tarihi, uyuğu, adresi, başvuruçunun tüzel kişilik olması halinde ise tam adı, kurulma veya tescil tarihi, sicil numarası (eğer varsa) ve resmi adresi;

(b) temsilcisi varsa, temsilcisinin adı, mesleği, adresi, telefon ve faks numaraları ve elektronik posta adresi;

(c) başvuruçunun temsil edildiği durumlarda, başvuru formunun yetki belgesi bölümünde tarih ve başvuruçunun ıslak imzası olmalıdır. Aynı şekilde, temsilcinin de başvuruçuna adına hareket etmeyi kabul ettiğini belirtmesi bakımından başvuru formunun yetki belgesi bölümünde temsilcinin de ıslak imzası bulunmalıdır;

(d) aleyhine başvuru yapılan Sözleşmecii Devletin veya Devletlerin adı;

(e) olaylara dair özlü ve okunaklı bir açıklama;

(f) iddia edilen Sözleşme ihlal(ler)ine ve dayanaklarına dair özlü ve okunaklı bir açıklama;

(g) başvuruçunun, Sözleşme'nin 35. maddesinin 1. fıkrasında belirtilen kabul edilebilirlik şartlarına uyduğunu gösteren özlü ve okunaklı bir açıklama.

2. (a) Başvuru formunun ilgili bölümlerinde belirtilmesi gereken yukarıdaki 1. maddenin e, f ve g fıkralarındaki bilgilerin, Mahkeme'nin, başvurunun konusunu ve kapsamını başkaca bir belgeyi incelemeksizin belirlemesine yetecek düzeyde olması gerekmektedir.

(b) Bununla birlikte, başvuruçunun, olaylara, ileri sürülen Sözleşme ihlallerine ve gerekçelerine ilişkin ayrıntılı açıklamalarını ekleyerek bu bilgileri tamamlayabilir. Ancak bu bilgiler 20 sayfayı geçmemelidir.

3.1 Başvuru formu başvuru veya başvuru temsilcisi tarafından imzalanmalı ve ekinde aşağıdaki belgeler yer almalıdır:

(a) şikâyeteye konu olan, yargısal veya başka nitelikteki karar veya işlemlere ilişkin belgelerin örnekleri;

(b) başvuru, Sözleşme'nin 35. maddesinin 1. fıkrasında gösterildiği şekilde, iç hukuk yollarını tükettiği ve süre sınırı kuralına uyduğunu gösteren belge ve kararların örnekleri;

(c) varsa, başka uluslararası soruşturma veya çözüm makamları önündeki başvurulara ilişkin belgelerin örnekleri;

(d) başvuru İçtüzüğü'nün 47. § 1 (a) hükmü uyarınca tüzel bir kişilik olması halinde, başvuruyu yapan kişinin başvurucuyu temsile yetkili olduğunu gösteren belge veya belgeler; .

3.2 Başvuruyu destekleyici belgelerin tarih sırasına göre listelenmesi, birbirini takip eder şekilde numaralandırılması ve açıkça belirlenmiş olması gerekir.

4. Kimliğinin açıklanmasını istemeyen başvuru, bu hususu belirtmeli ve Mahkeme önündeki yargılamanın aleniliği ilkesinden ayrılmayı haklı kılabilecek sebepleri bildirmelidir. Mahkeme, kimliğin saklı tutulmasına talep üzerine karar verebileceği gibi kendiliğinden de karar verebilir.

5.1 Bu maddenin 1, 2 ve 3. fıkralarında belirtilen kurallara uyulmaması halinde başvuru Mahkeme tarafından incelenmez, meğherki;

(a) başvuru bu kurallara uymamasına ilişkin tatminkâr bir açıklama yapmış olsun;

(b) başvuru ihtiyati tedbir istemine ilişkin olsun;

(c) Mahkeme, resen veya talep üzerine, başka türlü karar

vermiş olsun.

5.2. Mahkeme her durumda başvuruçunun belirli bir zaman dilimi içinde ve uygun gördüğü şekil ve şartlarda, bilgi ve belge sunmasını talep edebilir.

6. (a) Sözleşmenin 35. maddesinin 1. fıkrası anlamında başvuru tarihi, bu maddede belirlenen şartlara uygun başvuru formunun Mahkeme'ye gönderildiği tarihtir. Postane damgası gönderme tarihi olarak kabul edilir.

(b) Mahkeme, makul gördüğü durumlarda, farklı bir tarihi de başvuru tarihi olarak kabul edebilir.

7. Başvuruçucu adres değişikliğini ve başvurunun incelenmesi bakımından gerekli olan her olayı Mahkeme'ye bildirmek zorundadır.

a) Davacının ismi, doğum tarihi, uyuğu, cinsiyeti, mesleği ve adresi,

b) Varsa temsilcisinin isim, meslek ve adresi,

c) Davacının kendisine karşı açmış olduğu sözleşmecî Taraf veya Taraflar;

d) Olayların özet biçimde açıklaması,

e) Sözleşme'nin ihlal iddia veya iddiaları ve elverişli kanıtlar hakkında kısa bir açıklama,

f) Sözleşme'nin 35/1 maddesinde belirtilen kabul koşullarına davacı tarafından uyulduğuna ilişkin kısa bir açıklama,

g) Dava konusu ve ana çizgileriyle davacının Sözleşme'nin 41. maddesine göre yapacağı haklı giderim istemi,

h) Uygun bütün belgelerin ve özellikle dava konusuna ilişkin yargı kararları ve sair karar örnekleri.

Belirtildiği gibi imzasız başvurular kabul edilmemektedir.

Ancak, İçtüzüğü'nün 47/3 maddesine göre; kimliğinin açıklanmasını istemeyen başvuru sahibi bunu belirtmeli ve niçin kimliğinin gizli tutulmasını istediğini haklı gerekçelerle göstermelidir. Daire başkanı gerekçeleri haklı bulduğu takdirde başvuru sahibinin isminin gizli tutulmasına karar verebilir.

Gerçek kişinin başvurusunun avukat tarafından yapıldığı durumda, **başvuru formunu avukat ve başvuruda bulunan gerçek kişi/kişiler birlikte imzalamalıdır.** Başvuru formuna ayrıca vekaletname eklenmesine gerek yoktur.

Başvuru formu örneği, mahkemenin sitesinde (<https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=applicants/forms/tur&c=>) veya Adalet Başkanlığı web sayfasında bulunmaktadır. Zorunlu kısımların mutlaka doğru ve eksiksiz şekilde doldurulması gerekmektedir. Aksi halde başvurunuz kabul edilemez.

Mahkemenin resmi dilleri İngilizce ve Fransızcadır. Ancak, başvurunuzu Sözleşmeyi imzalamış devletlerin resmi dillerinden birinde yazabilirsiniz. Mahkeme önündeki usulün ilk aşamalarında Mahkeme'den bu dillerden birinde yazılmış mektuplar alabilirsiniz. Fakat daha sonraki aşamalarda, Mahkeme tarafından gönderilen tüm mektup ve belgeler İngilizce veya Fransızca olacaktır. Aynı şekilde, sizden gelecek yazışmaların da İngilizce veya Fransızca dillerinden birinde olması istenecektir.

Başvurunuz ücretsiz olarak incelenmektedir. Başvurucunun avukat tutmak için başvurucunun maddi imkânı yoksa ve Mahkeme davanın görülebilmesi için gerekli buluyorsa başvuru adli yardımdan yararlanabilir.

Başvurular, hiçbir ülke resmî makamı aracı kılınmaksızın doğrudan doğruya Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne yapılmaktadır. Mahkeme'ye başvurular yalnızca posta yolu ile gönderilebilir. Diğer bir deyişle, başvuru formunun başvuru ve/veya temsilci tarafından imzalanmış aslının posta ile gönderilmesi gerekmektedir. Faks ile yapılacak başvurular, ıslak

imzalı asıl başvuru metinleri Mahkeme'ye ulaşmadıkça eksik bir başvuru sayılacaktır. Başvuru formunuzu göndereceğiniz adres: The Registrar European Court of Human Rights Council of Europe, 67075 STRASBOURG CEDEX/FRANCE (Cour Européenne des Droits de L'Homme, Conseil de L'Europe, F-67075 Strasbourg-Cedex/FRANCE) Telefon: 33(0)3 88 41 20 18, Faks: 33 (0)3 88 41 27 30

Başvuru formu eksiksiz ise Mahkeme Yazı İşleri Müdürlüğü adınıza bir dosya açıldığını ve bu dosyanın numarasını bildiren ve daha sonra Mahkeme'ye sadece bu dosyaya ilişkin göndereceğiniz tüm mektuplarda ya da diğer belgelerde kullanmanız gereken barkod etiketlerini içeren bir cevap gönderecektir. Size bildirilen başvuru numarasını bu başvuruya ilişkin daha sonraki bütün yazışmalarınızda belirtmeniz gereklidir.

Başvurunuzun eksik olması halinde, İhtüzüğün 47. maddesinde belirlenen usuller çerçevesinde bir başvuruda bulunmadığınızı, adınıza bir dosya açılmadığını ve göndermiş olduğunuz belgelerin muhafaza edilmediğini bildiren bir mektup tarafınıza gönderilecektir. Bu durumda, eksiksiz hazırlanmış başvuru formu ve başvuruya ilişkin tüm belge ve kararları (önceki başvurunuzda göndermiş olsanız bile) içeren yeni bir başvuru sunma imkânınız olacaktır. Eksik olarak sunulan belgeler kabul edilmeyecektir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İhtüzüğü'nün 39. maddesi gereğince Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne taraf herhangi bir Devlet hakkında geçici tedbir kararı verebilir. Geçici tedbirler, AIHM'in yerleşik uygulamalarına göre telafisi mümkün olmayan bir zararın meydana gelmesine ilişkin olası bir riskin söz konusu olduğu hallerde uygulanan acil durum tedbirleridir. Sınır dışı etmeye ya da suçlunun iadesine ilişkin bir kararın askıya alınmasını talebi Mahkeme tarafından bu kapsamda incelenmektedir. Mahkeme, başvuranın ciddi ve geri dönüşü bulunmayan bir zarara uğrama riskinin son derece büyük olduğu durumlarda, bu tür talepler konusunda istisnai olarak geçici tedbir kararı

vermektedir.

Geçici tedbirin süresi genellikle, Mahkeme tarafından görülen davanın süresini kapsayacak şekilde ya da bundan daha kısa bir süre olacak şekilde belirlenmektedir. AİHM'in kararıyla, İçtüzüğün 39. maddesinin uygulanmasına herhangi bir zamanda son verilebilir.

En sık karşılaşılan durumlar sınır dışı etme ya da iade kararının uygulanması durumunda, AİHS'nin 2. maddesinde yer alan yaşam hakkı ya da 3. maddesinde yer alan işkenceye da insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele yasağı ihlali tehlikesinin söz konusu olduğu durumlardır.

Örnek karar; Abdollahi / Türkiye (Başvuru no. 23980/08). Başvuran İran Halkın Mücahitleri örgütünün bir üyesi olduğunu ve dolayısıyla İran'a sınır dışı edilmesi durumunda ölümle karşı karşıya kalacağını ya da kötü muameleye maruz kalacağını iddia etmiştir. Mahkeme, ayrıntılı bilgi alıncaya kadar başvuranın sınır dışı edilmesini engelleyen bir geçici tedbir kararı almıştır.

AİHS'in 2,3,5,8 ve 13. maddeleri ve 4 no.lu Protokolün 4. maddesi kapsamında AİHM'in vermiş olduğu kararlar mülteciler açısından önemli olup etkin bir yargı mercii olduğunu vurgulamak gerekir. AİHS'de yabancıların sınır dışı edilmesine ilişkin açık bir hüküm bulunmamakta ise de AİHS'in 2, 3, 5, 8 ve 13. maddelerine aykırı ise bu durum sınırdışı işlemini gerçekleştiren devletin sorumluluğuna yol açacaktır.

AİHS'in 2. Maddesinin İhlaline İlişkin;

AİHS'in 2. maddesinde yaşam hakkı güvence altına alınmış olup “Herkesin yaşam hakkı yasanın koruması altındadır. Yasanın ölüm cezası ile cezalandırdığı bir suçtan dolayı hakkında mahkemece hükmedilen bu cezanın yerine getirilmesi dışında hiç kimse kasten öldürülemez.

Öldürme, aşağıdaki durumlardan birinde kuvvete

başvurmanın kesin zorunluluk haline gelmesi sonucunda meydana gelmişse, bu maddenin ihlali suretiyle yapılmış sayılmaz:

- a) Bir kimsenin yasadışı şiddete karşı korunması için;
- b) Usulüne uygun olarak yakalamak için veya usulüne uygun olarak tutuklu bulunan bir kişinin kaçmasını önlemek için;
- c) Ayaklanma veya isyanın, yasaya uygun olarak bastırılması için.” denilmektedir.

AIHS Ek 6. No.lu Protokolün 1. maddesine göre; Ölüm cezası kaldırılmıştır.

Madde lafzından da anlaşılacağı üzere, herkesin yaşam hakkı, Sözleşmenin koruması altındadır. Dolayısıyla sınır dışı edilecek mültecinin gönderileceği ülkede yaşama hakkı tehlike altında ise sınırdışı işlemi gerçekleştirilmemelidir. Aksi halde sınır dışı işlemini yapan devlet, AIHS'in 2.maddesini ihlal etmiş olur. Örnek karar; MOHAMMED KHADJAWI v. Türkiye (Başvuru no. 52239/99, 6/01/2000),

AIHS'in 3. maddesinin İhlaline İlişkin;

AIHS'nin 3. maddesi, “Hiç kimse işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya işlemlere tabi tutulamaz.” hükmünü içermektedir. Buna göre, kişinin gönderileceği devlette işkenceye, gayriinsani yahut onur kırıcı ceza veya muameleye tabi tutulma riski olması ve devlet tarafından sınırdışı işleminin gerçekleştirilmesi halinde sözleşmenin 3. maddesine aykırılık teşkil etmektedir. Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlali, genellikle geri göndermeme ilkesinin ihlali durumunda ortaya çıkmaktadır. Buna ilişkin AIHM'in 3. maddenin ihlal edildiği yönünde pek çok kararı bulunmaktadır: Mohammad Khadjawi v. Türkiye, G.H.H ve Diğerleri v. Türkiye, A. Ve K. v. Türkiye, Roza Taleghani ve Diğerleri v. Türkiye, Abdolkhani ve Karimnia v. Türkiye Davası (No:2), Jabari v. Türkiye davası. Örneğin, Jabari v. Türkiye (Başvuru No: 40035/98, 11.07.2000) kararında, başvuru İranlı

evli bir kadın olup, evli bir erkekle cinsel ilişkisinin olduğu şüphesiyle İran'da gözaltına alındıktan sonra, aile desteği ile İran'dan kaçmayı başarıp, İstanbul'dan Fransa'ya, ardından Kanada'ya gitmeyi planlamıştır. Ancak Fransa'da pasaport kontrolünde pasaportunun sahte olduğu tespit edilen başvuru, İstanbul'a geri gönderilmiştir. İranlı başvuruçunun Türkiye'den sınır dışı edilmesi halinde İran'da taşınarak öldürülme riski olması nedeniyle Türkiye'den sığınma talep etmiştir. Ancak Türkiye, İstanbul ya da Paris'te sığınma talep etmeyen ve 1994 Yönetmeliği'ne göre 5 günlük hak düşürücü süreyi kaçıran başvuruçunun sığınma talebini reddederek, Jabari'nin sınır dışı edilmesine karar vermiştir. Bunun üzerine BMMYK'ya başvuru Jabari'ye mülteci statüsü verilmiş olup, sınır dışı edilme riski olduğundan başvuru AİHM'den tedbir talep etmiştir. AİHM'de görülen davada, mahkeme Jabari'nin sınır dışı edilmesinin AİHS'in 3. Maddesinin ihlali olacağına karar vermiştir.

AİHS'in 5. Maddesinin İhlaline İlişkin:

Sözleşme'nin 5. maddesinde Özgürlük ve Güvenlik hakkı düzenlemekte olup, mültecilerin hukuka uygun bir idari gözetim kararı olmaksızın gözaltında tutulmaları, gözaltı süresinin uzun olması ve gözaltı işlemi sırasındaki koşulların kötü olması gibi sebeplerle AİHS'in 5. maddesine aykırılık nedeniyle ihlal tespit edilen pek çok karar bulunmaktadır, bu önemli kararlardan bir tanesi Abdolkhani ve Karimnia v. Türkiye davasıdır (Başvuru No:3047/08, 22.09.2009). Olayda başvuruçular, ölüm riski nedeniyle İran'dan Irak'a gitmişler; burada BMMYK tarafından mülteci olarak kabul edilmişlerdir. Daha sonra yasadışı yollardan Türkiye'ye giriş yaptıkları tespit edilen başvuruçular Irak'a sınır dışı edilmişlerdir. Türkiye'ye tekrar yasadışı yollardan giriş yaptıkları tespit edilen başvuruçular hakkında Muş Ceza Mahkemesi tarafından, yasadışı girişleri nedeniyle 5 yıl hapis cezası verilmiş; bu ceza ertelenmiştir. Erteleme kararına rağmen gözaltına alınan başvuruçular, sınır dışı edilmek istenmiştir.

Bunun üzerine AİHM başvurusu yapılmış; Mahkeme, hapis cezası ertelenen başvuruclarının sınır dışı edilmek üzere gözaltına alınarak polis merkezine götürülmesini, Sözleşme'nin 5. Maddesinin ihlal ettiği yönünde karar vermiştir.

Diğer örnek kararlar; Ghorbanov ve Diğerleri v. Türkiye, Aliev v. Türkiye, T. Ve A. v. Türkiye, Musaev v. Türkiye, Amerkhanov - Türkiye davasıdır.

AİHS'nin 8. Maddesinin İhlaline İlişkin;

Sözleşmenin 8. maddesinde Özel Hayatın ve Aile Hayatının Korunması düzenlemiştir. Mültecilerin göç esnasında ailelerinin dağılması veya yabancı biriyle evlenme isteği durumunda aile kurma haklarının ihlali söz konusu olmaktadır. Berrehab v. Hollanda kararında, başvuru Fas vatandaşıdır ve boşandığı Hollandalı eşinden bir çocuğu bulunmaktadır. Hollanda, başvuruclarının ikamet süresini uzatmadığı için başvuru çocuğu ile olan aile bağının korunması için AİHM'e başvurmuştur. Mahkemece, Sözleşme'nin 8. Maddesinin ihlal olduğu sonucuna varılmıştır.

AİHS'nin 13. Maddesinin İhlaline İlişkin;

Sözleşme'nin 13. maddesinde Etkili Başvuru hakkı düzenlenmiştir; maddeye göre: “Bu Sözleşme'de tanınmış olan hak ve özgürlükleri ihlal edilen herkes, ihlal fiili resmi görev yapan kişiler tarafından bu sıfatlarına dayanılarak yapılmış da olsa, ulusal bir makama etkili bir başvuru yapabilme hakkına sahiptir.” denmektedir.

Sığınma ve sınır dışı edilmeye ilişkin davalar, medeni hak ve yükümlülükler ya da ceza soruşturmaları ile ilgili olmadığından mülteciler tarafından AİHS'in 6. maddesinde düzenlenen Adil Yargılanma Hakkı'na aykırılık nedeniyle Mahkemeye başvuru yapılamamaktadır. Sınır dışı edilme durumlarına ilişkin davalar idari nitelikte değerlendirildiğinden, mahkeme AİHS'in 6.

maddesinin sınır dışı edilme durumlarında uygulanamayacağını yinelemiştir. Buna rağmen mülteciler, etkili başvuru hakkından faydalanabilmektedirler. Örneğin Tehrani ve Diğerleri v. Türkiye davasında başvuru Irak ve İran'dan Türkiye'ye yasadışı yollarla giriş yaptıktan sonra sığınma talep etmişlerdir; ancak haklarında sınır dışı etme kararı verilmiştir. Bu karara karşı başvurulacak etkili bir başvuru yolu olmadığından Mahkeme Sözleşme'nin 13. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

Amerkhanov v. Türkiye davasında (Başvuru No:16026/12, 05.06.2018); Başvuranın Kazakistan'a sınır dışı edilmesi ve Kumkapı Geri Gönderme Merkezi'ndeki tutulması sırasındaki kötü koşullara ilişkin şikâyetlerine ilişkin etkili hukuk yollarının olmaması, başvuranın Kumkapı Geri Gönderme Merkezi'ndeki tutulmasının kanuna aykırılığı iddiası, tutulma nedenlerine ilişkin bilginin başvurana aktarılmaması ve tutulmanın kanuna uygunluğunun sorgulanmasını ve tazminat talebinin Hükümete iletilmesini sağlayan etkili iç hukuk yollarının olmaması nedenleriyle AİHM'e başvurulmuştur. Mahkemece, Kumkapı Geri Gönderme Merkezi'ndeki tutulma koşullarından şikâyetçi olmak için etkili hukuk yollarının bulunmaması nedeniyle, Sözleşme'nin 3. maddesi ile birlikte 13. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

AİHS Ek 4. No.lu Protokolün 4. Maddesinin İhlaline İlişkin:

Sözleşmeye ek yürürlüğe giren 4 no.lu Protokolün 4. maddesine göre “Yabancıların toplu olarak sınır dışı edilmesi yasaktır.” Protokolün bu maddesi “geri göndermeme ilkesi” ile ilişkili olup AİHM kararlarına konu olmuştur. Örnek karar olarak Conka v. Belçika davası incelenebilir. Ayrıca Türkiye bu protokolü imzalamış olmasına karşılık henüz onaylamamıştır.

III. ADLİ YARDIM VE İŞLEYİŞİ

A. GENEL OLARAK

1. Amaç

Ekonomik açıdan zayıf olan bireylere bu durumlarına rağmen hak arama olanağı veren adli yardım hizmeti, hakları, salt iyi birer norm olmaktan çıkarmakta ve hayata geçen etkin kavramlar olmasını sağlamaktadır. Bu nedenle, TBB Adli Yardım Yönetmeliğinde adli yardımın amacı tanımlanırken söz konusu hizmetin bu niteliğine de vurgu yapılmıştır.

“Adli yardımın amacı, bireylerin hak arama özgürlüklerinin önündeki engelleri aşmak ve hak arama özgürlüğünün kullanımında eşitliği sağlamak üzere, avukatlık ücretini ve yargılama giderlerini karşılama olanağı bulunmayanların avukatlık hizmetlerinden yararlandırılmasıdır.” (TBB Adli Yardım Yönetmeliği md.1/2)

2. Kapsam

Avukatlık Yasası'nın 176.maddesinde adli yardımın tanımı yapılmıştır. Buna göre; *“Adli yardım, avukatlık ücretlerini ve diğer yargılama giderlerini karşılama olanağı bulunmayanlara bu Kanunda yazılı avukatlık hizmetlerinin sağlanmasıdır.”*

Böylece *“kanun işleri ve hukuki meselelerde mütalaa vermek, mahkeme, hakem veya yargı yetkisini haiz bulunan diğer organlar huzurunda gerçek kişilere ait hakları dava etmek ve savunmak, adli işlemleri takip etmek, bu işlere ait evrak düzenlemek”* (Av. Y. M.35/1) adli yardım hizmeti kapsamında olabilecektir.

Görüldüğü gibi, Barolar kanalıyla verilecek olan adli yardım hizmeti esas olarak avukatlık hizmetini kapsamaktadır. Ancak TBB Adli Yardım Yönetmeliği'nin 6/a.3. maddesi uyarınca, koşulları varsa, yargılama giderleri için istenecek adli yardım talebinin mahkemeler tarafından reddedilmesi halinde baro

yönetim kurullarının kararıyla yargılama giderlerinin de adli yardım fonundan karşılanması olanağı vardır.

Yasanın 177. maddesinde ise Adli Yardım Büroları başlığı altında hizmetin verilmesi yöntemi düzenlenmiştir. Buna göre; *“Adli yardım hizmeti, baro merkezlerinde, baro yönetim kurulunca avukatlar arasından oluşturulan adli yardım bürosu tarafından yürütülür. Baro yönetim kurulu, ayrıca baro merkezi dışında avukat sayısı beşten çok olan her yargı çevresinde de bir avukatı adli yardım büro temsilcisi olarak görevlendirebilir. Büro ve temsilciler, baro yönetim kurulunun gözetimi altında çalışırlar.”*

3. Adli Yardım / Avukatlık Mesleği

Avukatla temsil zorunluluğunun olmaması, bir avukat yardımı olmaksızın yapılmaya çalışılan her işte ilerleyen aşamalarda avukatsız iş görmeye çalışmanın handikapları anlaşılrsa da çok geç olmakta, pek çok avukat bu noktada kendisine yapılan başvurular nedeniyle zor bir süreç yürütmek durumunda kalmaktadır. Ayrıca hak arama özgürlüğünü ve adil yargılanma hakkını da tehlikeye atabilir. Avukatla temsil zorunluluğunun olmaması, davalının veya davacının hukuki süreçlerde yeterli bilgiye ve deneyime sahip olmadığı takdirde, kendisini etkili bir şekilde savunamamasına veya haklarını koruyamamasına neden olabilir. Bu durum ise adalete erişim konusunda başka bir engel oluşturabilir. Hukuki uyuşmazlıkların çözümünde bir avukat yardımı almak bu yardımdan yararlanan kadar genel olarak tüm yargı sisteminin yararındadır.

Herkesin hukuki sorunlarını çözmeye bir avukata başvurması gerektiği ve bunun bir gereksinim olduğu, gerek hakları düzenleyen normların içeriğinden gerekse hukuk uygulamalarından kolaylıkla varılabilecek bir sonuçtur. Ancak bu sonuca varırken, ekonomik nedenlerle bir avukata başvurma olanağı bulunmayanların da gözetilmesi gerektiğini unutmamak gerekir.

Barolar kanalıyla verilen adli yardım hizmeti, yukarıda söz ettiğimiz gereksinim ile ekonomik nedenlerle bu gereksinimini karşılamayanlar arasındaki dengeyi sağlamada çok önemli bir işleve sahiptir.

Bu nedenledir ki, avukatlık mesleğine ilişkin uluslararası belgelerde adli yardıma ilişkin özel hükümlere yer verilmiştir. Avukatlık mesleğine ilişkin önemli belgelerden biri olan Havana Kuralları – BM Avukatların Rolüne Dair Temel Prensipler'in başlangıç bölümünde “*bütün insanların sahip olduğu ekonomik, sosyal ve kültürel veya kişisel ve siyasal nitelikteki insan hakları ve temel özgürlüklerin yeterli bir biçimde korunması, herkesin bağımsız hukukçuların sağladığı adli hizmetlere etkili bir biçimde ulaşma hakkına sahip olması gerektiği*”nden söz edildikten sonra, 3. maddesinde “*Hükümetler, yoksullara ve gerektiği takdirde mahrumiyet içinde bulunan diğer kimselere adli hizmet verilmesi için yeterli mali imkânlar ve başka kaynaklar sağlar. Avukatların meslek örgütleri bu hizmetlerin, imkânların ve kaynakların organize edilmesinde ve sunulmasında işbirliği yapar*” denilmek suretiyle bu konuda hükümetlere ve barolara düşen sorumluluk belirlenmiştir.

Avrupa Konseyi Avukatlık Mesleğinin İcrasındaki Özgürlükler Hakkında 9 Numaralı Tavsiye Kararı'nın başlangıç bölümünde “*Adalet ulaşmanın, ekonomik bakımdan zayıf durumda olan kişilere de avukatlık hizmeti sunmak olduğu düşünülerek*” denilmek suretiyle adaleti sağlama hedefi ile adli yardım hizmeti arasındaki bağlantıya işaret edilmiştir. Aynı metnin IV numaralı Prensibinin Başlığı “*Tüm Şahısların Avukatlara Erişebilmesi*” olup,

1.maddesinde “*Herkesin bağımsız avukatlarca sağlanan hukuki hizmetlerden etkin bir şekilde yararlanması için tedbirler alınmalıdır.*”

2.maddesinde “*Avukatların ekonomik bakımdan zayıf kişilere de hukuk hizmeti vermeleri teşvik edilmelidir.*” denilmektedir.

B. ADLİ YARDIM MEVZUAT

1. Adli Yardım Genel

Anayasa'nın 36. maddesi gereğince; herkes meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir. Anayasa'nın bu düzenlenmesi, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ve İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesinde de düzenlenen adil yargılanma hakkının kullanılması bakımından çok önemli bir araçtır.

Adli Yardım bu noktada Adli Yargılanma Hakkına hizmet eden bir işleve sahiptir. Zira adli yardımın amacı, bireylerin hak arama özgürlüklerinin önündeki engelleri aşmak ve hak arama özgürlüğünün kullanımında eşitliği sağlamak üzere, avukatlık ücretini ve yargılama giderlerini karşılama olanağı bulunmayanların avukatlık hizmetlerinden yararlandırılmasıdır. (Adli Yardım Yönetmeliği md. 1/2)

Salt ekonomik sebepler yüzünden Avukatlık ücretlerini ve yargılama giderlerini karşılama olanağı bulunmadığı için yargı yoluna başvurmanın engellenmiş olması, adil yargılanma hakkının hayata geçirilmesini engellemektedir.

Bu amaca hizmet etmek üzere, 1136 Sayılı Avukatlık Yasasının 176-181 maddeleri ile Türkiye Barolar Birliği Adli Yardım Yönetmeliği gereği kurulan Adli Yardım Bürosunun uygulamaları ve Adli Yardımın yasal dayanakları aşağıda kısaca özetlenmiştir.

2. Yasal Düzenleme:

a. Anayasa ve Uluslararası Belgeler

Anayasa'nın 36. maddesinde; herkes meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ve İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesinde de madde 6 düzenlenen adil yargılanma hakkı ve madde 13 düzenlenen etkili başvuru hakkının kullanılması bakımından adli yardım çok önemli bir araçtır.

b. 1136 sayılı Avukatlık Kanunu

Avukatlık ücretlerini ve diğer yargılama giderlerini karşılama imkanı olmayanlara Avukatlık Kanunundaki avukatlık hizmetlerinin sağlanması olarak tanımlanan adli yardım 1136 sayılı Avukatlık Kanununa dayanmaktadır. 10 Mayıs 2001 tarihli 4667 sayılı Avukatlık Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunla adli yardım yeniden düzenlenmiş ve yeniden yapılanmıştır.

1136 sayılı Avukatlık Kanununun 176 - 181'nci maddeleri arasında adli yardımın kapsamı, kimlerin adli yardım hizmetlerinden yararlandırılacağı, adli yardımdan yararlandırılmasına karar verilenlere avukat görevlendirilmesi, Adli Yardım Bürolarının nasıl kurulacağı, gelir ve giderleri ile adli yardım bürolarına aktarılacak ödenek konuları yer almaktadır.

Bu kanunda düzenlenmeyen hususların Türkiye Barolar Birliği tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenleneceği de yine Avukatlık Kanununda belirtilmiştir.

c. 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu

1136 sayılı Avukatlık Kanunu ve Türkiye Barolar Birliği Adli Yardım Yönetmeliği hükümlerine göre adli yardımdan koşulları taşıyan başvuruculara talep konusu işleri için ücretsiz avukat görevlendirilmektedir.

Yönetmeliğin 6. maddesinin a bendinin 3. fıkrası gereğince 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun 334 - 340'nci maddeleri gereğince adli yardım talebinde bulunulması gerekmektedir. Adli yardım 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri

Kanununun 334. maddesi gereği: Kendisi ve ailesinin geçimini önemli ölçüde zor duruma düşürmeksizin, gereken yargılama veya takip giderlerini kısmen veya tamamen ödeme gücünden yoksun olan kimseler,

- İddia ve savunmalarında, geçici hukuki korunma taleplerinde ve icra takibinde,

- Taleplerinin açıkça dayanaktan yoksun olmaması kaydıyla davanın açılacağı veya devam ettiği mahkemeden talep edilir.

Mahkemenin adli yardım talebini kabul etmesi halinde Hukuk Muhakemeleri Kanununun 335. maddesi gereği;bu karar aşağıda yazılı hususları ihtiva eder:

- Yapılacak tüm yargılama ve takip giderlerinden geçici olarak muafiyet.

- Yargılama ve takip giderleri için teminat göstermekten muafiyet.

- Dava ve icra takibi sırasında yapılması gereken tüm giderlerin Devlet tarafından avans olarak ödenmesi.

- Davanın avukat ile takibi gerekiyorsa, ücreti sonradan ödemek üzere bir avukat temini.

Türkiye Noterler Birliğinin genelgesi gereğince adli müzaheret (yardım) sebebiyle düzenlenen avukatlık vekâletname-lerinde harç istisnası uygulanması gerekir.(2006/29)

Hukuk Muhakemeleri Kanununun 336. maddesi gereği; Adli yardım, asıl talep veya işin karara bağlanacağı mahkemeden; icra ve iflas takiplerinde ise takibin yapılacağı yerdeki icra mahkemesinden istenir. Talepte bulunan kişi, iddiasının özeti ile birlikte, iddiasını dayandıracığı delilleri ve yargılama giderlerini karşılayabilecek durumda olmadığını gösteren mali durumuna

ilişkin belgeleri mahkemeye sunmak zorundadır.

Kanun yollarına başvuru sırasında adli yardım talebi bölge adliye mahkemesine veya Yargıtay'a yapılır. Adli yardım talebine ilişkin evrak, her türlü harç ve vergiden muafır.

d. 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

Avukatlık hizmetleri ve danışmanlık

MADDE 81 - (1) Başvuru sahibi ile uluslararası koruma statüsü sahibi kişiler, bu Kısımda yazılı iş ve işlemlerle ilgili olarak, ücretleri kendilerince karşılanması kaydıyla avukat tarafından temsil edilebilir.

(2) Avukatlık ücretlerini karşılama imkanı bulunmayan başvuru sahibi ve uluslararası koruma statüsü sahibi kişiye, bu Kısım kapsamındaki iş ve işlemlerle ilgili olarak yargı önündeki başvurularında 1136 sayılı Kanunun adli yardım hükümlerine göre avukatlık hizmeti sağlanır.

e. Türkiye Barolar Birliği Adli Yardım Yönetmeliği

10 Mayıs 2001 tarihinde 1136 sayılı Avukatlık Kanununda yapılan değişikliğin ardından, kanunun uygulanma amacına hizmet edecek olan Türkiye Barolar Birliği Adli Yardım Yönetmeliği 14 Kasım 2001 tarihinde yürürlüğe girmiştir. 30 Mart 2004 tarihli 25418 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren yeni yönetmelikle eski yönetmelik yürürlükten kaldırılmış ve birtakım değişiklikler yapılmıştır.

Yönetmelik, Avukatlık Kanununun 180 inci maddesi uyarınca Türkiye Barolar Birliği hesabına aktarılan fonun, barolar arasında dağıtımı ve kullanılması ile adli yardım bürolarının kuruluşunu, görev ve yetkilerini, görevlendirilecek avukatların ve ücretlerinin belirlenmesini, işleyişini ve denetimini kapsar.

C.ADLİ YARDIM SİSTEMİ UYGULAMALARI

1. Adli Yardım Bürosunun Yapılanması

Avukatlık Kanununun 177.maddesi ve Türkiye Barolar Birliği Adli Yardım Yönetmeliğinin 4. maddesi uyarınca her Baro merkezinde, Baro Yönetim Kurulu tarafından belirlenip görevlendirilecek yeterli sayıda avukattan oluşan bir adli yardım bürosu kurulacağı ifade edilmiştir. Baro Yönetim Kurulu ayrıca, baro merkezi dışında, avukat sayısı beşten fazla olan her yargı çevresinde bir avukatı adli yardım bürosu temsilcisi olarak görevlendirebilir.

Baroların adli yardım hizmetini sunum noktasında bazı farklılıklar görülmektedir. Örneğin bazı barolarda avukatlardan oluşan kurullar eliyle bu hizmet verilirken bazı barolarda tam zamanlı olarak istihdam edilen bir avukat ve yeterli sayıda personelden oluşan bürolar eliyle bu hizmet sunulmaktadır.

İzmir Barosu Adli Yardım Bürosu merkezde tam zamanlı hukukçu ve büro çalışanları ile hizmet vermekte, ön büro da nöbet usulünde günlük üç stajyer avukat ve büro çalışanı ile faaliyetlerini sürdürmektedir. Yine Baromuz Adli Yardım Yürütme Kurulu, adli yardımdan sorumlu Yönetim Kurulu üyesi ile Yönetim Kurulu tarafından görevlendirilmiş bulunan avukatlar ile faaliyet yürütmektedir.

Adli yardım hizmetleri, baro yönetim kurulunun sorumluluğunda ve İzmir Anakent sınırları içerisinde “Adli Yardım Bürosu”, bu sınırlar dışındaki ilçe merkezlerinde “Adli Yardım Temsilcisi” tarafından yürütülür.

2. Görevlendirme Esasları ve Adli Yardımın Kapsamı

Adli Yardım Yönetmeliği'nin 5.maddesinin son fıkrasına göre, adli yardım görevi serbest çalışan avukatlara eşitlik ilkesi esaslarına göre verilir. Yine yönetmelik 6.maddesinin c bendine

göre görevlendirmede avukatların mesleki faaliyet alanlarına ilişkin beyanları esas alınır.

Görevlendirmede Avukatların Mesleki Faaliyet Alanları

Görevlendirme konularımız medeni hukuk, borçlar hukuku, iş hukuku, idare hukuku, AİHM'e başvuru, icra hukuku ve ön büro hizmet konularından oluşmaktadır.

Göç ve iltica alındaki görevlendirmelerde, baromuzca yapılan eğitim çalışmasına katılmak koşuluyla bu alanda sertifika almış bulunan avukatlara görev verilmektedir.

Yine 6284 sayılı Ailenin Korunması Kanunu kapsamında görevlendirmeleri İzmir Barosu Kadın Hakları Danışma Ve Hukuk Araştırmaları Merkezi (KHM) tarafından yapılmış olan eğitim çalışmasına katılmak koşuluyla bu alanda sertifika almış bulunan avukatlara görev verilmektedir. Adli Yardım Yönetmeliği'nin 5.maddesinin son fıkrasına göre, adli yardım görevi serbest çalışan avukatlara eşitlik ilkesi ve puan esaslarına göre verilir.

3. Adli Yardım Bürosuna Başvuru İçin İstenen Belgeler

Adli Yardım bürosu ve temsilcilikleri istem sahibinden (vatandaş/yabancı) gerekli bilgi ve belgeleri ister, istemin haklılığı konusunda uygun bulacağı araştırmayı yapar, gerektiğinde karar verir. Bu araştırmada, kamu ve özel kurum ve kuruluşları, adli yardım bürosuna ve temsilciliklerine yardımcı olurlar. (TBB Adli Yardım Yönetmeliği madde/2)

Başvuru sahibinden başvuru sırasında istenen evraklar her baro için farklılık arz edebilmektedir. İstenen evraklar konusunda yeknesaklık yoktur. Kişinin gerçekten adli yardıma ihtiyacı olup olmadığını anlayabilmeye ölçüt olabilecek evraklar ilin durumu, ekonomik seviye vs. göz önüne alınarak baro tarafından belirlenmektedir.

Göç ve iltica alanında ise belirtilen bu evrakların toplanma olanağı bulunmamaktadır. Bu alanda çalışan dernekler, sivil toplum kuruluşları ve görevlendirilen avukatların yazılı bildirimini ile mültecilik alanı kapsamında görevlendirme yapılmaktadır.

4. Başvuruların Değerlendirilmesi

Avukatlık Kanunu ve TBB Adli Yardım yönetmeliği gereği avukatlık ücretlerini ve yargılama giderlerini karşılama olanağı bulunmayanlara adli yardım sağlanmakta ve ücretsiz avukat görevlendirilmektedir. Bu belirlemenin yapılabilmesi için başvurucunun başvuru sırasında kendisinden istenilen belgeler ve gerektiğinde yapılacak yazışmalar sonucu gelen bilgiler ışığında adli yardım kararı verilmektedir.

Barolar arasında adli yardım kararını verme aşamasında farklı uygulamalar bulunmakla birlikte, baronun olduğu ilin gelir düzeyi, yaşam şartları, gibi ekonomik kıstaslar il ölçeğinde değerlendirilmekte olup bu ölçütlere göre adli yardım kararı verilmektedir. Başvuru sahibinin ekonomik koşulları belirlenirken bakmakla yükümlü olduğu aile fertleri, gelir düzeyi, yapmak zorunda olduğu ödemeler değerlendirmek suretiyle sonuca varılmaktadır.

İzmir Barosu uygulamasında; Adli Yardım başvurularının adli yardımdan yararlanmasına dair maddi koşullarının hakkaniyete uygun olarak değerlendirilebilmesi ve adli yardım koşulu taşımayan başvuruların elenerek, adli yardımdan yararlanacak diğer başvuruların haklarının korunması amacıyla, İzmir Barosu Yönetim Kurulunun 01.12.2015 gün ve 55/20 sayılı karar ile; Adli yardım başvuruculardan Tapu, Araç Kaydı, Mernis ve SGK (4A,4B,4C) sorgulama ve haklarında lehte ve aleyhte açılmış dava ve icra dosyası çıktılarının e-Devlet üzerinden alınmasının kabulüne karar verilmiştir.

Görevlendirme sürecinin beklenmesi adli yardım isteklisinin hakkının ortadan kalkmasına neden olacak ya da

giderilmesi imkânsız zararlar doğuracak nitelikte ise ivedi görevlendirme yapılır.

İvedi görevlendirme yapılması durumunda, görevlendirilen avukata durum telefon, SMS, faks, vb. iletişim vasıtalarından biri ile bildirilir, ivedi görevlendirme yazısı gereği iş veya işlemlere derhal başlanması istenir, görevlendirme yazısı ayrıca elektronik posta ile iletilir.

Avukatın görev ve sorumluluğu ivedi görevlendirmenin kendisine e-posta veya SMS ile bildirim ile başlar. Avukat, adli yardım isteklisi ile görevlendirildiği tarihte görüşme yapmak ve **2 GÜN** içinde görevlendirmenin gereklerini ifa etmek zorundadır. İvedi görevlendirmelerde Avukat, işe başladığına dair belgelerini ücret isteği eşliğinde 2 gün içinde büroya sunar.

İvedi görevlendirme yapılan dosya izleyen ilk Adli Yardım Yürütme Kurul toplantısında gündeme alınarak karara bağlanır.

İvedi görevlendirme sonrasında yapılan incelemesinde istem sahibinin, hukuki ve ekonomik durumuna ilişkin yanıtıcı bilgi verdiği tespit edilir ise, avukatın ücretten kaynaklı hakları saklı kalmak üzere, görevlendirme derhal geri alınır; taahhütname gereği işlem yapılmak üzere dosya Adli Yardım Kurulu'na sunulur.

Dezavantajlı gruplara yönelik görevlendirmeler ivedi görevlendirmeler kapsamındadır. Çocuk istismarına yönelik taleplerde talepçinin bizzat müracaatı aranmayacağı gibi yoksulluk şartı da aranmaz.

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu kapsamındaki istemlerde, kişinin bizzat müracaatı aranmaz. Kişi hakkında aksi durum açıkça anlaşılmıyorsa yoksulluk şartının gerçekleştiği kabul edilir. Talepçinin adli yardım merkezine başvuru yapması halinde veya ihbar üzerine görevlendirme yapılması halinde, fiili durum sebebiyle yönergede yer alan zorunlu belgeleri sağlama imkânı bulunmuyorsa, bu belgeler olmaksızın da atama yapılabilir.

5. Görevlendirme Üzerine Yapılacak İşlemler

Görevlendirilen avukatın yükümlülüğü istek sahibinin hizmetin görülebilmesi için gerekli belge ve bilgiler, vekâletname ile avukatlık ücreti dışındaki zorunlu yargılama giderlerini vermesi ile başlamaktadır. Aksi halde görevi sona ermektedir. Görevlendirilen avukat, bu durumu gecikmeden, kendisini görevlendiren adli yardım bürosuna ya da temsilciliğine bildirir.

Başvuru sahibi yargılama giderini karşılayamayacak durumda ise görevli avukat tarafından mahkemeden adli yardım talebinde bulunulmaktadır.

Mahkemenin talebi reddetmesi halinde ilgilisi avukatlık ücreti dışındaki diğer yargılama giderlerini karşılamak zorundadır.

Ancak, yargılama giderlerinin karşılanamayacağına açıkça anlaşılması ve adli yardım talebinde bulunanın haklılığı açısından kesin veya kuvvetli bir kanı oluşması halinde, adli yardım bürosunun veya adli yardım temsilcisinin önerisi üzerine baro yönetim kurulu kararıyla adli yardım fonundan karşılanır.

Yargılama giderlerini karşılayamayacaklar için 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun 334 ila 340 ıncı maddeleri gereğince adli yardım talebinde bulunulur. Bu talebin reddi halinde ilgilisi, avukatlık ücreti dışındaki diğer yargılama giderlerini karşılamak durumundadır. Aksi halde, adli yardım istemi reddedilebilir.

Hukuk Muhakemeleri Kanununun 336. maddesinin 2.fıkrası gereğince talepte bulunan kişi, iddiasının özeti ile birlikte, iddiasını dayandıracığı delilleri ve yargılama giderlerini karşılayabilecek durumda olmadığını gösteren mali durumuna ilişkin belgeleri mahkemeye sunmak zorundadır.

Görevli avukat görevine başladığını belgelediğinde ücrete hak kazanır. Görevlendirmeye konu iş için asgari ücret tarifesinde belirtilen ücret peşin olarak ödenir.

a. İŖe Başlama Yükümlülüğü

Görevlendirilen avukat, görevlendirme yazısının, iŖe ve ilgiliye ait bilgi, belge ve vekletnamenin, adli müzaheret istemi reddedilmiş iŖe iŖ için zorunlu masraf avansının kendisine ulaşması ile avukatlık hizmetlerini yerine getirmek yükümlülüğü altına girer.(Adli Yardım Yönetmeliği 6/b-1)

Görevlendirilen avukatın yükümlülüğü, istek sahibinin hizmetin görülebilmesi için gerekli belge ve bilgiler ile avukatlık creti dışındaki zorunlu yargılama giderlerini vermemesi veya vekâletname vermekten kaçınması ile sona erer. Görevlendirilen avukat, bu durumu gecikmeden, kendisini görevlendiren adli yardım bürosuna ya da temsilciliğine bildirir.(Adli Yardım Yönetmeliği 6/b-2) Baromuz Adli Yardım Bürosunda başvuru sahibine görev yazısının bir rneği verilirken imzalatılan tutanak gereği başvuru sahibi 30 gün içinde gerekli bilgi, belge, masraf ve vekaletname ile görevli avukata müracaat etmezse görevli avukatın grevlendirildiğinin kendisine bildirildiği tarihten itibaren 30 gün içinde görevi iade etmesi gerekmektedir.

b. Haklı Neden Olmaksızın ekilme Hali

Görevlendirilen avukat, bu iŖi yapmaktan haklı bir neden olmaksızın çekinmek isterse, görevin kendisine bildirildiği tarihten itibaren on beş gün içinde, o iŖin tarifede belirlenen ücretini baroya ödeyerek görevden çekilebilir. (Adli Yardım Yönetmeliği 6/d)

c. İŖi Takip Zorunluluğu

Görevlendirilen avukat, 19/3/1969 tarihli ve 1136 sayılı Avukatlık Kanunu hükümlerine göre iŖi sonuna kadar takip etmekle yükümlüdür. Bağlantı ve iliŖki bulunsa bile başka dava ve icra takipleri veya benzeri hukuksal iŖlemler, görev konusu iŖ kapsamında kabul edilmez.(Adli Yardım Yönetmeliği 6/e)

Bu sebeple davanın takibi görev kapsamında iken kararın icrası görev kapsamında değildir. Aynı bir başvuru ve görevlendirme gerektirir. Alınan görevler Avukatlık Kanunu 171.maddesi gereğince için sonuna kadar takip zorunluluğu bulunmaktadır.

d. Bilgi Verme Yükümlülüğü

Adli yardım bürosu ve temsilcilikleri, görevlendirilen avukatın hizmeti yerine getirmesi ile ilgili aşamaları izler. Avukat, işin hangi aşamasında olursa olsun, kendisinden istenen bilgi ve belgeleri vermek zorundadır. Hizmetin sonunda da, bu konudaki raporunu ve hizmetin sona erdiğini gösterir belgeleri adli yardım bürosuna ya da temsilciliğine iletir. (Adli Yardım Yönetmeliği 6/f)

e. Ücrete Hak Kazanma ve Ödenecek Ücret

Adli yardımla görevlendirilen avukata, görevlendirmeye konu iş için asgari ücret tarifesinde gösterilen maktu ücret peşin ödenir. (Adli Yardım Yönetmeliği 7/1)

Göreve başlanıldığı aşağıda yazılı belgelerden birisi ile belgelendiğinde mahkeme ve dosya numarasının da belli olması koşulu ile ücrete hak kazanılır.

- a. Yeni açılacak davalarda dava dilekçesi örneği,
- b. Tevzi formu ya da tensip zaptı,
- c. Açılmış davalarda görevli avukatın adının geçtiği duruşma zaptı,

f. Haklı Neden Olmadan İşin Tamamlanmaması Hali

Adli yardım görevini haklı nedenler dışında tamamlamayan avukat, aldığı ücretin iki katını baroya ödemekle yükümlüdür.

Görevli avukatın herhangi bir sebeple görevi iade etmek istemesi halinde haklı nedenin takdiri Baro Yönetim Kurulu

tarafından yapılmaktadır. Görevi iade sebeplerine ilişkin dilekçe Adli Yardım Bürosu Sorumlu Avukatı tarafından Yönetim Kuruluna sunulur ve gerekli karar Yönetim Kurulu tarafından verilir.

g. Görev Konusu İş ile İlgili Olarak Başka Bir Avukatın Yetkilendirilmesi

Avukatlık Kanunu Yönetmeliğinin 18/4. maddesine göre; *"Baro tarafından adli yardımdan görevlendirilen avukat, görevlendirildiği işle ilgili olarak başka bir avukata yetki veremez, bu konuda yetki baroya aittir."* Bu nedenle, görev konusu iş ile ilgili başka bir avukatın yetkilendirilmesi söz konusu değildir.

Yetki talep edilmesi durumunda Baro tarafından düzenlenecek yetki yazısı ile işlem yapılabilmektedir.

D. DENETİM

Görevlendirilen avukat göreve ivedilikle başlayarak görev ve başladığına ilişkin belgeleri Adli Yardım Bürosuna sunar, böylelikle ücrete hak kazanır. Görevlendirilen avukat 1136 sayılı Avukatlık Kanunu 171. maddesi hükümlerine göre işi sonuna kadar takip etmekle yükümlüdür.

Görevlendirme sonrasında Adli Yardım Bürosu görevlendirilen avukatın hizmetin yerine getirilmesi ile ilgili aşamaları izler, gerektiğinde görevlendirmeler ile ilgili görevli avukattan rapor ister.

Başvuru sahibinin görevlendirme ile ilgili şikâyetleri hakkında görevli avukattan rapor istenerek durum Baro Yönetim Kurulu'na iletilir; gerekli inceleme bu şekilde başlatılır.

Görev sonuçlandığında da görevli avukat görevin sona

erdiğine ilişkin evrakları bir rapor ile birlikte Adli Yardım Bürosuna iletir.

Adli yardım görevini haklı nedenler dışında tamamlamayan avukat aldığı ücretin iki katını baroya ödemekle yükümlüdür.

Görev sonuç raporu doğrultusunda başvuru sahibi lehine kararda tazminat hüküm altına alınmışsa bu maddi yararı elde etmesi halinde, elde edilen maddi kazancın %5'i ile avukata ödenen ücreti ve yapılan masrafları Adli Yardım Bürosu'na yatırması gerektiğine ilişkin yazı tebliğ edilir. (Adli Yardım Yönetmeliği 6/a).

E. RAPORLAR

Barolar her yılın sonunda adli yardım yıl sonu raporu düzenleyerek Türkiye Barolar Birliğine gönderirler. Türkiye Barolar Birliğindeki kayıtlar ile bu raporlar esas alınarak hesap mutabakatları sağlanır..

Barolara tahsis edilen ödenek, dört taksit halinde ödenir. Barolar kendilerine tahsis edilen ilk ödemeden sonra üçer aylık rapor düzenler ve Türkiye Barolar Birliğine gönderir.

Raporların Yönetmeliğe uygunluğu tespit edildikten sonra bir sonraki ödeme yapılır. Takip eden diğer ödemelerde de aynı usul uygulanır.

F. MÜLTECİLER VE ADLİ YARDIM

1. İzmir Barosu Göç ve İltica Komisyonu

• Baromuzun Göç ve İltica Komisyonu bu alana dair sorunlar ve çözüm önerileri için toplanmaktadır.

• Komisyonun e-posta ve WhatsApp iletişim grupları bulunmaktadır.

● Ayrıca göç ve iltica alanında adli yardım listemiz için birbirini takip eden çok sayıda eğitimler düzenler. Bu eğitimlerde sertifika alan meslektaşların bulunduğu bir e-posta ve günlük ve hatta anlık sorunlara çözüm bulmak amaçlı Telegram grubumuz bulunmaktadır.

● Görev nedeniyle karşılaşılan sorunlar ile ilgili bilgi aktarımı ve çözüm arayışları tartışılır, gerekirse Baromuz adına idari ve yargısal başvurular yapılır.

● Karar ve dilekçe paylaşımı sağlanır.
● Ortak tutum ve davranışların belirlenmesine olanak sağlar.

● Bir anlamda da kurum hafızası oluşturulmaktadır.

2. Adli Yardım Göç ve İltica Listesine Dâhil Olma

Göç ve İltica alanında görev alacak avukatlar listesine dâhil olmak şartıyla bu alandan görevlendirme yapılmaktadır. Bu alandaki adli yardım hizmetinin nitelikli ve etkin bir şekilde işletilebilmesi için “sertifikalı mülteci hukuku eğitimleri” çalışmasına katılmak şartı aranmaktadır. Çalışmalarda aşağıda belirtilen konu başlıkları iki günlük çalışmada sunulmaktadır.

- İltica Hukukuna Giriş, Kısa Tarihçe, Temel Kavramlar
- Türkiye'de İltica Hukuku İşleyişi (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu) (YUKK)
- Sınır Dışı Kararı, İşleyiş ve Yargısal Denetim (YUKK madde 52-56)
- Uluslararası Koruma Başvurusu, İşleyiş (YUKK 3. Kısım, 1 ve 2. Bölüm, madde 61-87)
- İdari İtiraz ve İdari Yargı Yolu (YUKK madde 80)
- Göç ve İltica Alanında Adli Yardım İşleyişi
- Haklar ve Yükümlülükler (YUKK 3. Kısım, 3. Bölüm)

Kayıt, eğitim, sağlık, çalışma, uyum sorunları

- Anayasa Mahkemesi, Bireysel Başvuru
- AİHM, AİHS, önemli içtihatlar, İç tüzük 39
- Göç Alanında Sivil Toplumun Yeri, İşbirliği İmkânları
- İdari Gözetim, İşleyiş ve Sulh Ceza Hâkimliğinin Yargısal Denetimi (YUKK madde 57-60, 68)
- Mülteciliğin Psikolojisi ve Başvuru Süreçlerinin Psikolojik Riskleri

3. Adli Yardım Başvurularının Geldiği Yollar

Türkiye'deki yabancıların ve özellikle Geri Gönderme Merkezlerinde (GGM) idari gözetim altında bulunan yabancıların adli yardım hizmetlerinden yararlanabilmeleri açısından vatandaşa nazaran çok ciddi zorluklar ve dezavantajlar içinde bulunduğu öncelikle fark edilmesi ve buna göre bir işleyişin kabul edilmesi gereği bulunmaktadır. Normal işleyişte Adli Yardım Ön Büroya ulaşması gereken adli yardım talep eden kişiler yerine burada bir anlamda Adli yardım mekanizmasının kendisine ulaşması gereken yardıma muhtaç kişiler olduğu akıllardan çıkarılmamalıdır.

İzmir Barosu Adli Yardım Bürosuna farklı yollardan talepler gelmektedir. Bu yolların başlıcaları aşağıda yer almaktadır.

Gelen başvurunun niteliğine göre;

- Acil işlem yapılacak olanlar
- Normal prosedür izlenecek olanlar

Acil Durum;

- Yasal başvurularda süre sınırı vardır.
- Koşulların kötülüğü (hastalık, barınma yerinin uygunsuzluğu vb.)
- Refakatsiz çocuklar,
Göç ve İltica listesinde bulunan avukata SMS ve e-posta ile görevlendirme yapılır.

Normal İşleyiş;

- Başvurucunun dosyası hazırlanır
- Adli Yardım Toplantı gündemine alınır
- Adli Yardım Yürütme Kurulu görevlendirme kararı alır.

Başvurucu için;

- Göç ve İltica listesinde puan sırasına göre avukat görevlendirmesi yapılır.
- Avukata görev hakkında SMS bilgisi verilir
- Görevlendirilen avukata görevlendirme yazısı e-posta ile iletir

Görev yazısı ile;

- Başvurucunun Göç İdaresinde (veya çoğunlukla GGM'de) bulunan dosyası görevli avukat tarafından incelenir.
- Kişi Geri Gönderme Merkezinde ise görüşmeye gidilir.
- Görüşme öncesi tercüman temini bu alanda faaliyet yürüten kuruluş veya dernekler aracılığıyla sağlanabilir.

Adli Yardım Yönergesi gereğince bu işlemin 2 iş günü içinde tamamlanması gerekmektedir. Bu süre içerisinde işlem

yapılamayacağı değerlendirildiği durumlarda görevlendirilen avukatın acil biçimde görev iade talebinde bulunması zorunludur.

4. Tercüman

Adli yardım mekanizmasından avukat görevlendirmesi ile de sorunlar bitmiş olmamakta, esasen yeni başlamaktadır. Nitekim, görevlendirilen avukatın Geri Gönderme Merkezinde veya dışarıda ilgili yabancı ile görüşmesinde başta güvenilir, yetkin ve bağımsız bir tercüman sorunu vardır. Her ne kadar bu hususta 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda düzenleme bulunsa da uygulamada bu sorun tam anlamıyla çözülmüş değildir.

Tercüman Sorunu;

- Tercümanın tarafsızlığı gözetilmesi gereken sorunlardandır.
- Bazen diğer yabancılar aracılığıyla dil sorunun çözümü kendi içerisinde riskler barındırır.

Tercüman konusunda bu alanda çalışan sivil toplum kuruluşları tarafından ücretsiz destek verilebilmektedir. Ayrıca Türkiye Barolar Birliği ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek komiserliği tarafından sunulan “Tercüme Destek Hattından” yararlanma olanağı bulunmaktadır. Arapça ve Farsça, Fransızca ve Dari (Afganistan'da konuşulan dillerden biri) dillerinde hizmet vermektedir. Geri Gönderme Merkezinde bulunan sabit hat veya büronuzda yapacağınız görüşmelerde hizmet vermektedir. Tercüme Destek Hattına 0312 292 59 59 numaralı telefondan ulaşılabilir.

5. Vekaletname

Türkiye'de öncelikle tüm yabancıların avukatlara vekaletname düzenlenmesinde zorluk yaşadıklarını tespit etmek gerekmektedir. Bir “yabancı” vekaletname çıkarmaya mesnet teşkil edebilecek pasaportu varsa bile öncelikle bu pasaportu tercüme edebilecek o Noterin bir yeminli tercümanına ihtiyaç bulunmaktadır.

Türkiye Noterler Birliği tarafından yayımlanan 19.09.2014 tarihli ve 93 nolu genel yazı ile bu pozisyonda olan kişilerin Noterden vekaletname çıkarma sorunları -en azından aşağıda sayılan durumlar itibariyle- sona ermiştir. Noterlere gönderilen bu genel yazıya göre Göç İdaresi İl Müdürlüklerinden alınan;

1. Eski kanun döneminde hazırlanmış veya YUKK döneminde alınan “ikamet izin belgeleri”,
2. Vatansız kişi kimlik belgeleri,
3. Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi Kayıt Belgesi (ilk kayıt sırasında çıkarılan ve mülakat tarihine kadar olan dönemde geçerli olmak üzere verilen kimlik belgesidir),
4. Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi Kimlik Belgesi (mülakatı yapılan kişilere haklarında karar verilecek tarihe kadar geçerli olmak üzere verilen kimlik belgesidir),
5. Uluslararası Koruma Statü Sahibi Kimlik Belgesi (kişi hakkında olumlu karar verilmiş olmakla Mülteci, Şartlı Mülteci ve İkincil Koruma statülerinden birisini almış kişilere verilen kimlik belgesidir)

Noterlerden herhangi bir tercüme faaliyetine gerek olmaksızın –eğer geçerlilik süresi içinde ise– vekaletname çıkarılmasında kişilerin kimlikleri adına dayanak olarak kullanılabilir.

a. Vekâletname Sorunu

• Türkiye'de bulunan yabancıların pasaport veya resmi bir kimliği yoksa noterden vekâletname çıkarabilmeleri mümkün değildir.

• Türkiye Noterler Birliği tarafından çıkarılan genel yazılar ve en son 2016/3 sayılı genelge ile Türkiye'de iltica prosedürüne bir şekilde girebilmiş kişiler Göç İdaresi'ne kayıt olduktan sonra kendilerine verilen kimlikler ile noterden vekâletname çıkarabilmektedirler.

Bu kimliklerden hiç birisine sahip olmayan kişiler için ise Noterler Birliği'nin eski tarihli bir Yönetim Kurulu kararı uyarınca dosyasında bulunan sınır dışı kararı veya idari gözetim kararı ile veya kurumca hazırlanan o kişinin GGM'de idari gözetim altında tutulduğuna dair hazırlanan bir belge ile bazı noterler vekaletname çıkarmayı kabul etmektedirler. İzmir GGM'de vekaletname çıkaran noterler bu belgeye ayrıca önem atfetmekte ve bu belgeyi kurumdan alarak vekaletname için müstenidat yapmaktadırlar.

b. Vekâletnamesiz Dava Açılması ve İşlem Yapılması

6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun "Vekâletnamesiz dava açılması ve işlem yapılması" başlıklı 77. maddesinin 1. fıkrasında,

“Vekâletnamesinin aslını veya onaylı örneğini vermeyen avukat, dava açamaz ve yargılamayla ilgili hiçbir işlem yapamaz.

Şu kadar ki, gecikmesinde zarar doğabilecek hâllerde mahkeme, vereceği kesin süre içinde vekâletnamesini getirmek koşuluyla avukatın dava açmasına veya usul işlemlerini yapmasına izin verebilir.

Bu süre içinde vekâletname verilmez veya asıl taraf yapılan işlemleri kabul ettiğini dilekçeyle mahkemeye bildirmez ise dava açılmamış veya gerçekleştirilen işlemler yapılmamış sayılır.” Düzenlemesi gereği işlem yapılabilir.

İzmir'deki uygulamada İzmir 1. İdare Mahkemesi ve İzmir 2. Sulh Ceza Hakimliği'nin İzmir Barosu'nun adli yardım görevlendirme yazısını vekaletname için yeterli gördüğü gözlenmektedir. Ancak bazı başkaca şehirlerde baroların adli yardım görevlendirmeleri mahkemeler tarafından yeterli görülmemekte, noter vekaletnamesi talep edilmekte, bazı durumlarda davacı asilden muvafakat istenmektedir. Buna göre davanın açılmamış sayılmasına veya davanın asil üzerinden devamı ile vekilin vekilliğinin düşürülmesine gibi kararlar verilebilmektedir.

Danıştay Onuncu Dairesinin 23/11/2017 tarih ve E: 2015/4915, K: 2017/5045 sayılı kararı ile; “...*Bu durumda, yukarıda da belirtildiği üzere dava açılırken noter tarafından onaylanmış veya düzenlenmiş bir vekaletname olmasının hakkın kötüye kullanılmasını önlemek üzere getirilen bir düzenleme olduğu, dolayısıyla anılan şartın, geçerlilik şartı niteliğinde olmayıp ispat şartı niteliğinde olduğu ve 6458 sayılı Kanun kapsamında olan yabancıların bir avukattan hukuki yardım alarak mahkemelere erişiminin sağlanması bakımından, 6458 sayılı Kanun kapsamında olan yabancıların, adli yardım başvurusu üzerine kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşu olan Bilecik Barosu tarafından tayin edilen ve kendisine davacı tarafından muvafakatname de verilen avukatın, bakılmakta olan dava kapsamında davacının vekili olarak tayin edildiğinden, noter tarafından onaylanmış veya düzenlenmiş bir vekaletname olmamasının, bakılan davanın vekil aracılığıyla takip edilmesine engel oluşturmayacağı açıktır.*”

Benzer durumda verilen kararlar aşağıdadır;

İstanbul Bölge İdare Mahkemesi Onuncu İdari Dava Dairesinin 15/05/2018 gün ve E:2018/1387, K:2018/1273 sayılı kararı,

Bursa Bölge İdare Mahkemesi Üçüncü İdari Dava Dairesinin 03/11/2021 tarih ve E:2021/876, K:2021/307 sayılı kararı,

Bursa Bölge İdare Mahkemesi Üçüncü İdari Dava Dairesinin 09/12/2021 tarih ve E:2021/985, K:2021/529 sayılı kararı ile vekaletname olmaksızın baro görevlendirmelerinin veya kişiden alınan yazının yeterli olduğu belirtilmektedir.

Adli yardım görevlendirmesi olmayan/ özel alınan işlerde özellikle SD kararına karşı açılması gereken iptal davasının süresi son derece sınırlı olduğu ve bu süreye bazı idare mahkemelerinin katı bir şekilde bağlı olduğu bilindiği için zamanında vekaletname alınması konusunda bir sorun varsa tavsiyemiz iptal davasının yasal süresi içinde HMK madde 77 kapsamında açılması, vekaletnamenin daha sonra (mümkünse bu konuda Mahkemeden bir ihtar almadan veya en geç Mahkemenin ihtar ettiği süre içinde) ikmal edilmesidir. Aksi takdirde davanızın süresi içinde açılmadığından dolayı kesin olarak reddedilmesi riski bulunmaktadır.

IV. BELGE ÖRNEKLERİ

<https://multeci.org.tr/category/mevzuat/belge-ornekleri/>

<https://www.izmirbarosu.org.tr/Sayfa/2091/belge-ornekleri>

V. İZMİR HARMANDALI GGM YOL ŞEMALARI, İLETİŞİM BİLGİLERİ

1. İzmir Göç İdaresi İl Müdürlüğü

ADRES : 855 Sk. No:40/A Kemeraltı - KONAK/
İZMİR

TELEFON : 0232 402 44 62 (santral)

FAKS : 0232 484 32 70

E-POSTA : izmir@goc.gov.tr

Veri Güncelleme Merkezi (GK kapsamındaki Suriyeliler için)

Umur Bey Mah. 1519 Sk. No: 5 Alsancak / Konak / İZMİR
(Tramvay Üniversite Durağı)

2. Geri Gönderme Merkezi – Harmandalı

ADRES : Harmandalı Mevkii Cumhuriyet Mah.
9685 sok. No:2 Çiğli

TELEFON : 0232 402 44 62 dahili: 5101 (ve 02 –03 –04
–05 –06 –07 –08)

FAKS : 0232 484 32 70 (İİGİM)

E-MAIL : izmir.ggm@goc.gov.tr

Ulaşım:

1. İZBAN ile Egekent-2 durağında indikten sonra karşıya geçip köşedeki taksi durağından taksiye binebilirsiniz. 3 km mesafe; yaklaşık 5 dakika sürüyor.

2. ESHOT'un 826 ve 648 nolu otobüsleri ile seferleri vardır. Güncel sefer saati bilgileri ve güzergah bilgileri için ESHOT'un web sitesini ziyaret edebilirsiniz. GGM'nin durağı, Kabul ve Barınma Merkezi olarak geçmektedir.

VI. YARARLI BİLGİLER

A. Göç İdaresi Başkanlığı

Adres : Lalegül Çamlıca Mahallesi 122. Sokak
No:4 Yenimahalle/Ankara

Telefon: 0312 422 05 00 - 0312 422 05 01 - 0312 422 05 02

Fax : 0312 422 09 00 - 0312 422 09 99

E-Posta : gocidaresi@goc.gov.tr

Göç İdaresi Başkanlığı'nın diğer birimlerinin ve diğer taşra teşkilatlarının bilgilerine ulaşmak için: <http://www.goc.gov.tr>

B. İzmir Valiliği

Adres : İzmir Valiliği Hükümet Konağı Konak-
İZMİR

Telefon: 0232 455 82 82

Faks : 0232 441 91 83

E-posta: izmir@icisleri.gov.tr

C. Adnan Menderes Havalimanı Mülki İdare Amirliği

Telefon: 0. 232 274 20 10

D. İzmir Barosu Başkanlığı

Adres : 1456 Sokak No:14 Alsancak/İzmir
Telefon: 0.232 463 00 14(Adli Yardım dahili: 127 ve 143)
Faks : 0.232 463 66 74
E- posta : info@izmirbarosu.org.tr
Adli Yardım : adliyardim@izmirbarosu.org.tr
Avukat Hakları Merkezi :0232 435 00 16 – 0533 235 65 03

E. Tercüme Hattı (TBB)

0312 292 59 59 (Arapça ve Farsça, Fransızca ve Darice)
(GGM'de diafonu olan telefonlu Avukat görüşme odasından veya ofisinizden bağlantı kurarak ücretsiz hizmet alabilirsiniz)

F. Yabancı İletişim Merkezi (YİMER)

157 (Destek hattı)

G. Yararlı Linkler

1. Menşe Ülke Bilgisi İçin:

<https://multeci.org.tr/mense-ulke-bilgi-notlari/>

<http://www.refworld.org/>

<http://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/>

<http://data.unhcr.org/>

<http://orsam.org.tr/> (Türkçe)

<https://www.asylos.eu/>

<https://euaa.europa.eu/country-origin-information>

<https://www.rotekreuz.at/accord/>

<https://irb.gc.ca/en/country-information/Pages/index.aspx>
<https://www.ecoi.net/>

2. İltica Hukuku Alanında Hak Temelli Çalışan STK'lar

<http://www.multeci.org.tr> (Mültecilerle Dayanışma Derneği)

<http://www.mhd.org.tr> (Mülteci Hakları Derneği)

<http://sgdd.org.tr/> (Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği -ASAM)

<http://www.turkey.iom.int/> (Uluslararası Göç Örgütü - IOM)

<http://www.amnesty.org.tr/nav/10/multeci-haklari> (Af Örgütü)

<https://tihv.org.tr/> (Türkiye İnsan Hakları Vakfı - TİHV)

<https://www.igamder.org/> (İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi - İGAM)

<http://www.kaosgl.com/kategori.php?id=2-1> (Kaos-GL)

<https://pozitifyasam.org/> (Pozitif Yaşam Derneği)

<https://www.dunyadoktorlari.org.tr/> (Dünya Doktorları Derneği - DDD)

3. İltica Hukuku Alanında Türkçe Siteler

www.madde14.org

www.multeci.net

<https://multecihukuku.net/>

<https://www.gocarastirmalaridernegi.org/tr/>

VII. MEVZUAT BANKASI

<https://multeci.org.tr/mevzuat/>

VIII. KARAR BANKASI

<https://karar.multeci.org.tr/>

<https://www.izmirbarosu.org.tr/Sayfa/899/yargi-kararlari>

Bu çalışma, İnsan Hakları Savunucularının Desteklenmesi Projesi kapsamında Avrupa Birliği desteği ile hazırlanmıştır. İçeriğin sorumluluğu yalnızca Mülteci-Der'e aittir ve hiçbir koşulda Avrupa Birliği'nin ve proje ortaklarının görüşlerini yansıttığı düşünülemez.